

วารสารนวัตกรรมการจัดการศึกษาและการวิจัย

Journal of Educational Management and Research Innovation

ปีที่ 3 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม – ธันวาคม 2564

Vol. 3 No. 2 July - December 2021

ISSN: 2773-9775 (Online)

วารสารนวัตกรรมการจัดการศึกษาและการวิจัย มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้า และเพื่อเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการแก่นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์ และนักศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา ในมิติเพื่อสนับสนุนการศึกษา การสอน การวิจัยวารสารมุ่งเน้นบทความทางด้านการศึกษา นวัตกรรมทางการศึกษา การศึกษาเชิงประยุกต์ และสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

วารสารมีกระบวนการประเมินคุณภาพจากผู้ทรงคุณวุฒิก่อนตีพิมพ์ โดยบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิในลักษณะปกปิดรายชื่อ (Double blind peer-reviewed) จำนวน 2 ท่าน ทั้งนี้บทความจากผู้นิพนธ์ภายในจะได้รับการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกหน่วยงานที่จัดทำวารสาร ส่วนบทความจากผู้นิพนธ์ภายนอกจะได้รับการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิภายใน หรือนอกหน่วยงานที่จัดทำวารสารที่มีความเชี่ยวชาญในสาขา และไม่มีส่วนได้ส่วนเสียกับผู้นิพนธ์

กำหนดการเผยแพร่

ปีละ 2 ฉบับ (ราย 6 เดือน) คือ

ฉบับที่ 1

มกราคม - มิถุนายน

ฉบับที่ 2

กรกฎาคม - ธันวาคม

เจ้าของ

สมาคมหลวงพ่อกใหญ่

บรรณาธิการ

พระครูใบฎีกาอภิชาติ ธมฺมสุทฺธ, ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กองบรรณาธิการ

พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, ศ.ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

รศ.ดร.สมชัย ศรีนอก

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

รศ.ดร.สัญญา เคนาภูมิ

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

รศ.ดร.วรวิทย์ นิเทศศิลป์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผศ.ดร.ชนสิทธิ์ สิทธิ์สูงเนิน

มหาวิทยาลัยศิลปากร

ผศ.ดร.อุทัย สติมัน

มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

ผศ.ดร.สาโรจน์ เป่าวงศากุล

มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี

ผศ.ดร.สิทธิธรรม อ่องวุฒิวัฒน์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ผศ.ดร.จันทนา อุดม

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

ผศ.ดร.ไพโรจน์ บุตรช้วน

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

พระปลัดสมชาย ปโยโค, ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระมหาไกรวรรณ ชินทตฺติโย, ดร.

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ดร.ลำพอง กลมกุล

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ดร.รุ่งโรจน์ สรงสะบุญ

มหาวิทยาลัยสยาม

ดร.จิตาภา เร่งมีศรีสุข

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ

ดร.สมพงษ์ เกษานุช

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ

ดร.เกษภา ผาทอง

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Dr.Chai Ching Tan

Rajamangala University of Technology Rattanakosin,
Thailand

สำนักงานกองบรรณาธิการ

สมาคมหลวงพ่อกใหญ่

39/21 ม.9 ต.ทรงคนอง อ.พระประแดง จ.สมุทรปราการ 10130

บทบรรณาธิการ

วารสารนวัตกรรมการจัดการศึกษาและการวิจัย Journal of Educational Management and Research Innovation โดย สมาคมหลวงพ่ใหญ่ สำหรับฉบับนี้ ได้รับความสนใจจากคณาจารย์ นักวิชาการ และ นักศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา กองบรรณาธิการขอเสนอบทความที่น่าสนใจ ดังนี้

ความมั่นคงของห่วงโซ่อาหารตามวิถีเกษตรพอเพียงกับการปรับตัวในการดำรงชีวิตภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดโควิด-19 โดย ลำพอง กลมกุล บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางในการสร้างความมั่นคงของห่วงโซ่อาหารตามวิถีเกษตรพอเพียงกับการปรับตัวในการดำรงชีวิตภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดโควิด-19 ในพื้นที่แปลงเกษตรสาธิต อ.เฉลิมพระเกียรติ จ.บุรีรัมย์ ใช้การศึกษาจากเอกสาร งานวิจัย การลงมือปฏิบัติในพื้นที่ดินเดิม รวมทั้งการสังเกตและสัมภาษณ์ นำเสนอผลการศึกษาด้วยการเขียนเป็นความเรียง ในรูปแบบบทความวิชาการ ผลการศึกษาพบว่า ภายใต้สถานการณ์ที่ยากลำบากทั้งในเรื่องอาหาร และวัคซีนรักษาโควิด-19 อาหารนับเป็นปัจจัยสำคัญต่อการคงอยู่ของมนุษย์ โมเดลเกษตรวิถีพอเพียงจึงเป็นทางออกในการสร้างแหล่งผลิตอาหาร เพื่อสร้างความมั่นคงของห่วงโซ่อาหาร เพื่อรองรับสถานการณ์โควิดที่ยังไม่มีแนวโน้มที่จะมีจำนวนผู้ติดเชื้อลดลง และภาวะชะงักงันของเศรษฐกิจและการถดถอยของเศรษฐกิจในองค์กรรวมอีกอย่างน้อย 1-3 ปี ซึ่งในการใช้การวิจัยเชิงทดลองโดยใช้การสร้างพื้นที่ในที่ดินเดิมจึงนับจะเป็นวิธีการในการผลิตอาหารและห่วงโซ่อาหารเพื่อรองรับสมาชิกในครอบครัวและในชุมชนต่อไปได้ โดยจะมีผลเป็นต้นแบบให้กับชุมชนอื่นๆ ในการใช้พื้นที่ดินเป็นแหล่งผลิตอาหารภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 และมีความยั่งยืนในการผลิตอาหารในรูปแบบวิถีชุมชน

การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษาตามหลักสัปปายะ 7 วิธีใหม่ โดย ศุภวรรณ การญญะวีร์ นำเสนอการวิเคราะห์ถึงภารกิจของผู้บริหารสถานศึกษาในการจัดการศึกษา โดยจัดการบริหารด้วยการวางแผน การจัดองค์การ การสั่งการ การประสานงาน และการควบคุมดูแลแหล่งเรียนรู้ โดยการบูรณาการหลักสัปปายะ 7 เพื่อให้แหล่งการเรียนรู้มีความเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน ส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 อย่างเหมาะสม ผู้เรียนสามารถนำความรู้ที่เกิดขึ้นจากการสัมผัสแหล่งเรียนรู้และสามารถเพิ่มทักษะในการนำไปปฏิบัติได้จริงเพื่อทำให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุดทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น ชุมชน สังคม รวมทั้งประเทศชาติ

การบริหารการศึกษาตามหลักพุทธธรรมของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน โดย พระภัทรชัยญูรณ์ อดุสสย นำเสนอการบริหารการศึกษาในการบริหารตน บริหารคน และบริหารงาน โดยเป็นการอาศัยหลักธรรมมาเป็นการสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน หลักธรรมที่มีความสำคัญที่สุดในการบริหารตนหรือการครองตน คือ หลักสัปปยธรรม 7 (เป็นผู้รู้จักเหตุ รู้จักผล รู้จักตน รู้จักประมาณ รู้จักกาล รู้จักชุมชน และรู้จัก บุคคล) และหลักพละ 5 คือ หลักธรรมที่ช่วยทำให้งานลุล่วงสำเร็จได้ 5 ประการ คือ (สัทธา วิริยะ สติ สมาธิ และปัญญา) ส่วนหลักธรรมที่มีความสำคัญและเหมาะสมใน การบริหารคนหรือครองคน คือ ธรรมที่เป็นกำลังในการบริหารคน นับว่าเป็นธรรมที่สำคัญที่สุดในการครองคน คือ หลักแห่งพลธรรม 4 ได้แก่ (ปัญญาพละ วิริยพละ อนวัชชพละ และ สังคหพละ) และหลักธรรมสุดท้ายที่มีความสำคัญและเหมาะสมในการบริหารงานหรือการครองงาน คือ หลักอิทธิบาท 4 หลักแห่ง ความสำเร็จ หลักธรรมนี้เป็นคุณธรรมที่ส่งเสริมให้เกิดความสำเร็จในการทำงาน ประกอบด้วย (ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และ วิมังสา)

การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีกับการวิจัยชาติพันธุ์วรรณนาอภิมาน โดย พระมหากันดินันท์ เสงสกุล นำเสนอว่าการวิจัยชาติพันธุ์วรรณนาอภิมานเป็นวิธีวิทยาการสังเคราะห์งานวิจัยเชิงคุณภาพในรูปแบบใหม่ โดยนำผลการวิจัยหลายๆ เรื่องที่ศึกษาปัญหาวิจัยเดียวกันมาทำการสังเคราะห์ ได้ข้อค้นพบที่มีความลึกซึ้งมากกว่าที่ได้รับจากงานวิจัยแต่ละเรื่อง เน้นความสำคัญของการสร้างประเด็นอุปมา และนำมาแปลความหมายใน

3 ลักษณะ คือ 1) การแปลความเทียบกลับไปกลับมา 2) การแปลความเชิงหักล้าง 3) การแปลความเพื่อเสนอประเด็นการโต้แย้ง ซึ่งเป็นวิธีการวิจัยที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ต่อการสร้าง และพัฒนาองค์ความรู้ในศาสตร์ต่างๆ ต่อไปนี้

การมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อการส่งเสริมความโปร่งใสขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทยในประชาคมอาเซียน โดย จิตภา เร่งมีศรีสุข และ นภัทร์ แก้วนาค บทความนี้นำเสนอว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทยเป็นองค์กรที่มีความสำคัญในด้านการพัฒนาประเทศในรูปแบบต่างๆ ไม่ว่าในรูปแบบองค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบลทั้งหลาย อันจะเป็นองค์กรที่ขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศในด้านต่างๆ เพราะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นทั้งในแง่ของภารกิจงบประมาณและบุคลากรของท้องถิ่นอยู่ไม่น้อยเช่นกัน ภายใต้การถ่ายโอนภารกิจและงบประมาณให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อให้ดำเนินการกิจ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าในการปฏิบัติงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกำลังถูกท้าทายความสามารถในการบริหารจัดการให้มีความน่าเชื่อถือและความโปร่งใส อันจะเป็นฐานสำคัญในการพัฒนาประเทศให้เกิดการมีส่วนร่วมในการสร้างเสริมความโปร่งใสก่อให้เกิดความยั่งยืนในการบริหารจัดการประเทศ โดยเฉพาะการเป็นประเทศที่ต้องแข่งขันกันและการสร้างความพร้อมด้านการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทยในประชาคมอาเซียน

ปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจของผู้ประกอบกิจการน้ำมันเชื้อเพลิงต่อการให้บริการของกรมธุรกิจพลังงาน โดย กัญจน์กนก ลอตระกูล บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจของผู้ประกอบกิจการน้ำมันเชื้อเพลิงต่อการให้บริการของกรมธุรกิจพลังงาน เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาจากการศึกษาใช้เป็นแนวทางในการวางแผนปรับปรุง พัฒนา คุณภาพ การให้บริการของกรมธุรกิจพลังงาน ให้มีประสิทธิภาพสอดคล้องกับความต้องการของผู้ประกอบกิจการที่มาใช้บริการโดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือ ผู้ประกอบกิจการที่เข้ารับบริการกรมธุรกิจพลังงาน จำนวน 202 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย แบบสอบถามเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บ รวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์โดยใช้สถิติร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร โดยใช้สถิติสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อย่างง่ายของเพียร์สัน และสถิติการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ

พฤติกรรมที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อซานมิโซมุคุยูริกะ ชา ในเขตสุขาภิบาล 3 โดย กนกวรรณ ดวงแก้ว บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมผู้บริโภคในการเลือกซื้อซานมิโซมุคุยูริกะ ชา ในเขตสุขาภิบาล 3 และศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด (7Ps) ที่มีผลต่อกับพฤติกรรมผู้บริโภค ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด (7Ps) ที่มีผลต่อการตัดสินใจในการเลือกซื้อซานมิโซมุคุยูริกะ ชา และเพื่อศึกษาพฤติกรรมผู้บริโภคในการเลือกซื้อซานมิโซมุคุยูริกะ ชา มีผลต่อการตัดสินใจในการเลือกซื้อซานมิโซมุคุยูริกะ ชา โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในครั้งนี้ คือ ผู้บริโภคซานมิโซมุคุ ยูริกะ ชา ในเขต สุขาภิบาล 3 ทุกเพศทุกวัย จำนวน 400 คน ด้วยวิธีเชิงปริมาณ

ปัจจัยที่ส่งผลต่อทัศนคติและพฤติกรรมการเล่นการพนันของนิสิต ระดับปริญญาตรี: กรณีศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา บางแสน โดย พงศธร แก้วมณี และ ปาริฉัตร ป้องโล่ การวิจัยในครั้งนี้ มีที่มาจากการที่ปัจจุบัน ปัญหาการพนันได้แพร่หลายอยู่ในสังคมโดยเฉพาะอย่างยิ่งในหมู่นิสิตที่กำลังศึกษาอยู่ในสถาบันอุดมศึกษา ซึ่งจะส่งผลเสียในอนาคต คณะผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาภายใต้แนวคิดเพื่อให้ทราบปัจจัยสภาพแวดล้อมพื้นฐานตลอดจนตัวแปรหรือปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อทัศนคติและพฤติกรรมการเล่นการพนันของนิสิต เพื่อสะท้อนข้อมูลให้ภาครัฐได้นำไปปรับปรุงนโยบายต่อไป โดยอาศัยกลุ่มตัวอย่างจากนิสิตระดับปริญญาตรีที่กำลังศึกษาอยู่ที่มหาวิทยาลัยบูรพา อ้างอิงตัวเลขจำนวนนิสิตระดับปริญญาตรีจากกองทะเบียนและประมวลผลการศึกษา

มหาวิทยาลัยบูรพา จำนวน 36,481 คน โดยเป็นกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 400 คน ซึ่งการวิจัยนี้อาศัยระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณเป็นแนวทางในการศึกษา

กองบรรณาธิการขอขอบคุณ ผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้ให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงบทความให้เป็นไปตามมาตรฐาน เพื่อการพัฒนาวารสารเข้าสู่การรับรองคุณภาพจากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารไทย (TCI) ในระดับที่สูงขึ้นต่อไป

พระครูใบฎีกาอภิชาติ ธรรมสุโท, ดร.
บรรณาธิการ

สารบัญ

	หน้า
บทบรรณาธิการ	III
บทความประจำฉบับ	
ความมั่นคงของห่วงโซ่อาหารตามวิถีเกษตรพอเพียงกับการปรับตัวในการดำรงชีวิต ภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดโควิด-19	61-74
ลำพอง กลมกุล	
การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษาตามหลักสัปปายะ 7 วิธีใหม่	75-82
ศุภวรรณ การุญญะวีร์	
การบริหารการศึกษาตามหลักพุทธธรรมของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน	83-92
พระภัทรชัยญาณกรณ์ อุดสวย	
การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีกับการวิจัยชาติพันธุ์วรรณนาอภิमान	93-104
พระมหากันดินันท์ เฮงสกุล	
การมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อการส่งเสริมความโปร่งใสขององค์ปกครองส่วน ท้องถิ่นไทยในประชาคมอาเซียน	105-114
จิตาภา เร่งมีศรีสุข และ นภัทร์ แก้วนาค	
ปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจของผู้ประกอบกิจการน้ำมันเชื้อเพลิงต่อการให้บริการ ของกรมธุรกิจพลังงาน	115-124
กัญจน์กนก ลอดตระกูล	
พฤติกรรมที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อขนมไข่มุกยูริกะ ชา ในเขตสุขาภิบาล 3	125-134
กนกวรรณ ดวงแก้ว	
ปัจจัยที่ส่งผลต่อทัศนคติและพฤติกรรมการเล่นการพนันของนิสิต ระดับปริญญาตรี: กรณีศึกษามหาวิทยาลัยบูรพา บางแสน	
พงศธร แก้วมณี และ ปาริฉัตร ป้องไล่ห์	135-148

ความมั่นคงของห่วงโซ่อาหารตามวิถีเกษตรพอเพียงกับการปรับตัวในการดำรงชีวิตภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดโควิด-19

Security of the Food Chain following Sufficiency Agriculture Practices with the Adaptation of Life in the Situation of the COVID-19 Epidemic

ลำพอง กลมกุล
Lampong Klomkul

ศูนย์อาเซียนศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ASEAN Studies Centre, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.
E-mail: lampong.klom@mcu.ac.th

Received July 23, 2021; Revised August 22, 2021; Accepted September 28, 2021

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางในการสร้างความมั่นคงของห่วงโซ่อาหารตามวิถีเกษตรพอเพียงกับการปรับตัวในการดำรงชีวิตภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดโควิด-19 ในพื้นที่แปลงเกษตรสาธิต อ.เฉลิมพระเกียรติ จ.บุรีรัมย์ ใช้การศึกษาจากเอกสาร งานวิจัย การลงมือปฏิบัติในพื้นที่ดินเดิม รวมทั้งการสังเกตและสัมภาษณ์ นำเสนอผลการศึกษาด้วยการเขียนเป็นความเรียงในรูปแบบบทความวิชาการ ผลการศึกษาพบว่า ภายใต้สถานการณ์ที่ยากลำบากทั้งในเรื่องอาหาร และวัคซีนรักษาโควิด-19 อาหารเป็นปัจจัยสำคัญต่อการคงอยู่ของมนุษย์ โมเดลเกษตรวิถีพอเพียงจึงเป็นทางออกในการสร้างแหล่งผลิตอาหาร เพื่อสร้างความมั่นคงของห่วงโซ่อาหาร ต่อสถานการณ์โควิดที่ยังไม่มีแนวโน้มที่จะมีจำนวนผู้ติดเชื้อลดลง และภาวะชะงักงันของเศรษฐกิจและการถดถอยของเศรษฐกิจในองค์กรรวมในอนาคต ซึ่งในการใช้การวิจัยเชิงทดลองโดยใช้การสร้างพื้นที่ในที่ดินเดิมจึงนับจะเป็นวิธีการในการผลิตอาหารและห่วงโซ่อาหารเพื่อรองรับสมาชิกในครอบครัวและในชุมชนต่อไปได้ โดยจะมีผลเป็นต้นแบบให้กับชุมชนอื่น ๆ ในการใช้พื้นที่ดินเป็นแหล่งผลิตอาหารภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 และมีความยั่งยืนในการผลิตอาหารในแบบวิถีชุมชน

คำสำคัญ: ความมั่นคงของห่วงโซ่อาหาร; วิถีเกษตรพอเพียง; สถานการณ์การแพร่ระบาดโควิด 19

Abstract

The purpose of this article was to study the approaches for security of the food chain following sufficiency agriculture practices with the adaptation of life in the situation of the COVID-19 epidemic in the demonstration of agricultural area at Chalermphrakiat District, Buriram Province. Data were collected from documents, research papers, practice in the original land areas. Observation and interview were used and proposed in descriptive academic writing. Results of the study showed that under difficult circumstances in terms of food and a vaccine to treat the COVID-19, food is a key factor in human survival. The sufficiency agricultural model

is the solution for building food production sources to build the stability of the food chain, and to cope with the coronavirus situation. There will not reduce for the number of COVID-19 infection and the economic stagnation and economic recession in the organization for at least 1-3 years, in which the use of experimental research using land construction in the same land is considered as a method of food production and the food chain to serve family members and in the community. It will also serve as a model for other communities to use the land for food production during the situation of the COVID-19 epidemic, and have a sustainable community-based food production.

Keywords: Security of the Food Chain; Sufficiency Agriculture Practices; Adaptation of Life; COVID-19 Epidemic

บทนำ

สถานการณ์โควิด 19 ภายในประเทศไทยและประชาคมโลก ยังไม่มีท่าทีที่จะคลี่คลายดังกรณีมีข้อมูลเรื่องความไม่เสถียรของวัคซีนป้องกันโควิดที่พบว่ายังส่งผลกระทบต่อร่างกาย จำนวนที่มีอยู่ไม่เพียงพอกับคนในภาพรวมของโลก และการแพร่ระบาดของประเทศหลักอย่างอินเดีย บราซิล สหรัฐอเมริกา ที่ยังมีจำนวนมาก แม้แต่ประเทศไทยในช่วงแรก ก็ประสบผลในเชิงของการบริหารจัดการในแบบปิดประเทศ ซึ่งได้ผล แต่ด้วยสถานการณ์ของเศรษฐกิจ การเมือง และการกักกันอยู่ หรือบริโศค ดังพุทธพจน์ว่า “ความหิวเป็นโรคอย่างยิ่ง สังขารทั้งหลาย เป็นทุกข์อย่างยิ่ง บัณฑิตรู้เรื่องนี้ตามความเป็นจริงแล้ว ย่อมทำนิพพานให้แจ้ง เพราะนิพพานเป็นสุขอย่างยิ่ง” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ความหิว อาหาร และการกินเป็นปัจจัยสำคัญหนึ่งของมนุษย์ ภายใต้แนวคิดทางพระพุทธศาสนาว่า ปัจจัย 4 สำคัญต่อมนุษย์อันประกอบด้วยอาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค ดังนั้นในสถานการณ์โควิด 19 อาหาร และยารักษาโรค อันหมายถึงวัคซีนเป็นสิ่งสำคัญและมีความจำเป็นอย่างยิ่ง สถานการณ์โควิด-19 ทำให้เกิดปัญหาการว่างงานด้วยพิษเศรษฐกิจ การปิดประเทศ การห้ามบิน หรือปัญหาอื่น ๆ จึงกลายเป็นว่าภาวะชะงักของเศรษฐกิจเหล่านี้จึงเกิดความคิดว่าจะต้องทำอะไรภายใต้สถานการณ์ใหม่เกิดขึ้น ปัญหาคนว่างงาน ปัญหาแหล่งอาหารมีไม่เพียงพอเพราะคนไม่ค้า ไม่ขาย ติดตื้อสื่อสารพบปะกันไม่ได้ ภาวะชะงักงันเหล่านี้ จึงกลายเป็นปัญหาของมนุษย์ในองค์กรรวม จึงทำให้ผู้เขียนซึ่งทำงานภายในมหาวิทยาลัย ที่ทำหน้าที่จัดการศึกษาและสนับสนุนการศึกษา แต่อีกมิติหนึ่งคือมีพื้นฐานของครอบครัวอยู่ในวิถีเกษตร ที่เป็นอาชีพของประชากรส่วนใหญ่ของประเทศไทย และถือว่ามีทุนที่เรียกว่าที่ดินอันเป็นปัจจัยการผลิตในวิถีเกษตร จึงเกิดแนวคิดในการสร้างมูลค่าจากพื้นที่ดินเพื่อรองรับสถานการณ์ที่ยังไม่มีคำตอบภายใต้สถานการณ์นี้ เพื่อรองรับความมั่นคงของแหล่งอาหารภายในชุมชน ภายใต้แนวคิดเกษตรพอเพียงเพื่อผลิตอาหารภายใต้สถานการณ์โควิด-19 โดยมุ่งหวังเป็นการสร้างองค์ความรู้ด้านเกษตรพอเพียง ภายใต้แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (ปัทมา โกเมนทร์จรัส, 2559) ลงมือปฏิบัติตามแนวโคกหนองนา (สากล พรหมสถิต, มาริษา ศรีชะแก้ว สถาพร วิชัยรัมย์, 2563) พร้อมถอดองค์ความรู้มาเป็นแนวปฏิบัติที่ดีต่อสาธารณชนส่วนรวมในโอกาสต่อไป ซึ่งในการศึกษานี้จะได้นำเสนอเป็นแนวทางและวิธีการที่ดำเนินการอยู่ต่อไป

โควิด-19 ในสถานการณ์ของโลกกับความเปลี่ยนแปลงของประชาคมมนุษย์

แนวคิดเกี่ยวกับสถานการณ์ของโควิด 19 เป็นปรากฏการณ์ที่ไม่เหมือนเดิมและไม่ปกติดังปรากฏจากข้อมูลในภาพรวมของโลกมีผู้ติดเชื้อทั่วโลกรวมกัน 152,047,072.- คน เสียชีวิต 3,194,614.- คน และรักษาหาย

129,346,343 คน โดยมีประเทศประเทศสหรัฐอเมริกายังคงเป็นอันดับ 1 ที่มีผู้ติดเชื้อ 33,103,974 คน รักษาหายแล้ว 25,710,142 คน และเสียชีวิต ยอดรวม 590,055 คน โดยยอดรวมมากที่สุดเป็นอันดับหนึ่งของโลก รองลงมาเป็นอินเดียที่การแพร่ระบาดและการขยายตัวยังเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องยังไม่มีทีท่าจะยุติได้ โดยมีติดเชื้อรวม 19,164,969 คน มีผู้ป่วยสะสมและรักษาหายแล้วจำนวน 15,684,406 คน และเสียชีวิต 211,853 คน และมียอดผู้เสียชีวิตเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง และบราซิลมีผู้ติดเชื้อยอดรวมเป็นอันดับ 3 มีจำนวน 14,665,962 คน และรักษาหายจำนวน 13,194,538 คน มีผู้เสียชีวิตรวม 404,287 คน และฝรั่งเศส เป็นอันดับ 4 มีผู้ป่วยรวม 5,616,689 คน รักษาหายแล้ว จำนวน 4,539,909.- คน โดยมีผู้เสียชีวิตรวม 104,514 คน (ดังภาพที่ 1) เมื่อเฉพาะมายังประเทศในกลุ่มประเทศอาเซียนอินโดนีเซียมีผู้ติดเชื้อเป็นอันดับ 1 มีจำนวน 1,668,368 รักษาหาย 1,522,634 ตาย 45,521 อันดับของอาเซียนเป็นฟิลิปปินส์มีผู้ป่วยรวม 1,037,460 คน หายป่วย 946,318 คน มีผู้เสียชีวิต 17,234 คน และอันดับ 3 เป็นประเทศมาเลเซีย มีผู้ป่วยรวม 408,713 คน รักษาหายแล้วจำนวน 377,980 คน และเสียชีวิต 1,506 จำนวน ส่วนประเทศไทย โดยประเทศไทยอยู่ในอันดับที่ 102 ของโลก และอันดับ 5 ของอาเซียน โดยในประเทศไทยสถานการณ์การแพร่ระบาดอีกครั้ง จากข้อมูลเมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม 2564 มีผู้ป่วยสะสมอยู่ที่ 67,044 มีผู้ป่วยใหม่อยู่ที่ 1,891 คน เสียชีวิตรวม 224 คน ดังนี้

All	Europe	North America	Asia	South America	Africa	Oceania							
#	Country, Other	Total Cases	New Cases	Total Deaths	New Deaths	Total Recovered	Active Cases	Serious, Critical	Tot Cases/ 1M pop	Deaths/ 1M pop	Total Tests	Tests/ 1M pop	Population
	World	152,047,072	+47,792	3,194,614	+1,368	129,947,320	18,905,138	111,355	19,506	409.8			
1	USA	33,103,974		590,055		25,710,142	6,803,777	9,625	99,527	1,774	446,627,197	1,342,790	332,611,450
2	India	19,164,969	+7,875	211,853	+18	15,684,406	3,268,710	8,944	13,776	152	288,337,385	207,253	1,391,234,758
3	Brazil	14,665,962		404,287		13,194,538	1,067,137	8,318	68,593	1,891	43,818,216	204,939	213,811,266
4	France	5,616,689		104,514		4,539,909	972,266	5,675	85,891	1,598	75,976,229	1,161,834	65,393,368
5	Turkey	4,820,591		40,131		4,323,897	456,563	3,534	56,653	472	47,261,999	555,435	85,090,011
6	Russia	4,805,288		110,128		4,427,946	267,214	2,300	32,916	754	129,100,000	884,329	145,986,418
7	UK	4,416,623		127,517		4,214,791	74,315	196	64,777	1,870	156,302,824	2,292,447	68,181,646
8	Italy	4,022,653		120,807		3,465,676	436,170	2,583	66,613	2,001	58,579,752	970,057	60,387,966
9	Spain	3,524,077		78,216		3,206,273	239,588	2,308	75,349	1,672	46,199,597	987,808	46,769,814
10	Germany	3,392,232		83,542		3,012,100	296,590	5,049	40,381	994	55,490,413	660,552	84,006,186
11	Argentina	2,977,363		63,865		2,634,306	279,192	5,369	65,380	1,402	11,148,350	244,808	45,539,136
12	Colombia	2,859,724		73,720		2,669,308	116,696	6,006	55,711	1,436	14,802,786	288,375	51,331,673
13	Poland	2,792,142		67,502		2,496,810	227,830	2,831	73,842	1,785	14,321,250	378,747	37,812,179
14	Iran	2,499,077		71,758		1,954,321	472,998	5,398	29,442	845	15,830,271	186,498	84,881,872
15	Mexico	2,344,755	+3,821	216,907	+460	1,864,914	262,934	4,798	18,029	1,668	6,632,938	51,002	130,053,749
16	Ukraine	2,078,086	+8,549	44,436	+351	1,670,481	363,169	177	47,755	1,021	9,456,234	217,309	43,515,195
17	Peru	1,799,445		61,477		1,688,091	49,877	2,652	53,954	1,843	11,169,530	334,904	33,351,471
18	Indonesia	1,668,368		45,521		1,522,634	100,213		6,047	165	14,640,442	53,061	275,917,066
19	Czechia	1,632,932	+2,161	29,316	+16	1,555,152	48,464	527	152,248	2,733	18,347,631	1,710,660	10,725,469
20	South Africa	1,581,210		54,350		1,505,620	21,240	546	26,386	907	10,654,870	177,797	59,927,026

ภาพที่ 1 Reported Cases and Deaths by Country or Territory

The coronavirus COVID-19 is affecting 220 countries and territories.

https://www.worldometers.info/coronavirus/?utm_campaign=homeAdvegas1

ภาพที่ 2 Thailand Situation of Corona Virus Disease (COVID-19)

(ข้อมูล: Department of Disease Control, สืบค้นเมื่อ 12 มิถุนายน 2564, จาก <https://ddc.moph.go.th/viralpneumonia/eng/index.php>)

จากสถิติข้อมูลอันเป็นปรากฏการณ์ของการแพร่ระบาดของโควิด แปลว่าสถานการณ์ของโลกได้รับผลกระทบในแบบที่ใกล้เคียงกัน อันหมายถึงทุกอย่างเปลี่ยนไปไม่เหมือนเดิม ผลกระทบของโควิด-19 ได้สร้างการเปลี่ยนแปลงมากมายในระดับโลก ทั้งเรื่องเศรษฐกิจ การเมือง วิถีชีวิต และโดยเฉพาะด้านสิ่งแวดล้อม ทั่วโลกต่างได้รับผลกระทบของโควิด-19 ซึ่งบางส่วนเป็นผลกระทบที่เกิดขึ้นกับสิ่งแวดล้อมและสภาพภูมิอากาศ เนื่องจากการจำกัดการเดินทาง และการชะลอตัวของระบบเศรษฐกิจอย่างมีนัยสำคัญ ทำให้คุณภาพอากาศ และคุณภาพน้ำในหลายประเทศมีแนวโน้มดีขึ้น แต่ในทางกลับกัน การเพิ่มขึ้นของขยะพลาสติก โดยเฉพาะพลาสติกประเภท PPE (เช่น หน้ากากอนามัย และถุงมือยาง) ขยะติดเชื้อ และขยะอื่นๆ จากโรงพยาบาล กลับเพิ่มสูงขึ้น และส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

1. ขยะติดเชื้อเพิ่มสูงขึ้น เดือนกันยายน ปี 2020 วารสาร Bioresource Technology Reports (2020) รายงานว่า นับตั้งแต่การระบาดของโควิด-19 ขยะทางการแพทย์ก็เพิ่มขึ้นทั่วโลก ซึ่งเป็นภัยคุกคามต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อมของประชาชน เช่น ในเมืองอู่ฮั่น จุดศูนย์กลางการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ เกิดขยะจากโรงพยาบาลมากกว่า 240 เมตริกตันทุกวันในช่วงของการระบาด ซึ่งคิดเป็นจำนวนที่มากกว่าช่วงเวลาปกติประมาณ 190 เมตริกตัน เช่นเดียวกับเมืองอะห์มีดาบัด ประเทศอินเดีย ปริมาณขยะจากโรงพยาบาลเพิ่มขึ้นจากวันละ 500-600 กิโลกรัม เป็นวันละ 1,000 กิโลกรัม สำหรับประเทศไทย ปริมาณขยะติดเชื้อทั่ว

ประเทศก็มีสัดส่วนสูงขึ้นเช่นกัน ข้อมูลจากกรมอนามัยเผยว่า ช่วงล็อกดาวน์ที่ผ่านมา ประเทศไทยมีอัตราการก่อขยะติดเชื้อราว 147,770 กิโลกรัมต่อวัน หรือสูงขึ้นจากช่วงเวลาปกติ 1,900 กิโลกรัม

2. การใช้อุปกรณ์เพื่อความปลอดภัยและการกำจัดอย่างไม่มีประสิทธิภาพ เพื่อป้องกันการติดเชื้อไวรัส ปัจจุบันผู้คนกำลังใช้หน้ากากอนามัย ถุงมือยาว และอุปกรณ์ความปลอดภัยอื่น ๆ โดยขาดความรู้ในการบริหารจัดการ จัดเก็บ ตามการรายงานของ Lancet Glob Health (2020) ในเดือนตุลาคม ปี 2020 ทั้งในสหรัฐอเมริกา จีน ซึ่งจะเพิ่มปริมาณขยะทางการแพทย์จำนวนมากในประเทศไทย สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาแห่งประเทศไทย (TDRI) ชี้ว่า โควิด-19 ทำให้ประชาชนใช้หน้ากากอนามัยเพิ่มขึ้นจาก 800,000 ชิ้น เป็นราว 1,500,000 ชิ้น ต่อวัน ซึ่งมีความเสี่ยงต่อการแพร่กระจายของโรค และการสัมผัสกับไวรัสของคอนแทกขยะ

3. ขยะมูลฝอยของชุมชนเพิ่มขึ้น การเพิ่มขึ้นของขยะในชุมชน (ทั้งอินทรีย์และอนินทรีย์) สร้างผลกระทบทางตรงและทางอ้อมต่อสิ่งแวดล้อม เช่น มลพิษทางอากาศ น้ำ และดิน การแพร่ระบาดใหญ่ที่มาพร้อมนโยบายการกักตัวที่กำหนดขึ้นในหลายประเทศ ทำให้ความต้องการซื้อสินค้าออนไลน์สำหรับการจัดส่งถึงบ้านเพิ่มขึ้น ซึ่งปริมาณขยะในครัวเรือนส่วนใหญ่เกิดจากบรรจุภัณฑ์ สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทยประเทศไทย หรือ TDRI เคยประเมินว่า 1 ยอดการสั่งอาหาร จะมีขยะพลาสติกเฉลี่ย 7 ชิ้น ประกอบด้วย กล่องอาหาร ถุงใส่น้ำจิ้ม ซ้อนพลาสติก ส้อมพลาสติก ถุงใส่ช้อนส้อม ถุงน้ำซุ๊ป และถุงพลาสติกหุ้มสำหรับใส่อาหารทั้งหมด ด้านสถาบันสิ่งแวดล้อมไทยรายงานว่า ช่วงโควิด-19 ระบาดในรอบแรก ทำให้ปริมาณขยะพลาสติกพุ่งสูงขึ้นร้อยละ 15 จากเฉลี่ยวันละ 5,500 ตันต่อวัน เป็น 6,300 ตันต่อวัน ซึ่งไม่รวมถึงขยะอันตรายที่เกิดจากหน้ากากอนามัยที่ใช้แล้ว ที่คาดว่าจะมีอัตราการทิ้งหน้ากากอนามัยประมาณ 1.5 – 2 ล้านชิ้นต่อวัน ซึ่งส่วนใหญ่ทิ้งปะปนรวมกับขยะมูลฝอยทั่วไป

จากภาพรวมสะท้อนให้เห็นว่าโควิด 19 ทำให้สังคมประชาธิปไตยไม่เหมือนเดิมอีกแล้วทุกอย่างเปลี่ยนไป อาจใช้คำว่าไม่เหมือนเดิม ทั้งในทางสังคม เศรษฐกิจ วิถีชีวิตและการดำเนินชีวิต กรณีประเทศไทยวัคซีน การสร้างมาตรการทางเศรษฐกิจเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจ การปล่อยสินเชื่ การสร้างมาตรการทางการเงิน จึงเป็นความจำเป็นและเร่งด่วนหลังจากสถานการณ์คลี่คลายในเร็ววัน ดังนั้นประชาชนและประชาชาติจึงต้องปรับตัวเพื่อรองรับกับความไม่เหมือนเดิมดังมีรายงานและที่ยกมา ซึ่งในการนำเสนอต่อแนวทางการจัดการเรียนการสอนในฐานะที่เป็นภาระงานและการสร้างความมั่นคงต่อห่วงโซ่อุปทานในเรื่องอาหารจึงเป็นแนวทางหนึ่งภายใต้สถานการณ์ที่ไม่เหมือนเดิมนี้ซึ่งจะได้นำเสนอต่อไป

วิถีในอาชีพใช้การ Work from Home และสอนออนไลน์

ปัจจัยสำหรับการยังชีพชนิดหนึ่งคืออาชีพ อันจะไปสัมพันธ์กับรายได้ เมื่อสถานการณ์โควิดได้แพร่ระบาดรุนแรง การเว้นระยะห่าง การปิดประเทศดังปรากฏทั่วโลก มีมาตรการห้ามบิน จะบินต้องกักตัว หรือต้องมีมาตรการ Vaccine Passport ในการเดินทางจากที่หนึ่งไปยังที่หนึ่ง ผู้เขียนก็ถือว่าเป็นสมาชิกในองค์กรในสถาบันการศึกษาที่มีส่วนต่อการจัดการศึกษา การขับเคลื่อนภาระงานเพื่อให้เกิดอาชีพ รายได้ อันจะไปสัมพันธ์กับอาหาร ยา ที่อยู่อาศัย และปัจจัยพื้นฐานที่ยังต้องทำ แปลง่าย ๆ ก็คือยังต้องกินอยู่ บริโภค และงานก็ต้องให้เกิดรายได้ ภายใต้สถานการณ์โควิด ตามประกาศของกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ประกาศของกระทรวงศึกษาธิการ และมหาวิทยาลัยของผู้เขียนได้มีการกำหนดมาตรการในเรื่องการเว้นระยะห่าง และการป้องกันการขยายตัวของไวรัส จึงได้มีมาตรการในการจัดการศึกษาภายใต้กรอบ 3 แนวทางอันประกอบด้วย

1. Onsite Education ได้มีมาตรการของมหาวิทยาลัยได้ประเมินการกระจายตัวของไวรัส เมื่อยังมีผู้ติดอย่างต่อเนื่อง จำนวนมากน้อยตามแต่ละสถานการณ์ในแต่ละวัน รวมทั้งในมหาวิทยาลัยและเขตจังหวัดอันเป็น

ที่ตั้งของมหาวิทยาลัย การจัดการเรียนการสอนในที่ตั้งแต่เดิมเป็นความจำเป็นและยังคงมีอยู่ จึงได้มีการปรับมาตรการต่อการจัดการเรียนการสอนภายในที่ตั้งถ้าสถานการณ์ปกติ ก็สามารถจัดการเรียนการสอนได้ แต่ด้วยมาตรการคำนึงถึงความปลอดภัย จึงได้มีการจัดการในการชะลอในเรื่องการสอนหรือการปฏิบัติงานภายในที่ตั้งไว้ก่อน หรือจนกว่าสถานการณ์จะปกติได้เน้นความปลอดภัยของประชากรไว้เป็นสำคัญ

2. On-air Education มาตรการอันเป็นทางเลือกคือการจัดการศึกษาที่มีการจัดเตรียมไว้ ในแบบการศึกษาผ่านระบบมีเดีย ทั้งในรูปแบบของทีวีดาวเทียม ซึ่งในสถาบันการศึกษาในประเทศไทยในองค์กรรวมทั้งระบบโรงเรียนในสังกัดของกระทรวงศึกษาธิการ สังกัดกระทรวงอุดมศึกษา ซึ่งร้อยละ 90 ของประชากรไทยสามารถเข้าถึงสัญญาณและรับชมโทรทัศน์ได้ เช่น มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ก็มีความพร้อมในเรื่องของการจัดการเรียนการสอนผ่านระบบสื่อ MCU TV ของมหาวิทยาลัย หรือการจัดให้ผู้สอนได้มีระบบการบริหารจัดการเรียนการสอนผ่านระบบ Website ที่มีเป้าหมายเพื่อการผลิตชุดการเรียนรู้ในระบบสื่อออนไลน์ ที่ผู้เรียนสามารถเข้าเรียนตอนไหน หรือตามที่คุณสอนกับผู้เรียนได้กำหนดร่วมกัน ซึ่งก็เป็นอีกวิธีการหนึ่งในการบริหารจัดการศึกษาในสถานการณ์ของการแพร่ระบาดของโควิด-19 ที่เกิดขึ้นภายในประเทศไทยและมหาวิทยาลัยที่ผู้เขียนได้ทำงานอันเป็นส่วนหนึ่งอาชีพและการดำเนินชีวิตอยู่

3. Online Education ในสถานการณ์ที่ไม่ปกตินี้ พัฒนาการของระบบเทคโนโลยี และระบบออนไลน์ได้กลายมาเป็นช่องทางเลือก และช่องทางหลักในการบริหารจัดการเรียนการสอน และการจัดการศึกษาภายใต้สถานการณ์ของแนวทางของภาครัฐ Work from Home ที่กำหนดให้ผู้ปฏิบัติงานในประเทศไทย และภายในส่วนงานต่าง ๆ ต้องทำงานอยู่ที่บ้านเพื่อเว้นระยะห่างและสร้างมาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของไวรัส การเรียนผ่านระบบออนไลน์ทั้งระบบออนไลน์ในรูปแบบของ Website ที่รองรับการสื่อสารแบบทางเดียว สองทางหรือหลายช่องเช่น Facebook Live, Youtube Live รวมไปถึงห้องเรียนเสมือนจริงที่ปรากฏขึ้นภายใต้สถานการณ์นี้ และกลายเป็นส่วนสำคัญในการจัดการศึกษาทั้งระบบ Zoom Online, Google Meet, MS Team, Line Meeting และอื่น ๆ อีกจำนวนมากได้กลายเป็นสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ หรือการจัดการศึกษา ดังที่ผู้เขียนได้ใช้เครื่องมือดังกล่าวเป็นช่องทางในการจัดสัมมนาทางวิชาการ จัดการเรียนการสอน และการประชุมเพื่อประสานงานในการบริหารสำนักงาน บริหารหลักสูตร และบริหารหน่วยงานในองค์กรรวมได้ด้วย

จากแนวทางการจัดการเรียนการสอนทั้ง 3 รูปแบบ มีเวลาเตรียมความพร้อมในการจัดการเรียนการสอนเป็นเวลา 2 เดือน โดยคาดหวังว่าสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคจะดีขึ้น จึงขอความร่วมมือผู้บริหารและครู ทำความเข้าใจแนวทางที่กระทรวงศึกษาธิการวางไว้ รวมทั้งเข้าใจเหตุผลและความจำเป็นต่างๆ ในสถานการณ์เช่นนี้ ขอให้เราทุกคนช่วยกันรับมือกับสถานการณ์วิกฤต และขับเคลื่อนการศึกษาไทยไปพร้อมกันส่วนการปิดภาคเรียน ทั้งภาคเรียนที่ 1 และ 2 เพื่อให้ครูและนักเรียนได้หยุดพักจากการเรียนการสอนนั้น อยู่ระหว่างการพิจารณาข้อมูลและภาวะเปราะบางต่าง ๆ โดยขอเน้นย้ำว่า การดำเนินการทุกอย่าง กระทรวงศึกษาธิการจะคำนึงถึงประโยชน์ของเด็กเป็นสำคัญ เพื่อให้เด็กได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพ ในขณะที่เดียวกันก็จะมีพิจารณา? ลดกิจกรรมบางอย่าง จึงขอให้ครูไม่ต้องกังวลเกี่ยวกับภาระงาน สุดท้ายนี้ ขอเป็นกำลังใจให้ผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษาทุกท่าน ขอให้ทุกคนร่วมกันทำงานอย่างเต็มที่ เพื่อฟันฝ่าสถานการณ์ในช่วงวิกฤตในครั้งนี้ ที่ทำให้รูปแบบการจัดการศึกษาเปลี่ยนแปลงไป เราต้องปรับตัวให้คุ้นเคยกับสิ่งที่ไม่คุ้นเคย รวมทั้งรูปแบบการเรียนการสอนที่เปลี่ยนแปลงไป พร้อมขอเชิญชวนบุคลากรทางการศึกษามาเป็นบุคลากรแถวหน้า ในการจัดการศึกษาเพื่อเด็กไทยทุกคน

ภาพที่ 3 ระบบออนไลน์ ที่เป็นกลไกสำคัญในการบริหารการเรียนการสอนภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโควิด 19 ในประเทศไทย (ภาพผู้เขียน : 1 พฤษภาคม 2564)

อาหารกับความมั่นคงของมนุษย์ในสถานการณ์โควิด-19

ในสถานการณ์ที่เกิดขึ้นได้ส่งผลเป็นปรากฏการณ์ด้านต่าง ๆ ทั้งด้านโภชนาการอาหารและยา ที่ในช่วงแรกมีการกักตุนอาหาร กักตุนหน้ากากอนามัย หรือแอลกอฮอล์ ภายใต้สถานการณ์ที่ยากลำบากในช่วงแรก จนกระทั่งมาถึงในเวลาปัจจุบันการตั้งคำถามเกี่ยวกับวัคซีน การแสวงหาวัคซีน คุณภาพของวัคซีน เพื่อป้องกันการแพร่ระบาดอันเป็นมาตรการขั้นต้นในการบรรเทาสถานการณ์ที่เกิดขึ้น มาตรการทางเศรษฐกิจ และการกักตุนอยู่ปากท้อง จึงเป็นปัจจัยต่อเนื่องภายใต้สถานการณ์นี้ เรียกว่าความมั่นคงของอาหารเป็นปัจจัยสำคัญหนึ่งของสถานการณ์ที่ไม่ปกติ เกิดการกักตุนอาหาร เกิดอาการด้านสุขภาพทางจิต ที่มีความตระหนกกลัวไม่กล้าไปย้งแห่งใด หรือแหล่งใด จึงเท่ากับว่าภายใต้สถานการณ์ที่ไม่ปกติ ได้เกิดพฤติกรรมการกระทำที่เรียกว่า New Normal ภายใต้สถานการณ์นี้อาหารมีความสำคัญสำหรับการยังชีพ จากการสำรวจข้อมูลออนไลน์พบข้อความว่า “....อาหารการกินในวัฒนธรรมต่าง ๆ ไม่ได้มีไว้เพียงเพื่อการมีชีวิตอยู่รอดได้เท่านั้น หรือพูดอีกอย่าง มนุษย์นั้นแตกต่างจากสัตว์ก็ตรงที่เราไม่ได้ กินเพื่ออยู่ อย่างเดียว...” (สำนักวิจัยสังคมและสุขภาพ, 2549) ทั้งอาหารเป็นเงื่อนไขทำให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ด้วยกัน และทำให้เกิด “ห่วงโซ่” ที่เรียกว่ากลไกการผลิตอาหารเพื่อการยังชีพขึ้นด้วย นอกจากนี้ “...อาหารจึงไม่ใช่แค่คุณค่าเชิงโภชนาการ แต่มีคุณค่าทางสังคมกำกับอยู่ด้วย...” อีกนัยหนึ่งอาหารยังเป็นการจัดชั้นทางสังคมด้วยก็ไม่ผิดเสียทีเดียว “...You are what you eat ว่า คุณกินอาหารชนิดไหนก็จะกลายเป็นคนชนิดนั้น...” (สำนักวิจัยสังคมและสุขภาพ, 2549) อาหารการกิน จึงเป็นการจัดลำดับทางสังคม รวมถึงสะท้อนถึงวิทยาการแห่งความเป็นมนุษย์พัฒนาการกินไปสู่รูปแบบและวิถีต่าง ๆ อาหารการกินจึงเป็นเรื่องของลักษณะ วิถีและสะท้อนถึงความเป็นวัฒนธรรมเฉพาะของตนเอง จังหวัดตนเอง ชาติพันธุ์ตนเอง หรือ ชาติของตนเอง เราจึงเห็นอาหารไทย อาหารจีน ฝรั่ง อาหารอิตาลี อาหารอินเดีย เวียดนาม และอีกสารพัดอาหารของนานาชาติ เป็นต้น แต่ทั้งหมดสะท้อนถึงความแตกต่างหลากหลายในวิถีของการกิน แต่ในความเหมือนคือมนุษย์ทุกชาติพันธุ์ภาษาต้องกิน

ในงานศึกษาของไพลิน กิตติเสรีชัย (2557) ในบทความเรื่อง “มหาอำนาจอาหาร” ที่ให้ข้อมูลว่ากระบวนการในการควบคุม “อาหาร” สามารถเพิ่มพูนอำนาจ ความเข้มแข็งให้กับชาติมหาอำนาจทั้งในระดับประเทศและระดับโลก สหรัฐอเมริกาในยุค Pax Americana ที่ดำเนินมาตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่สอง จนถึงปัจจุบัน (จักรี ไซยพิณิจ, 2561) การผลิตอาหาร การกำหนดพฤติกรรมบริโภค ถูกควบคุมโดยมหาอำนาจผ่านความร่วมมือ ระหว่างรัฐบาลและบริษัทข้ามชาติ ในการกดดัน หรือ “ล๊อบบี้” รัฐบาลให้กระทำตาม หรือไม่กระทำตาม เป็นต้น หรือกรณี วัฒนธรรม “อาหารจานด่วน-Fast Food” (KFC, เบอร์เกอร์คิง พิซซาฮัท ดังกิ้น’ โดนัท ฯ) และนวัตกรรมการทางวิทยาศาสตร์ “พันธุวิศวกรรม” ในความหมายนี้อาหารเป็นเครื่องมือควบคุมมนุษย์

หรือโลกนี้ก็คงไม่ผิด หรือในงานจารุณี วรรณศิริกุล (2559) ที่เล่าผ่านหนังสือ ประวัติศาสตร์...บนเส้นทางอาหาร “อาหาร” (An Edible History of Humanity) ของ Tom Standage ผ่านภาคภาษาไทย แปลโดย โทมัส สุขปรีชา ที่ให้แนวคิดสั้น ๆ ผ่านหนังสือว่า “อาหาร” เป็นปัจจัยสำหรับการดำรงชีวิตแต่อีกนัยหนึ่งอาหารก็เป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนสังคม เศรษฐกิจ การเมืองศาสนา รวมถึงเป็นเครื่องมือทางการเมือง และอื่น ๆ อีกซึ่งมีผลต่อเปลี่ยนแปลงและสร้างประวัติศาสตร์โลก จึงเป็นเหตุผลว่าในทุกชาติพันธุ์ภาษาและศาสนาทั้งคริสต์ที่มีหลักการว่าขนมปังเป็นสัญลักษณ์แทนพระเจ้าได้สถิตอยู่ในกายตน (Kemel, 2004) หรือเหตุการณ์ที่อดัมกับอีฟ กินจันทน์ล้วนเป็นแนวคิดที่ว่าด้วยเรื่องของอาหารและการกินในศาสนาคริสต์ (วีระพงษ์ มีไธสง, 2561) ในศาสนาอิสลามในคัมภีร์อัลกุรอาน ก็มีแนวคิดเป็น ศาสนบัญญัติเรื่องการให้กิน และห้ามกิน และวิธีการได้มาก่อนกิน (Kassam & Robinson, 2014) ฮินดูศาสนาที่มีอายุกว่า 2 พันปี ชาวฮินดู ถือว่าโค เป็นพาหนะของพระศิวะ แต่ก็มีบริโภคนมวัว ซึ่งถือว่าเป็นอาหารศักดิ์สิทธิ์ใช้ทั้งดื่มและประกอบพิธีทางศาสนา (Berger, 2011) ในพระพุทธศาสนาที่มีอายุเกินกว่า 2600 ปี ก็ใช้แนวคิดที่ปรากฏในคัมภีร์พระไตรปิฎก ในเรื่องการกินอาหารว่าด้วย “ปัจจัย” เครื่องยังชีพ และแนวคิดเรื่องการบริโภคเพื่อพัฒนาร่างกาย ความคิด สติปัญญาในการทำงานเพื่อสังคมส่วนรวม เป็นต้น (พระพรหมคุณาภรณ์ ป.อ.ปยุตฺโต, 2555) ดังนั้น จากภาพแนวคิดเรื่องอาหาร และวิถีอาหารจึงเป็นธรรมชาติที่มีอยู่คู่กับมนุษย์ แต่ด้วยเงื่อนไขทางเศรษฐกิจสังคม และเทคโนโลยี วิถีอาหารได้เปลี่ยนไปศูนย์อาหาร ผู้ผลิตอาหารเพื่อเป็นตัวแทนของประชาคมจึงเกิดขึ้นอย่างกว้างขวาง จนกระทั่งเมื่อมีสถานการณ์โควิด-19 แพร่ระบาดที่ยังไม่มีที่ท่าจะมีบทสรุป คนห้ามสัญจร ห้ามรวมกลุ่ม หรือการรวมกลุ่มเป็นปัจจัยของการกระจายตัว รวมทั้งการไปที่ประชุมชนเพื่อซื้อหาอาหาร เครื่องยังชีพก็เป็นไปด้วยความยากลำบาก ดังนั้น ในสถานการณ์ที่ยากลำบากนี้ (ปัจจัย 4-ยา) วัคซีน เป็นสิ่งที่ประชาคมโลกต้องการกันจากนานาชาติทั่วโลกตามศักยภาพและกำลังของคน รวมไปถึงอาหาร (ปัจจัย 4-อาหาร) ก็เป็นความจำเป็นที่จะต้องมีการผลิตเพื่อให้เกิดความเพียงพอ หรือเกิดการสร้างชุมชนทางอาหารขนาดเล็กไปจนถึงขนาดใหญ่ ด้วยแนวคิดนี้จึงเป็นเหตุผลที่ผู้เขียนได้เริ่มใช้แนวคิดในเรื่องของสังคมเกษตรที่เป็นสังคมส่วนใหญ่ของประเทศไทย วิถีเกษตรในครอบครัวแบบเดิม มาพัฒนาเพื่อสร้างให้เป็นแหล่งผลิตอาหาร หรือสร้างห่วงโซ่อุปทานของอาหารในสถานการณ์นี้เพื่อเป็นแหล่งผลิตอาหาร และเมื่อได้องค์ความรู้และถ่ายทอดมาแล้วจะได้พัฒนาและส่งต่อไปเป็นแนวทางในการพัฒนาแหล่งอาหารในระดับกว้างต่อไป ดังนั้น วิถีแห่งอาหาร หรือวัฒนธรรมอาหารจึงจะเป็นทั้งเครื่องขับเคลื่อนสังคมให้ก้าวไปข้างหน้า เป็นกลไกขับเคลื่อนให้เกิดการดำรงอยู่ของมนุษย์ในทุกที่ ๆ ในโลกนี้ และในเวลาเดียวกันก็จะกลายเป็นการป้องกันแก้ปัญหาในระดับชุมชนต่อการสร้างห่วงโซ่อุปทานในการผลิตอาหารได้ด้วย

แนวทางเกษตรวิถีพอเพียงกับแหล่งสร้างอาหาร

ความมั่นคงของอาหาร คือความอยู่รอดของสถานการณ์หลังโควิด มีคำทำนายและการสร้างปรากฏการณ์แนวสังคม Normal Life หลังสถานการณ์ปกติ จะเกิดปรากฏการณ์ใหม่ภายใต้วิถีเดิม ความมั่นคงของห่วงโซ่อาหาร เพื่อเป็นแก้ไขสถานการณ์ที่ไม่สามารถคาดเดาได้ในขณะนี้ดังบทสะท้อนคิดของท่านว่า ดังปรากฏในงานการศึกษาที่มีผลสะท้อนคิดเกี่ยวกับการสร้างแหล่งอาหารในงานวิจัยเรื่อง ที่ผลการศึกษาให้ข้อมูลว่าสถานการณ์อาหารยังจำเป็น โควิดจะหายไปจากประเทศไทย แต่โคตร จะตามมา คนจะตกงานเป็นล้าน ๆ... ข้าวสารมี กับข้าวไม่มี ก็ไปไม่ได้ เรามีผัก เรามีน้ำพริก ปลา ร้า จิ้มกันไปได้..” (Buddhisaro, et al., 2021; Achito et al., 2020) ดังนั้นในความหมายอาหารจึงเป็นปัจจัยสำคัญของการรองรับกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น

การสร้างพื้นที่แปลงเกษตรพอเพียงภายใต้แนวคิด “ห่วงโซ่อุปทาน” อาหารเพื่อการยังชีพ ภายใต้สถานการณ์โควิด ที่ยังไม่มีบทสรุปและทางออก การปลูกผักสวนครัวแบบชีวภาพปลอดสารพิษ เพื่อเป็นแหล่งผลิตอาหารสำรอง หรือสร้างความมั่นคงทางอาหารให้เกิดขึ้นแก่ชุมชนและสังคมในสถานการณ์ที่ยากลำบากนี้ เพื่อ

รองรับความเสี่ยงหากสถานการณ์ยังไม่คลี่คลาย เป็นแหล่งผลิตอาหารเลี้ยงตัวเองได้ รวมทั้งอาจส่งต่อไปสู่ชุมชนในภาพกว้างได้ การพัฒนาที่ดินเพื่อการสร้างพื้นที่เกษตรแบบพอเพียง ที่บ้านเกิดของผู้เขียนบ้านดอนไม้ไฟ ต.ตาเป็ก อ.เฉลิมพระเกียรติ จ.บุรีรัมย์ ได้มุ่งมองไปที่ “ความมั่นคงของอาหาร” คือมีอาหารกิน ในยุคโควิด-19 ไม่มีเงินออกไปไหนไม่ได้ ก็มีผัก ผลไม้ พืชผลทางการเกษตรอื่น ๆ ที่จะสามารถเป็นเครื่องยังชีพได้ภายใต้สถานการณ์อาหารการกิน หรือผลิตเพื่อการบริโภคในครัวเรือนหรือในบ้าน (ชนิตา ประดิษฐ์สถาพร และคณะ, 2562)

ภาพที่ 4 การบริหารพื้นที่เพื่อการจัดการน้ำ การจัดการดิน สู่เกษตรแบบพอเพียงที่เน้นการผลิตเพื่อเป็นห่วงโซ่อาหารในระดับชุมชนบ้านดอนไม้ไฟ อ.เฉลิมพระเกียรติ จ.บุรีรัมย์ (ภาพ: ผู้เขียน, 1 พฤษภาคม 2564)

อาหารเป็นปัจจัยหลัก แนวคิดทางพระพุทธศาสนาสะท้อนคิดไว้ชัดเจนว่า “ปัจจัย” สำคัญของการยังชีพ ประกอบด้วยปัจจัย 4 และอาหารก็เป็นปัจจัยหนึ่งในนั้น (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) และองค์กรสหประชาชาติ ได้จัดตั้ง องค์การอาหารและการเกษตรแห่งสหประชาชาติ (Food and Agriculture Organization of the United Nations หรือ FAO) มีสำนักงานใหญ่ตั้งอยู่ที่กรุงโรม ประเทศอิตาลี มีสมาชิกกว่า 190 ประเทศทั่วโลก เป้าหมายคือเพื่อศึกษาและกำหนดมาตรการเมื่อกำหนด และควบคุมแนวทางในเรื่อง “อาหาร” ที่หมายถึง การผลิต การบริโภค การสร้างปัจจัยเงื่อนไขในเชิงของอาหาร (รวมเรื่อง โภชนาการ อาหาร การเกษตร ป่าไม้และประมงฯ) ดังนั้นอาหารเป็นปัจจัยสำคัญของมนุษย์เหมือนกันทั่วโลก และในพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้ารื้อคนทีเดินทางมาฟังธรรม แต่มาด้วยความหิว ก็อนุญาตให้กินข้าวก่อนแล้วจึงแสดงธรรม จึงเป็นที่มาของพุทธพจน์ที่ว่า “ความหิวเป็นโรคอย่างยิ่ง สังขารทั้งหลาย เป็นทุกข์อย่างยิ่ง บัณฑิตรู้เรื่องนี้ตามความเป็นจริงแล้ว ย่อมทำนิพพานให้แจ้ง เพราะนิพพานเป็นสุขอย่างยิ่ง” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ดังนั้นแนวคิดหรือหลักการสำคัญคือกินอิ่มเป็นสุข การได้กินและบริโภคอิ่มเป็นสุข ดังนั้นการตัดสินใจพัฒนาพื้นที่ทางการเกษตรเดิมที่แต่เดิมเป็นที่นา และทำได้เพียงปีละหนึ่งครั้ง รอคอยน้ำฝนเป็นหลัก มาสู่เกษตรแบบทางเลือกโดยแบ่งส่วนจากที่นาเดิมจำนวน 3 ไร่ นำมาสู่การบริหารจัดการโดยมีเป้าหมายเป็นแหล่งผลิตอาหารภายใต้สถานการณ์โควิด-19 การบริหารจัดการน้ำ ศูนย์การเรียนรู้เกษตรทางเลือกที่ไม่ใช่ทำนาข้าวในแบบเกษตรอุตสาหกรรม แต่ให้เป็นแหล่งผลิตอาหารภายใต้แนวคิดสร้างห่วงโซ่อาหารทางด้านอาหาร ไม่มีงานแต่มีอาหาร ก็สามารถอยู่ได้ ซึ่งสามารถนำเสนอแนวทางวิธีการได้คือ

1. การปรับที่ดินที่เป็นพื้นที่นาเดิมให้เป็นพื้นที่รองรับวิถีเกษตรพอเพียงในองค์กรรวม จะประกอบด้วย 1) พื้นที่สำหรับทำสระเก็บน้ำซึ่งรวมจำนวน 40 % ของพื้นที่ทั้งหมดเป็นการขุดเล่นระดับเพื่อกักเก็บน้ำใน 3 ระยะในฤดูฝน ฤดูหนาว และฤดูร้อน ซึ่งจะแบ่งเป็น 3 ระดับรองรับการระเหิดระเหยของน้ำ 2) พื้นที่สำหรับการปลูกโรงเรือนประมาณ 5 % อันประกอบด้วย (1) โรงเรือนเพื่อการพักอยู่อาศัย (2) โรงเรือนเพื่อการปศุสัตว์ เช่น ไก่

เปิด (3) โรงเรือนเพื่อสร้างเป็นศูนย์การเรียนรู้ที่จะเป็นศูนย์การเรียนรู้ด้านเกษตรพอเพียง ที่ว่าด้วยเรื่องของพันธุ์ข้าว พันธุ์ไม้ พันธุ์ปลา และการเป็นที่พบปะเรียนรู้เกี่ยวกับวิถีเกษตรในการบริหารพื้นที่เกษตร การบริหารน้ำ รวมทั้งประชุมสัมมนาแลกเปลี่ยนสำหรับประชาคมและชุมชน (4) โรงเรือนเพื่อการเพาะพันธุ์กล้าไม้ โรงเรือนสาธิตเกี่ยวกับพันธุ์ไม้ พันธุ์ปลา พันธุ์ข้าว และอื่นๆ เป็นต้น (3) ที่ดินสำหรับการปลูกพืช ประมาณ 20 เพอร์เซ็นต์ ปลูกต้นไม้ยืนเนื้อแข็งยืนต้นเพื่อสร้างภูมิทัศน์และความร่มรื่น พันธุ์ไม้ชนิดต่างๆ ทั้งไม้ยืนต้น ไม้เนื้อแข็ง ไม้ผล ไม้ประดับ และพืชผลทางการเกษตร ตามวงรอบของอายุในแต่ละชนิดให้ครบวงจร (4) พื้นที่สำหรับการทำนาอันเป็นพื้นที่หลักประมาณ 20% ที่จะปลูกพันธุ์ข้าวในแบบเกษตรอินทรีย์ที่เน้นการทดลองพันธุ์ข้าวเพื่อการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสภาพภูมิศาสตร์ เป็นต้น

ตารางที่ 1 การจัดสัดส่วนการบริหารพื้นที่ทางเกษตรแบบพอเพียงเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดที่จะเป็นแหล่งสร้างห่วงโซ่อุปทานหรือแหล่งการเรียนรู้การผลิตอาหารในสถานการณ์โควิด-19

พื้นที่	การดำเนินการ	ขนาดที่ดิน
1	พื้นที่น้ำ/กักเก็บน้ำ	40 %
2	พื้นที่เพาะปลูกไม้	20 %
3	พื้นที่นาข้าว	20 %
4	พืชผลทางการเกษตร	10 %
5	โรงเรือนเพื่อการปศุสัตว์	5 %
6	โรงเรือนผัก/ ศูนย์การเรียนรู้	5 %
	หมุนเวียนตลอดทั้งปี 3 ไร่	100 %

2. จากการบริหารพื้นที่ในองค์รวมตามตารางที่ 1 การปรับภูมิทัศน์สร้างระบบนิเวศศูนย์เกษตรแบบพอเพียงในองค์รวม สามารถจำแนกรายลงรายละเอียดได้ คือ 1) ปรับพื้นที่เดิมให้เป็นสระน้ำ ที่สามารถกักเก็บน้ำไว้ได้ตลอดทั้งปี ถ้าน้ำเต็มจะอยู่ที่ระดับ 1200 ลูกบาศก์เมตร โดยการขุดสระเป็น 3 ระดับ จุดลึก 1 เมตรจากหน้าดิน ลึก 1.5 เมตร จากหน้าดินชั้นที่ 1 และลึก 3 เมตร จากหน้าดินในชั้นที่ 2 เพื่อรองรับการกักเก็บน้ำและการระเหิดของน้ำในช่วงฤดูแล้ง และคาดว่าจะมีน้ำเพียงพอตลอดการใช้งานกับพืชผลทางการเกษตรตลอดทั้งปี 2) การปลูกพันธุ์ไม้ยืนต้นและไม้ใช้ต้น เพื่อเป็นแหล่งนิเวศสำหรับไม้ใหญ่คลุมดิน และเป็นพืชทดลอง เพื่อการใช้ไม้ในเชิงเศรษฐกิจ ซึ่งใช้เวลา 2-20 ปี เช่น ไม้ไผ่ สักทอง พยุง ยางนา มะฮอกกานี ชมพูพันธุ์ทิพย์ เป็นต้น 3) การปลูกข้าวพืชเกษตรหลักในพื้นที่ เป็นการทดลองปลูกข้าว 3-5 เดือน ได้ผลผลิต 4) การปลูกพืชระยะสั้นเพื่อการยังชีพ เป็นการทดลองปลูกผักพืช เกษตรระยะสั้นเพื่อเป็นแหล่งอาหารใช้กินในครัวเรือน 1 อาทิตย์ - 3 เดือน สามารถเก็บพืชผลทางการเกษตรเพื่อการบริโภคได้ พืช ผักชนิดต่าง ๆ เช่น แตงโม เมล่อน มะเขือ ถั่วพู แตงกวา มะเขือเทศ พริก พักทอง ฟัก ถั่วฝักยาว ผักหวาน เป็นต้น 5) การปลูกไม้ผลเพื่อการบริโภคและพาณิชย์ อันหมายถึงผลไม้ที่สามารถให้ผลผลิตใน 3 ระยะด้วยกัน 1-3 เดือน 3-6 เดือน และ 6 เดือน - 1 ปี โดยจะเป็นผลไม้ที่เป็นที่นิยมในการบริโภคในพื้นที่ ในท้องตลาด รวมทั้งสอดคล้องกับสภาพดินในพื้นที่เพราะปลูกด้วย เช่น มะพร้าว ทุเรียน มะม่วง ขนุน 6 เดือน -2 ปีสามารถเก็บผลผลิตของพืชผลทางการเกษตรนี้ได้ 6) การทำโรงเรือนเพื่อการเลี้ยงสัตว์ปศุสัตว์ เช่น ปลาในบ่อน้ำ ที่ขุดไว้ ซึ่งได้พันธุ์ปลานิล ปลาดุก ปลาสร้อย เป็นต้น และการเลี้ยงไก่ และเป็ดเพื่อเนื้อและไข่ อันเป็นแหล่งโปรตีนที่สำคัญ เป็นต้น

ดังนั้นจากการดำเนินการทั้งหมดที่กำหนดไว้ จึงเป็นแนวทางการเรียนรู้ โดยมีผลระยะสั้นตั้งแต่ 1-3 เดือน สามารถผลิตอาหาร เช่น ไข่ไก่ ไข่เป็ด และผักปลอดสารพิษที่สามารถบริโภคในครัวเรือนได้ และสามารถผลิต ส่วนเกินให้เป็นสินค้าภายในชุมชนบ้านดอนไม้ไฟได้ด้วย ดังนั้น จึงเป็นความคาดหวังของการเริ่มต้นที่จะส่งผลเป็น ทั้งแหล่งผลิตอาหารเป็นห่วงโซ่ของแหล่งผลิตอาหารภายใต้สถานการณ์โควิด-19 และที่สำคัญทำให้เกิดการเรียนรู้ นำร่องกลายเป็นศูนย์การเรียนรู้เพื่อรองรับการปรับตัวภายใต้เกษตรแบบพึ่งพามีใช้เกษตรอุตสาหกรรมดังที่เกิดขึ้น ในช่วงก่อนหน้านี้ภายในประเทศไทยที่ผู้ผลิตข้าวแต่ไม่ได้กินข้าวที่ตัวเองผลิต เป็นต้น

ภาพที่ 5 การเริ่มต้นการเพาะปลูกที่มีเป้าหมายเป็นการพัฒนาแหล่งผลิตห่วงโซ่อุปทานอาหารในชุมชนและศูนย์การเรียนรู้ ในระดับชุมชนบ้านดอนไม้ไฟ อ.เฉลิมพระเกียรติ จ.บุรีรัมย์ (ภาพ:ผู้เขียน, 1 พฤษภาคม 2564)

เกษตรพอเพียงกับการปรับตัวในการดำรงชีวิตภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดโควิด-19

แนวคิดภายใต้ความเป็นเจ้าของที่ดินขนาด 3 ไร่ จะทำอย่างไรจึงจะทำให้เกิดประโยชน์ภายใต้สถานการณ์โควิด-19 ตลอดระยะเวลากว่า 1 ปีที่ผ่านมา การพัฒนาที่ดินจำนวน ขนาด 3 ไร่ (1200 ตารางวา=4800 ตารางเมตร) เท่า ๆ กับสนามเทนนิส 18 สนามโดยประมาณ (ขนาดมาตรฐาน 23.8 x 11 ม (261 ตารางเมตร) $\times$ 6=1566 ตารางเมตร) ได้สร้างฐานการผลิตอาหาร มีความคาดหวังที่จะผลิตและสามารถดูแลสมาชิกได้ 10-100 คนตามขนาดของการผลิต เท่ากับว่าประเทศไทยมีพื้นที่ประมาณ 321 ล้านไร่ หรือประมาณ 513,000 ตารางกิโลเมตร มีพื้นที่เพาะปลูกทางการเกษตรประมาณ 43% (138 ล้านไร่) ทั่วประเทศ มงน้อยหนึ่งสามารถผลิตข้าว และผลิตผลทางการเกษตรส่งออกได้เป็นอันดับต้นๆ ของโลก จากข้อมูลที่พบ ประเทศไทยจะผลิตข้าวเป็นอันดับ 6 ของโลก (เวียดนามอันดับ 5) แต่ไทยส่งออกข้าวเยอะเป็นอันดับ 2 ของโลก ด้วยมูลค่า 4,400 ล้านเหรียญสหรัฐฯ หรือคิดเป็น 21.9% ของมูลค่าการส่งออกข้าวทั่วโลก (อินเดีย อันดับ 1 26.7%) (The Academy, 2018) หรือข้อมูลของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ที่ให้ข้อมูลผลได้ของการส่งออกผลไม้และผลิตผลิตภัณฑ์ตลอดทั้งปี พ.ศ.2562 มีรายได้กว่า 60,870,766,433 บาท ข้อมูลนี้ย่อมเป็นเครื่องชี้แนวคิดในเรื่องยุทธศาสตร์จุดแข็งแหล่งผลิตอาหารที่เป็นความโดดเด่นของไทย เป็น Hub ในการเป็นแหล่งผลิตอาหารของโลกผ่านยุทธศาสตร์เชิงพื้นที่โดดเด่นและความเข้มแข็งในวิถีเกษตรที่มีมาแต่อดีต ตามที่เคอร์เนลส์ส่งเสริมกันมา “ครัว

ไทยสู่ครัวโลก” (ปณิธาณ สอนแก้ว, 2557) แปลว่าทุกอย่างทำได้ เป็นไปได้ และยังส่งเสริมกันได้ด้วยอนาคตทางการเกษตร

ภาพที่ 6 การบริหารจัดการพื้นที่ 3 ไร่ เพื่อรองรับการเป็นแหล่งผลิตอาหารและการเรียนรู้ในวิถีเกษตรแบบพอเพียง (ภาพ: ผู้เขียน, 3 มิถุนายน 2564)

ความเชื่อมโยงเชิงศาสตร์ของสวนเกษตรที่สร้างขึ้น จะเห็นความสัมพันธ์กับศาสตร์ต่าง ๆ ที่เนื่องจากแปลงเกษตรสวนผักทั้งในดั่งนี้ (ก) เศรษฐศาสตร์ ที่หมายถึง การผลิตอาหารเพื่อการบริโภค และการประหยัดออมพึ่งตนเองไม่ต้องไปซื้อจากภายนอก (ข) โภชนาการ อันหมายถึง การผลิตอาหารที่ควบคุมการผลิตได้ ทั้งในส่วนของอนามัย และความต้องการตามฐานของการบริโภค ชนิดของผัก ผลไม้ พืช ผักที่ต้องการกิน อยากกินและบริโภค รวมทั้งประมาณที่ต้องการอยากได้มากปลูกมาก ผลิตมาก เป็นต้น (ค) ความสัมพันธ์เชิงสังคม หรือสังคมวิทยา เป็นศาสตร์ที่เชื่อมในเชิงปฏิสัมพันธ์ สามัคคีกันทำ สามัคคีกันกิน และแบ่งปันตามสัดส่วนของผลได้ที่เหมาะสม (ง) มานุษยวิทยาเชิงสังคม การทำกิจกรรมร่วมกัน การรวมกลุ่มกันทำกิจกรรม (จ) การศึกษาเชิงเชื่อมโยงเชิงศาสตร์ พันธุ์ข้าว พันธุ์ไม้ยืนต้น ผลไม้ ชนิดของดิน การจัดการน้ำ บริหารการใช้ไม้ การปลูกพืชเชิงพาณิชย์ ดิน-ปุ๋ย ที่จะปลูกมีดินเป็นอย่างไร ดินถมพลิกหน้าดิน มีความเป็นกรดสูง ไม่มีสารอาหาร ถูกกดอัดจนแน่น หาสีทดแทน หรือดินจากแหล่งอื่นมาทดแทน ทั้งดิน ปุ๋ยคอก มาเป็นฐานการผลิต (เทียบได้กับการปลูกพืชในที่คุ้มอุณหภูมิในเมืองหนาว เช่น ยุโรป/หรือการใช้ระบบคลุมดินในโรงเรือนและระบบอุ้มดินในอิสราเอล เป็นต้น) (ฉ) ความรู้เรื่องการบริหารจัดการน้ำ การขุดร่องน้ำลึก เพื่อกักเก็บน้ำจากน้ำฝน ปลูกต้นไม้ใหญ่เพื่อให้ลดการระเหยของน้ำ สร้างระบบซับน้ำ ตามธรรมชาติ รวมทั้งแนวทางที่จะมีการสร้างเครื่องผลิตไฟฟ้าจากพลังงานแสงอาทิตย์ ภายใต้แนวคิดพลังงานธรรมชาติ พลังงานบริสุทธิ์ พลังงานทดแทน จะถูกนำกลับมาให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงและเป็นประโยชน์ (ช) การถ่ายทอดความรู้จากแปลงเกษตรสาธิต และการผลิตอาหารเพื่อยังชีพในสถานการณ์ไม่ปกติดัง COVID-19 ที่กำลังเกิดขึ้นนี้ จึงเป็นประหนึ่งแปลงสาธิตที่จะเป็นต้นแบบเป็นแรงบันดาลใจเล็ก ๆ ให้กับสมาชิกอื่นทั้งใกล้ไกลได้ด้วย การลงมือทำ เรียนรู้ และถ่ายทอดให้เป็นผลเชิงประจักษ์ได้ในระดับหนึ่ง หากเมื่อพิจารณาบูรณาการกับหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนาที่เป็นพื้นฐานของสมาชิกในสังคมไทย อาจยกหลักคิดในเรื่องอริสัจ 4 มาประยุกต์ได้คือ นับแต่จุดเริ่มของปัญหาที่พุทธศาสนาเรียกว่าทุกข์ จากนั้นสิ่งที่

เป็นปัญหาว่าด้วยเรื่องอาหารและการผลิตได้กลายเป็นการแสวงหาทางออกพัฒนาเป็นปัญญา (สมุทัย) เมื่อได้ความรู้มาได้มีการเรียนรู้แบ่งปัน (มรรค) นำไปสู่การสร้างประดิษฐ์กรรมเกษตรกรรมแบบพอเพียงที่เกิดขึ้นได้ (นิโรธ) การผลิตเพื่อการบริโภคลดปัจจัยเสี่ยงได้แหล่งอาหาร แหล่งโปรตีนไว้บริโภคยังชีพดับทุกข์เป็นความหวังได้ ได้ความรู้ จัดการแบ่งปัน เพื่อให้สมาชิกอื่นได้ดับทุกข์ คลายความสงสัยของผู้มีที่ดินและอยากทำการเกษตรแบบผสมผสานได้ (นิโรธ) ดังนั้นความเชื่อมโยงเชิงศาสตร์ จึงเป็นสิ่งที่เนื่องด้วยแนวทางที่กำลังเริ่มต้นเพื่อพัฒนาให้เป็นแหล่งผลิตอาหารเพื่อการยังชีพ เกษตรแบบพอเพียงและศูนย์การเรียนรู้เพื่อความเป็นต้นแบบในการเป็นห่วงโซ่อุปทานขนาดเล็กในการผลิตอาหารเพื่อการยังชีพต่อไป

บทสรุป

การตัดสินใจพัฒนาที่ดินที่เป็นแหล่งปลูกข้าวในแบบวิถีเกษตรแบบเดิม มาเป็นการเริ่มผสมผสานภายใต้กรอบ “แหล่งผลิตอาหาร” ข้าว น้ำ ปลา ผัก ผลไม้ ไม้ยืนต้น ปศุสัตว์เลี้ยงไก่ เพื่อรองรับความเสี่ยงภายใต้สถานการณ์โควิด-19 จึงเป็นหนึ่งการแสวงหาความรู้ จากการทดลอง ให้เกิดผลผลิตอาหารรองรับสถานการณ์วิกฤติที่เกิดขึ้นเพื่อการยังชีพ เป็นการเพิ่มห่วงโซ่ในการผลิตอาหาร เน้นการพึ่งพาตนเองในสถานการณ์ที่ไม่ปกติ และส่งต่อไปเป็นเงื่อนไขทางเศรษฐศาสตร์ในแบบผู้ผลิต ว่าด้วยการผลิตอาหาร การกระจายอาหาร โดยเชื่อมสัมพันธ์กับการออม ออมในที่ดิน ออมในอาหาร ออมในต้นไม้ เป็นต้น ตามแนวเศรษฐศาสตร์ ความสัมพันธ์กับสังคมและสมาชิกในสังคมอื่นๆ ว่าด้วยการจัดสรรปันส่วน การแบ่งปันอาหารที่ผลิตได้ การเกื้อกูลกันในแบบพี่น้อง ครอบครัว และเครือญาติก่อน ทำให้แปลงนาเกษตรพอเพียงหวังว่าจะเป็นต้นแบบในการสร้างแหล่งผลิตอาหารเพื่อการยังชีพ พึ่งตนเอง ซึ่งจะทำให้เกิดประชาสังคมแบบร่วมคิด ร่วมผลิตลงมือทำ ร่วมบริโภค และร่วมกันสร้างองค์ความรู้จากพื้นที่เกษตรเดิม ให้ออกมาเป็นการจัดการน้ำ การจัดการดิน การจัดการระบบนิเวศทางการเกษตร การจัดการพื้นที่ให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุดในวิถีของการเกษตร ดังนั้น แปลงนาเกษตรพอเพียง ภายใต้กรอบเป็นผู้ผลิตอาหารจึงเป็นกลไกขับเคลื่อนเริ่มต้น การสร้างระบบนิเวศทางการเกษตร เพื่อลดการพึ่งพิงจากภายนอกหรือพึ่งตัวเองให้ได้มากที่สุด สร้างห่วงโซ่อาหาร เพื่อการผลิตและบริโภค การบริหารจัดการภายใต้สถานการณ์ที่ไม่ปกติเพื่อให้เกิดประโยชน์รองรับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในปัจจุบันในสถานการณ์โควิด

เอกสารอ้างอิง

- จารุณี วรณศิริกุล. (2559). เรื่องเล่าประวัติศาสตร์...บนเส้นทางอาหาร. *วารสารนิเทศสยามปริทรรศน์*, 15(19), 166-167.
- จักรี ไชยพินิจ. (2561). โลกาวัดน์ โครงสร้างอำนาจโลก และรัฐไทย: สหรัฐอเมริกากับการวางรากฐานองค์ความรู้รัฐประศาสนศาสตร์ไทย. *วารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย*, 10(2), 37-72.
- ชนิตา ประดิษฐ์สถาพร และคณะ. (2562). การพัฒนาจิตสำนึกคนในท้องถิ่นต่อการอนุรักษ์ผักพื้นบ้าน ตำบลแม่ใส จังหวัดพะเยา. *วารสารวิจัยเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่*, 11(3), 205-217.
- ปณิดาภา สวนแก้ว. (2557). ความสำเร็จของนโยบาย “ครัวไทยสู่ครัวโลก” ภายใต้ความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชน. *วารสารวิจัย มสท สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 11(1), 47-58.
- ปัทมา โกเมนทร์จรัส. (2559). ความสัมพันธ์ระหว่างระดับความรู้เกี่ยวกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงกับระดับการปฏิบัติเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนตำบลสองคลอง อำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา. *วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์*, 10(3), 84-98.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2555). *การศึกษาเริ่มต้นเมื่อคนกินอยู่เป็น*. กรุงเทพฯ: ธรรมะอินทรี.

- ไพลิน กิตติเสรีชัย. (2557). มหาอำนาจอาหาร. *วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์*, 40(2), 19-37.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วีระพงษ์ มีโธสง. (2561). มนุษย์: กระบวนทัศน์ทางความเชื่อและความคิด. *วารสารปรัชญาและศาสนา*, 3(1), 83-113.
- สากล พรหมสถิต, มาริษา ศรีชะแก้ว และ สถาพร วิชัยรัมย์. (2563). ศาสตร์พระราชา : เกษตรทฤษฎีใหม่ในรูปแบบโคก หนอง นา โมเดล. *วารสารสหวิทยาการจัดการ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์*, 4(2), 31-40.
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2562). สถิติการส่งออกผลไม้และผลิตภัณฑ์ตั้งแต่ปี 2562 ถึง 2562. สืบค้น 30 พฤษภาคม 2563. จาก http://impexp.oae.go.th/service/export.php?S_YEAR=2562&E_YEAR=2562&PRODUCT_GROUP=5252&PRODUCT_ID=&wf_search=&WF_SEARCH=Y
- สำนักวิจัยสังคมและสุขภาพ. (2549). *มิติวัฒนธรรมของอาหารการกินกับจริยธรรมของการบริโภค*. สืบค้น 15 พฤษภาคม 2563. จาก <http://www.shi.or.th/content/33/>
- Achito, P. E. et al. (2020). The Role of Monks in Pulic Welfare Under the Pademic of Covid 19 Virus: A Case Study of Luang Por Daeng Nanthiyo's Role, Intharam Monasty, Samut Songkhram Province. *Journal of MCU Social Science Review*, 9(3), 289-204.
- Berger, P. (2011). *Studies on Food in Hinduism*. Faculty of Theology and Religious Studies, University of Groningen. Retrieved https://www.academia.edu/7966745/Studies_on_Food_in_Hinduism.
- Bioresource Technology Reports. (2020). Retrieved June 2021, From <https://www.sciencedirect.com/journal/bioresource-technology-reports>.
- Buddhisaro, P. R. et al. (2021). Impact on Temple Missions and Roles in the COVID-19 Situation: A Case Study of Phra Nakhon Si Ayutthaya Province. *Psychology and Education*, 58(1), 1572-1577.
- Kassam, Z., & Robinson, S. E. (2014). *Islam and Food*. Encyclopedia of Food and Agriculture Ethics. 1282-1291 https://www.researchgate.net/publication/304115876_Islam_and_Food.
- Kimel, A. (2004). Eating Christ: Recovering the Language of Real Identification. *Pro Ecclesia: A Journal of Catholic and Evangelical Theology*, 13(1), 82-100.
- Lancet Glob Health. (2020). Retrieved June 2021, from <https://www.thelancet.com/journals/langlo/home>.
- Standage, T. (2009). *An Edible History of Humanity*. New York: Walker & Company.
- The Academy. (2018). *อนาคตเกษตรในไทยแลนด์ 4.0*. สืบค้น 30 พฤษภาคม 2563. จาก <https://marketeeronline.co/archives/7375?fbclid=IwAR31tfgAB08f-avifXRZtS50ZFbphqeJTJlj8MGvhBww8Ah4UTDwE1glsWs>.

การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษาตามหลักสัปปายะ 7 วิธีใหม่

Management of Educational Institutions According to the Principles of Sappaya VII in the New Normal

ศุภวรรณ การุญญะวีร์
Supawan Karunyawee

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Thailand.
Email: karunyaweessupawan@gmail.com

Received July 16, 2021; Revised August 22, 2021; Accepted September 28, 2021

บทคัดย่อ

บทความเรื่องการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ตามหลักสัปปายะ 7 มีเป้าหมายเพื่อวิเคราะห์ถึงภารกิจของผู้บริหารสถานศึกษาในการจัดการศึกษาสิ่งเหล่านี้ให้บรรลุเป้าหมายนั้นได้ จำเป็นต้อง อาศัยผู้นำ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งเป็นบุคคลที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อองค์กรทางการศึกษา ซึ่งจะบริหารจัดการองค์กรทางการศึกษาให้ประสบความสำเร็จและเป็นไปตามแนวทางที่พึงประสงค์ได้ ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาจึงเป็นกลไกสำคัญและเป็นตัวแปรสำคัญในด้านการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ ซึ่งผู้บริหารมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และสิ่งอำนวยความสะดวก เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ ตามความสนใจของผู้เรียน มีทักษะในการแสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายสามารถนำวิธีการเรียนรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ โดยจัดการบริหารด้วยการวางแผน การจัดการองค์การ การสั่งการ การประสานงาน และการควบคุมดูแลแหล่งเรียนรู้ โดยการบูรณาการหลักสัปปายะ 7 เพื่อให้แหล่งการเรียนรู้มีความเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน ส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 อย่างเหมาะสม ผู้เรียนสามารถนำความรู้ที่เกิดขึ้นจากการสัมผัสแหล่งเรียนรู้และสามารถเพิ่มทักษะในการนำไปปฏิบัติได้จริงเพื่อทำให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุดทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น ชุมชน สังคม รวมทั้งประเทศชาติ

คำสำคัญ: การบริหารจัดการ; แหล่งเรียนรู้; สัปปายะ 7.

Abstract

This article on the management of learning resources according to Sappaya VII aims to analyze the mission of elementary school administrators in school. The management of these studies to achieve these goals requires leaders such as school administrators. Which is a person who is extremely important to an educational organization. Which will manage the educational organization to be successful and in accordance with desirable guidelines. Therefore, school administrators are important mechanisms and important variables in the provision of quality education. The administrators play an important role in promoting and encouraging teachers to

organize. Environmental conditions Learning materials and facilities to create a learning atmosphere as well as encourage learners to exchange learning with each other. For learners to learn and develop learners according to their potential. According to the interest of learners. Have skills in acquiring knowledge from various learning sources and able to apply learning methods in daily life. By managing by planning Organizing, directing, coordinating and supervising the learning resources by integrating the principles of Sappaya VII to provide the learning resources appropriate to the age of the learners. Promote the learning skills in the 21st century appropriately according to the ability of the learner, which may apply the knowledge that arise from the exposure of the learning resources to be applied and can increase the skills arising from the learning until they can be put into practice. To bring the greatest benefit to both oneself and others, the community, society, including the nation

Keywords: Management; Learning Resources; Sappaya VII.

บทนำ

การพัฒนาและส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้เป็นส่วนหนึ่งของการจัดกระบวนการเรียนรู้และ สารที่กำหนดไว้ในหลักสูตรสถานศึกษา โดยมุ่งเน้นไปที่การจัดให้ผู้เรียนได้มีโอกาสเรียนรู้ จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งในและนอกโรงเรียน เป็นการจัดการศึกษาที่เหมาะสมกับผู้เรียน ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความรอบรู้ มีความสามารถในการใช้กระบวนการวิจัยในกระบวนการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาศักยภาพของตนเองให้สอดคล้องกับธรรมชาติของนักเรียน กระบวนการจัดการศึกษาจะต้องส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2546) ดังนั้นจึงถือได้ว่า เป็นภารกิจที่โรงเรียนต้องรับผิดชอบ โดยเริ่มจากการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ให้เป็นระบบ วางแผนการใช้แหล่งเรียนรู้ จัดตั้งบุคลากรรับผิดชอบดูแล มีการควบคุมกำกับ และติดตาม ประเมินผลการใช้แหล่งเรียนรู้ รวมทั้งแสวงหาแหล่งเรียนรู้ใหม่ที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและความต้องการของครูในฐานะผู้อำนวยความสะดวกให้เกิดการเรียนรู้ จึงจะทำให้เกิดการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น สามารถกระตุ้นให้ผู้เรียนได้พัฒนาศักยภาพของตนเองจนเกิดการเรียนรู้ และมีความสุขในการเรียนในสถานศึกษา (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2552)

จากการทบทวนวรรณกรรม พบว่า การวางแผนเพื่อพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในสถานศึกษาไม่ครอบคลุมทั้งระบบการปฏิบัติ การบริหารจัดการใช้แหล่งเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ การใช้แหล่งเรียนรู้ไม่เต็มศักยภาพ การจัดกิจกรรมไม่หลากหลาย (ณรงค์ศรี ราชเมณี, 2553) จะต้องนำผลการประเมินการใช้แหล่งเรียนรู้ไปปรับปรุง และพัฒนาอย่างต่อเนื่อง (สาคร มหาหิงค์, 2560) อย่างไรก็ตามหากมีการจัดสภาพแวดล้อมทางการเรียนทางกายภาพให้ดีขึ้น เช่น การจัดห้องสุขา การจัดห้องเรียน การจัดบริเวณโรงเรียน และการจัดอาคารเรียน เป็นต้น จะส่งผลดีต่อการเรียนของนักเรียน สามารถเสริมสร้างพัฒนาการได้อย่างเหมาะสม เพราะว่าการจัดสภาพแวดล้อม ด้านการบริหารจัดการ ด้านกายภาพ ด้านวิชาการที่เหมาะสมจะเกิดการเรียนรู้ สามารถส่งพัฒนาการของผู้เรียนได้อย่างเหมาะสม (ณัฐภค อุทโท, 2558, อัญชลี รัตนพร และคณะ, 2562) ซึ่งหากมีการได้นำหลักพุทธธรรมในพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อม คือ สัปปายะ 7 (มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539; พระพรหมคุณาภรณ์ ป. อ. ปยุตโต, 2558) จะทำให้ปัญหาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมในโรงเรียนหมดไป หรือลดน้อยลงได้ การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ตามหลักสัปปายะ 7 เพื่อให้สถานศึกษาเป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพพัฒนาทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ตามพึงประสงค์ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนสืบไป

แนวคิดและทฤษฎีการบริหารจัดการ

จากการศึกษาแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ เมื่อศึกษาแล้วจะเห็นได้ว่า การบริหารจัดการได้นำทฤษฎีการได้ให้แนวคิดแตกต่างกันออกไป เพื่อประโยชน์แก่การศึกษา ผู้เขียนจะได้นำเสนอรายละเอียดที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

1) แนวคิดการบริหารจัดการ

แนวคิดการจัดการตามหลักการบริหาร (Administrative Management) มุ่งเน้นที่การจัดการองค์การในภาพรวมเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ การจัดการตามหลักการบริหาร มองว่าผู้จัดการและผู้บริหารมีความรับผิดชอบในการประสานกิจกรรมต่าง ๆ ของกลุ่ม และส่วนงานต่าง ๆ ในองค์การ นักคิดคนสำคัญของการจัดการตามหลักการบริหาร คือ เฮนรี ฟาโยล์ (Henry Fayol) ค.ศ.1841-2521 เฮนรี ฟาโยล์ (Henry Fayol) เป็นนักอุตสาหกรรมชาวฝรั่งเศส เป็นบุคคลที่โดดเด่นในการจัดการตามหลักการบริหาร เขาเป็นผู้เขียนหนังสือพื้นฐานการจัดการอุตสาหกรรมทั่วไป (General and Industrial Management) เขามุ่งหวังที่จะดึงเอาประสบการณ์ของตนเองออกมาเผยแพร่เป็นวิธีการปฏิบัติทางการจัดการอย่างเป็นระบบเพื่อให้ผู้จัดการคนอื่น ๆ ใช้เป็นแนวทางในการบริหาร โดยเขาได้นำกระบวนการจัดการพื้นฐานไว้ 5 ประการ ได้แก่ การวางแผน การจัดองค์การ การสั่งการ การประสานงาน และการควบคุมเป็นต้น (Price, 2004) นอกจากนั้น ได้กำหนดการจัดการไว้ 10 ข้อดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 หลักการจัดการ 10 ประการของเฮนรี ฟาโยล์

ข้อที่	หลักการจัดการ 10 ประการ
1	การแบ่งงานกันทำ (Division of Work) งานควรถูกจัดแบ่งออกและมอบหมายงานนั้นให้พนักงานแต่ละคนรับผิดชอบ
2	อำนาจหน้าที่ (Authority) อำนาจหน้าที่ที่ควรถูกมอบหมายไปพร้อมกับความรับผิดชอบในส่วนงานแต่ละส่วน
3	ระเบียบวินัย (Discipline) ชี้แจงความคาดหวังและบอกผลที่จะตามมา หากพนักงานทำไม่ได้ตามความคาดหวัง
4	เอกภาพของสายบังคับบัญชา (Unity of Command) พนักงานแต่ละคนควรรายงานขึ้นตรงต่อหัวหน้าเพียงคนเดียว
5	เอกภาพในแนวทาง (Unity of Direction) วัตถุประสงค์ขององค์การ ควรมุ่งที่แนวทางเดียวกัน
6	ผลประโยชน์ส่วนบุคคลเป็นรองผลประโยชน์ส่วนรวม (Subordination of Individual Interest to the General Interest) ผลประโยชน์ขององค์การควรมาก่อนผลประโยชน์ส่วนตัว
7	ผลประโยชน์ตอบแทน (Remuneration) แรงพยายามที่ช่วยส่งเสริมการบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การควรได้รับการตอบแทน
8	การรวมอำนาจ (Centralization) ควรมีการกำหนดว่าใครเป็นผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชา
9	สายการบังคับบัญชา (Scalar Chain) การสื่อสารระหว่างส่วนต่าง ๆ ภายในองค์การควรเป็นไปตามสายบังคับบัญชา
10	ความเป็นระเบียบ (Order) ความเป็นระเบียบในการทำงาน

2) ทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารจัดการ

นักวิชาการและผู้บริหารที่สำคัญได้เสนอทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารแนวคิดเกี่ยวกับหลักการ หรือ ภาระหน้าที่ในการบริหารที่แตกต่างกันไว้ ดังนี้

กูลิค และ เออวิก (Gulick & Urwick, 2003) ได้กล่าวว่า กระบวนการบริหารนั้นต้องประกอบด้วย ขั้นตอนที่สำคัญ หรือเรียกกันย่อ ๆ ว่า “POSDCoRB Model” ประกอบด้วย 1) การวางแผน 2) การจัดการองค์การ 3) การจัดหาบุคคล 4) การอำนวยการ 5) การประสานงาน 6) การรายงาน 7) การงบประมาณ สามารถได้อธิบายความหมายดังนี้

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมมจิตโต) (2549) กล่าวถึง การบริหารเป็นวิธีการทำให้งานสำเร็จโดยอาศัยผู้อื่น และกล่าวว่าหน้าที่ของผู้บริหารเป็นกรอบในการพิจารณาของผู้บริหารให้สำเร็จ มี 5 ประการ ตามคำย่อภาษาอังกฤษว่า “POSDC” ดังนี้ คือ

1. P คือ Planning หมายถึง การวางแผน เป็นการกำหนดแนวทางการดำเนินงานเพื่อความสำเร็จที่จะตามมาในอนาคต ผู้บริหารที่ดีต้องมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลเพื่อกำหนดทิศทางขององค์กร

2. O คือ Organizing หมายถึง คือ การจัดองค์กร เป็นการกำหนดโครงสร้างความสัมพันธ์ของสมาชิกและสายบังคับบัญชาภายในองค์กร มีการแบ่งงานกันทำและการกระจายอำนาจ

3. S คือ Staffing หมายถึง งานบุคลากร เป็นการสรรหาบุคลากรใหม่ การพัฒนาบุคลากรและการใช้คนให้เหมาะสมกับงาน

4. D คือ Directing หมายถึง การอำนวยการ เป็นการสื่อสารเพื่อให้เกิดการดำเนินการตามแผน ผู้บริหารต้องมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีและต้องมีภาวะผู้นำ

5. C คือ Controlling หมายถึง การกำกับดูแล เป็นการควบคุมคุณภาพของการปฏิบัติงานภายในองค์กร รวมทั้งกระบวนการแก้ปัญหาภายในองค์กร

สรุป กระบวนการบริหารจัดการองค์การทางการศึกษาให้ประสบผลสำเร็จและเป็นไปตามเพื่อให้บรรลุเป้าหมายนั้น โดยใช้กระบวนการดังนี้ การวางแผน การจัดองค์การ (O=Organizing) การสั่งการ (D=Directing) การประสานงาน (Co=Coordinating) และการควบคุมดูแล (C=Controlling)

แหล่งเรียนรู้

แหล่งเรียนรู้ หมายถึง ศูนย์รวมที่ประกอบด้วย ข้อมูล ข่าวสาร กระบวนการเรียนรู้หรือกระบวนการเรียนการสอน ที่มีรูปแบบแตกต่างจากกระบวนการเรียน การสอนที่มีครูเป็นผู้สอนหรือศูนย์กลางการเรียนรู้ เป็นการเรียนรู้ที่มีกำหนดเวลาเรียนยืดหยุ่นสอดคล้องกับความต้องการและความพร้อมของผู้เรียน แหล่งการเรียนรู้ว่าเป็นแหล่งข้อมูล ข่าวสาร สารสนเทศ ประสบการณ์ที่สนับสนุนให้ผู้เรียน ใฝ่เรียน ใฝ่รู้ แสวงหา ความรู้และเรียนรู้ด้วยตนเองตามอัธยาศัยอย่างกว้างขวางและต่อเนื่อง เพื่อเสริมสร้างให้ผู้เรียน เกิดกระบวนการเรียนรู้ และเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2544) แหล่งการเรียนรู้ เป็นแหล่งข้อมูล ข่าวสาร สารสนเทศ วิทยากรภูมิปัญญาชาวบ้านและประสบการณ์อื่น ๆ และสิ่งหนึ่งสิ่งใดทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต เกิดขึ้นตามธรรมชาติมนุษย์สร้างขึ้นหรือตัวมนุษย์เอง โดยส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้และเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้แสวงหาความรู้และเรียนรู้ด้วย ตนเองตามอัธยาศัยอย่างกว้างขวางและต่อเนื่อง (วีระพน ภาณุรักษ์, 2559)

สรุป แหล่งการเรียนรู้ คือ ถิ่น ที่อยู่ บริเวณ บ่อ เกิด แหล่ง ที่ หรือศูนย์รวมความรู้ที่ให้เข้าไปศึกษาหาความรู้ ความเข้าใจ และความชำนาญ ซึ่ง ตามความหมายนี้ แหล่งการเรียนรู้จึงอาจเป็นได้ทั้งสิ่งที่เป็นธรรมชาติหรือสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น เป็นได้ทั้งบุคคล สิ่งมีชีวิตและไม่มีชีวิต และแหล่งการเรียนรู้เป็นแหล่งรวมวิทยาการ ที่

สังคม ยอมรับและถือว่าเป็นสิ่งสำคัญยิ่งและจำเป็นสำหรับการเรียนรู้ศึกษาค้นคว้า ของประชาชน ซึ่งถือว่าเป็นเครื่องหมายของความเจริญรุ่งเรืองของประเทศชาติ

2) ความสำคัญของแหล่งการเรียนรู้

ประเวศ วะสี (2543) กล่าวว่าโรงเรียนควรมีความสัมพันธ์กับชุมชนในเรื่องแหล่งเรียนรู้ ดังนี้

1. เรียนรู้จากคนในชุมชนซึ่งในชุมชนมีผู้รู้ด้านต่าง ๆ มากมายมากกว่าที่ครูสอนท่องหนังสือมาก ผู้นำชุมชนที่เป็นนักศิลปกรรมถ้าเปิดโรงเรียนสู่ชุมชนให้ทั้งครูและนักเรียนได้เรียนรู้เข้าไปเชื่อมโยงกับการปฏิบัติจริงการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี

2. เรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ในชุมชนควรสำรวจและสร้างแหล่งเรียนรู้ในชุมชน เพิ่มขึ้นให้เป็นแหล่งเรียนรู้ไม่ว่าจะเป็นทุ่งนาป่าเขา แหล่งน้ำ วัด แหล่งอนุรักษ์ป่า แหล่งอนุรักษ์สัตว์ กลุ่มอาชีพต่าง ๆ พิพิธภัณฑ์ตำบลทุกตำบลควรสร้างพิพิธภัณฑ์ของตนเอง เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ศิลปวัฒนธรรม

3. เรียนรู้จากชุมชนการเรียนรู้ควรจะเรียนเรื่องของชุมชนให้มากที่สุด เช่น ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ สังคม วัฒนธรรม การแพทย์พื้นบ้าน ศาสนา

4. การเรียนรู้จากการปฏิบัติงานในชุมชนครูและนักเรียนควรจะเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติงานจริงในชุมชน เช่น ทำการเกษตร หัตถกรรมแปรรูปอาหาร งานช่าง ธุรกิจชุมชน การท่องเที่ยว เป็นต้นซึ่งจะช่วยให้ครูและนักเรียนตระหนักในสำคัญและภูมิใจในท้องถิ่น

สรุป สภาพแวดล้อมทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียนที่เหมาะสมจะส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และเป็นแหล่งที่จะทำให้ผู้สอนสามารถออกแบบการเรียนรู้ให้ผู้เรียนฝึกปฏิบัติหรือได้ ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันระหว่างกลุ่ม เพื่อนระหว่างครูกับนักเรียนระหว่างวิทยากรประจำแหล่งเรียนรู้กับครูและนักเรียนรวมทั้งเป็น แหล่งที่ผู้เรียนอาจอาศัยการสืบค้นของตนเองอย่างเต็มที่

หลักสัปายะ 7

สัปายะเป็นที่สบายและเป็นอุปการะแก่การชักนำจิตเข้าสู่สมณะและวิปัสสนา มี 7 ประการ ได้แก่ อาวาส โคจรคาม การพูดคุย บุคคล โภชนะ ฤดู และอิริยาบถ (มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช) (2551) ได้กล่าวไว้ว่า สัปายะ หมายถึง ความสะดวก ความเหมาะสม ความเกื้อกูล และความสำราญ คำไทยใช้ว่า สบาย คำวัด หมายถึง สิ่งที่เหมาะสม สนับสนุนเกื้อกูล ส่งเสริมอำนวยให้เกิดความสะดวกสบาย เกิดความคล่องตัวในที่อยู่อาศัย และการทำความดี เช่น การบำเพ็ญเพียร การทำกรรมฐาน เป็นต้น

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต) (2558) ได้กล่าวว่า สัปายะ 7 หมายถึง สิ่งที่สบาย, สภาพเอื้อ, สิ่งที่เหมาะต่อการอยู่ดีและการที่จะพัฒนาชีวิต, สิ่งที่เหมาะสม อันเกื้อหนุนในการเจริญภาวนาให้ได้ผลดี ช่วยให้สมาธิตั้งมั่น ไม่เสื่อมถอย

กรรมการศาสนา (2554) ได้กล่าวไว้ว่า สัปายะ (สบาย) หมายถึง สภาพที่เอื้อ เกื้อหนุน เหมาะสมกับการเป็นอยู่ การทำกิจกรรมหรือดำเนินกิจการต่าง ๆ อย่างได้ผลดีเป็นคุณภาพชีวิต

สนธิ ศรีสำแดง (2547) ได้กล่าวไว้ว่า สัปายะ หมายถึง สิ่งอำนวยความสะดวก มีประโยชน์ สิ่งที่เหมาะสมและน่าพอใจ

สรุปได้ว่าสถานที่ วัด ฤดู สิ่งของที่ เหมาะสมเกื้อกูล อำนวยความสะดวก เหมาะแก่การทำกิจกรรมต่าง ๆ จิตใจในตั้งมั่น ในการทำความดี เช่น การบำเพ็ญเพียร การทำกรรมฐาน อันสนับสนุนการเรียนรู้ช่วยให้นักเรียนมีสมาธิในการเรียนรู้อย่างมากขึ้น และช่วยพัฒนาชีวิตคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น

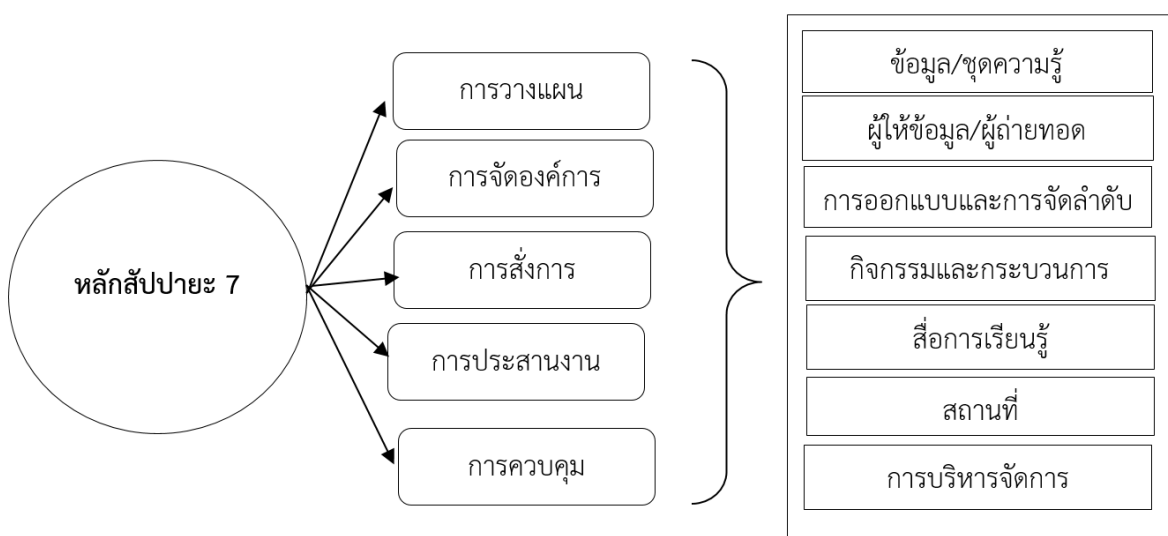
การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ตามหลักสัปปายะ 7 ในสถานศึกษา

การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ให้เหมาะสมกับผู้เรียนในวิธีใหม่นั้นเป็นโจทย์สำคัญและท้าทายกับผู้บริหารสถานศึกษาโดยการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้เป็นการจัดการเพื่อการแหล่งการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน โดยแหล่งการเรียนรู้เอื้อต่อการเรียนรู้ ส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียน ประโยชน์แห่งการเรียนรู้ และสื่อการเรียนรู้ ประโยชน์ของแหล่งการเรียนรู้ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจความคิดรวบยอดได้ง่ายขึ้นเร็วขึ้นช่วยให้ผู้เรียนมองเห็นสิ่งที่กำลังเรียนรู้ได้อย่างเป็นรูปธรรมและเป็นกระบวนการช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเองส่งเสริมให้เกิดความคิดสร้างสรรค์สร้างสภาพแวดล้อมและประสบการณ์การเรียนรู้ ที่แปลกใหม่ น่าสนใจและทำให้เกิดการอยากรู้ อยากเห็น ส่งเสริมการมีกิจกรรมร่วมกันระหว่าง ผู้เรียน เกื้อหนุนผู้เรียนที่มีความสนใจและความสามารถในการเรียนรู้ที่ต่างกันให้เรียนรู้ได้เท่าเทียมกัน ช่วยให้ผู้เรียนบูรณาการสาระการเรียนรู้ต่างๆ ให้เชื่อมโยงกันช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ วิธีการใช้แหล่งข้อมูลต่าง ๆ เพื่อการค้นคว้าเพิ่มเติมช่วยให้ผู้เรียนได้รับการเรียนรู้ในหลายมิติ จากแหล่งเรียนรู้และสื่อที่หลากหลายเชื่อมโยงโลกที่อยู่ใกล้ตัวผู้เรียนได้รับการพัฒนาการด้านต่างๆ ดังนี้คือด้านความรู้ แหล่งการเรียนรู้ช่วยให้ผู้เรียนได้รับความรู้เชิงเนื้อหา ความรู้เชิงกระบวนการ ความรู้เชิงประจักษ์ สามารถพัฒนาความอยากรู้เชิงสร้างสรรค์ ส่งเสริมการค้นหาและเชื่อมโยงสาระการเรียนรู้ระหว่างกลุ่มต่างๆ ตลอดจนสามารถนำความรู้มาพัฒนาศักยภาพของตนเองได้อย่างเหมาะสม

การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ตามหลักสัปปายะ 7 ในสถานศึกษาในวิธีใหม่เป็นการบูรณาการกับหลักสัปปายะ 7 ซึ่งเป็นหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมแหล่งการเรียนรู้ของผู้เรียนตามหลักพุทธศาสนาด้วยการวางแผน การจัดการ การสั่งการ การประสานงาน และการควบคุมการบริหารในด้านของสถานที่ วัตถุ สิ่งของที่เหมาะสมเกื้อกูล อำนวยความสะดวก เหมาะแก่การทำการกิจกรรมต่าง ๆ จิตใจในตั้งมั่น ในการทำความดี ช่วยสนับสนุนการเรียนรู้ช่วยให้นักเรียนมีสมาธิในการเรียนรู้มากขึ้น และช่วยพัฒนาชีวิตคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น

องค์ความรู้จากการศึกษา

จากการศึกษาแนวคิดที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษาตามหลักสัปปายะ 7 วิธีใหม่ ดังนี้

ภาพที่ 1 การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษาตามหลักสัปปายะ 7 วิธีใหม่

จากภาพที่ 1 แสดงให้เห็นว่า การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษาตามหลักสัปปายะ 7 วิธีใหม่ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีการบริหารจัดการโดยมีการวางแผน การจัดการ การสั่งการ

การประสานงาน และการควบคุมการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้โดยอาศัยข้อมูล ผู้ให้ข้อมูล การออกแบบและการจัดลำดับ กิจกรรมและกระบวนการ สื่อการเรียนรู้ สถานที่และการบริหารจัดการให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงในยุควิถีใหม่เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยและสังคมโลกต่อไป

บทสรุป

การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ตามหลักสัปปายะ 7 ในสถานศึกษาเป็นภาระหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษาในการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ให้เหมาะสมกับวัยของผู้เรียนโดยโดยแหล่งการเรียนรู้เอื้อต่อการเรียนรู้ ส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 เพิ่มพูนทักษะและประสบการณ์ ตลอดจนสร้างเสริมคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมให้แก่ผู้เรียนช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจความคิดรวบยอดได้ง่ายผู้เรียนมองเห็นสิ่งที่กำลังเรียนรู้ได้อย่างเป็นรูปธรรมและเป็นกระบวนการช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเองส่งเสริมให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ สร้างสภาพแวดล้อมและประสบการณ์การเรียนรู้ ที่แปลกใหม่น่าสนใจและทำให้เกิดการอยากรู้อยากเห็นส่งเสริมการมีกิจกรรมร่วมกันระหว่าง โดยผู้บริหารบูรณาการกับหลักสัปปายะ 7 ซึ่งเป็นหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมแหล่งการเรียนรู้ของผู้เรียนตามหลักพุทธศาสนาซึ่งได้แก่ สถานที่ วัตถุ สิ่งของที่ เหมาะสมเกื้อกูล อำนวยความสะดวกเหมาะแก่การทากิจกรรมต่าง ๆ จิตใจในตั้งมั่น ในการทำความดี ช่วยสนับสนุนการเรียนรู้ช่วยให้นักเรียนมีสมาธิในการเรียนรู้มากขึ้น และช่วยพัฒนาชีวิตคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นอย่างมั่นคงต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กรมการศาสนา. (2554). *ความรู้ศาสนาเบื้องต้น*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมการเกษตรแห่งประเทศไทยจำกัด.
- กรมสามัญศึกษา. (2544). *การพัฒนาและการใช้แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนและท้องถิ่นเพื่อจัดกระบวนการเรียนรู้*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2544). *หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544*. กรุงเทพฯ: กรมวิชาการ.
- ณัฐภัก อูทโท. (2558). *การจัดสภาพแวดล้อมทางการเรียนทางกายภาพ โรงเรียนอนุบาลวัดช่องลม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 1 (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต)*. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ณรงค์ศรี ราชนธิ. (2553). *การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ให้เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนบ้านจวน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต)*. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- ประเวศ วะสี. (2543). *ปฏิรูปการเรียนรู้ผู้เรียนสำคัญที่สุด*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). (2551). *พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์ คำวัด*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: ธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตโต). (2549). *พุทธวิธีในการบริหาร*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต). (2558). *พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์*. (พิมพ์ครั้งที่ 24). กรุงเทพฯ: ผลิธัมม.
- มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วิโรจน์ สารรัตน์. (2552). *การบริหาร หลักการ ทฤษฎี และประเด็นทางการศึกษา*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ทิพย์วิสุทธิ.

- วีระพน ภาณุรักษ์. (2559). รูปแบบการเผยแพร่แหล่งการเรียนรู้ออนไลน์ เครือข่ายมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม(ชุมชนิพนธ์ปรัชญาชุมชน). มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- สนิท ศรีสำแดง. (2547). *พุทธศาสนากับการศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สาคร มหาหิงค์. (2560). การบริหารแหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่นเขต 4. *วารสารวิชาการแพรวากาฬสินธุ์ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์*, 4(3), 574-589.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2546). สำนักนายกรัฐมนตรี. *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545*. กรุงเทพฯ: พรักหวานกราฟฟิค.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2552). *ข้อเสนอการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552-2561)*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: พรักหวานกราฟฟิค.
- อัญชลี รัตนพร และคณะ. (2562). แนวทางการจัดสภาพแวดล้อมตามหลักสัปปายะ 7 ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1. *วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์ คณะครุศาสตร์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*, 6(1), 94-104
- Gulick, L., & Urwick, J. (2003). *Papers on the Science of Administration*. (2nd ed.). New York: Institute of Public Administration.
- Price, A. (2004). *Human Resource Management*. (2nd ed.). London: Prentice-Hall.

การบริหารการศึกษาตามหลักพุทธธรรมของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน

Educational administration according to the Buddhist principles of the Border Patrol Police School

พระภัทรชัยญกรณ อุดสวย

Phra Patrachaiyakorn Udsuay

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

E-mail: patrachaiyakorn@gmail.com

Received July 16, 2021; Revised July 30, 2021; Accepted September 28, 2021

บทคัดย่อ

การบริหารการศึกษาถือเป็นงานที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาทรัพยากรทางการศึกษาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลในด้านการศึกษาลดจนให้มีความสมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ ควบคู่กับการมีคุณธรรม จริยธรรม และมีวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข สำหรับบทความนี้ได้นำเสนอหลักการการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธธรรมของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน โดยการนำเอาหลักธรรมที่มีความสำคัญต่อการบริหารการศึกษามาเป็นตัวช่วยในการบริหารการศึกษา ทั้งการบริหารตน บริหารคน และบริหารงาน โดยการอาศัยหลักธรรมมาสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน หลักธรรมที่มีความสำคัญที่สุดในการบริหารตนหรือการครองตน คือ หลักสัปปริสธรรม 7 (เป็นผู้รู้จักเหตุ รู้จักผล รู้จักตน รู้จักประมาณ รู้จักกาล รู้จักชุมชน และรู้จักบุคคล) และหลักพละ 5 คือ หลักธรรมที่ช่วยทำให้งานลุล่วงสำเร็จได้ 5 ประการ คือ (สัทธา วิริยะ สติ สมาธิ และปัญญา) ส่วนหลักธรรมที่มีความสำคัญและเหมาะสมในการบริหารคนหรือครองคน คือ ธรรมที่เป็นกำลังในการบริหารคน นับว่าเป็นธรรมที่สำคัญที่สุดในการครองคน คือ หลักแห่งพลธรรม 4 ได้แก่ (ปัญญาพละ วิริยพละ อดวิชชพละ และสังคหพละ) และหลักธรรมสุดท้ายที่มีความสำคัญและเหมาะสมในการบริหารงานหรือการครองงาน คือ หลักอิทธิบาท 4 หลักแห่งความสำเร็จ หลักธรรมนี้เป็นคุณธรรมที่ส่งเสริมให้เกิดความสำเร็จในการทำงาน ประกอบด้วย (ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และ วิมังสา)

คำสำคัญ: โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน; การบริหารการศึกษา; หลักพุทธธรรม

Abstract

Educational administration is a very important task in developing educational resources to be efficient and effective in the field of education, as well as to have a complete body, mind, intelligence, knowledge, along with moral, ethical and cultural practices. Living and able to live happily with others. For this article, we present the principles of educational administration according to the Buddhist principles of the Border Patrol Police School. By applying principles that are important to educational administration to assist in educational

administration Both self-management, people management, and work management are based on principles to create incentives in performance. The most important principle in self-administration or self-control is the 7 (being the person who knows reason, knows the effect, knows himself, approximates, knows the time, knows the community, and knows the person), and the 5 principle is the principle that helps to make the work. It can be accomplished in 5 ways: (Sattaviriya, Mindfulness and Wisdom). Managing people or dominating people is fair that is a force in managing people. It is the most important virtue in the domination of people, namely, the four principles of the Dharma (Panya, Wiriapala, Anawat, and Sangkhapha) and the final principles that are important and appropriate in the administration or occupation. It is the 4 pillars of success. This principle is the virtue that promotes success in work. It consists of (Chanthaviriya, Chitta and Wimangsa).

Keywords: Border Patrol Police School; Educational administration; Buddhist principles

บทนำ

การเจริญเติบโตของสังคมมนุษย์ในโลกปัจจุบันที่มีการแข่งขันกันมากขึ้น การเห็นแก่ตัว ความเลื่อมล้ำทางสังคมที่มีการขยายวงกว้าง ที่มีการรวมกลุ่มเป็นหมู่เหล่า และการรวมกลุ่มเป็นชุมชนขนาดต่าง ๆ จึงต้องมีการกำหนดกฎระเบียบทางสังคม เพื่อใช้ในการบริหารจัดการกิจการในด้านต่าง ๆ ของการอยู่ร่วมกันในสังคม เพื่อให้เกิดความเจริญก้าวหน้าในสังคม ชุมชน จึงต้องจัดตั้งองค์กรเพื่อดูแลการอยู่ร่วมกันในสังคม ในทางการศึกษามีการจัดตั้งสถาบันการศึกษา ที่เป็นศูนย์กลางในการให้การศึกษาแก่นักเรียน โดยมีวิวัฒนาการมาเป็นลำดับ ได้แก่ 1) การจัดการศึกษาโดยสถาบันครอบครัว เป็นผู้ให้การศึกษาแก่บุตรหลานในเบื้องต้น 2) การจัดการศึกษาโดยสถาบันศาสนา จัดการศึกษาโดยอาศัยวัดหรือสำนักทางศาสนา เป็นผู้ให้การศึกษา 3) สถาบันการศึกษา เช่น โรงเรียน วิทยาลัย มหาวิทยาลัย และเครือข่ายการเรียนรู้ต่างๆ (พัชรวลัย สังข์ศรี, 2561) เป็นการจัดการที่เกิดจากนโยบายของรับที่ส่งเสริมให้การศึกษาในแต่ละระดับ และได้มีการพัฒนาการมาตามลำดับ ที่จะนำไปสู่ความสำเร็จของการพัฒนาผู้เรียนและการพัฒนาการศึกษาของชาติอย่างยั่งยืน ผ่านกระบวนการดำเนินงานในกระบวนการเพื่อส่งเสริมให้เกิดการเปลี่ยนในสถานศึกษา (บุญชอบ จันทาพูน, สุวดี อุปินใจ, สมเกียรติ ตุ่นแก้ว, และไพโรจน์ รัตนชูวงศ์, 2561) เพื่อพัฒนาสมรรถนะทางวิชาชีพ และคุณภาพของผู้เรียนร่วมกัน ผ่านกระบวนการเรียนรู้ร่วมมือร่วมใจ การเรียนรู้ประสบการณ์ การปฏิบัติงานในพื้นที่ (วิชัย วงษ์ใหญ่ และ มาร์ต พัฒนา, 2562) ตลอดจนร่วมดำเนินการวางแผนอย่างเป็นระบบ ตั้งเป้าหมายหรือมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน ร่วมกันดำเนินงาน ร่วมสะท้อนผลการทำงาน และร่วมพัฒนาและปรับปรุงคุณภาพการศึกษาให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้นอย่างต่อเนื่อง จนเกิดเป็นวัฒนธรรมหรือชุมชนของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2560)

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่สอนเน้นย้ำให้เห็นถึงหลักความสำคัญในเรื่องของการศึกษา ไว้ว่า “ปัญญาโลกสมบัติ ปชโชโต ปัญญาเป็นแสงสว่างในโลก” (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) การบริหารการศึกษาตามหลักพุทธธรรมเป็นจึงเป็นหลักที่มีความสำคัญที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในสถาบันการศึกษา เพราะโรงเรียนเป็นสถานที่ที่สามารถฝึกอบรมเด็กให้มีความรู้ ความสามารถ ควบคู่กับการมีคุณธรรมและจริยธรรม จึงทำให้มีการก่อกำเนิดโรงเรียนวิสุทธิคุณขึ้น กระทรวงศึกษาธิการจัดการประชุม เรื่อง “หลักสูตรใหม่ เด็กไทยพัฒนา” วันที่ 25 ธันวาคม พ.ศ. 2545 ประชุมได้หารือถึงโรงเรียนที่จัดการศึกษาเพื่อสนองตอบความสามารถที่แตกต่างกัน

ของบุคคล เพื่อนำพาเด็กและเยาวชนไทยก้าวทันความเปลี่ยนแปลงของโลกอย่างไร้ขีดจำกัด ที่จะช่วยผลักดันให้เด็กและเยาวชนไทยสามารถพัฒนาตามศักยภาพ เป็นคนดี คนเก่งของสังคม และสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข นอกจากนี้ รัฐบาลยังได้ให้การสนับสนุนการบริหารการศึกษา มีความมุ่งมั่นและหลักการให้จัดการศึกษาโดยเน้นเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ คุณธรรม จริยธรรม และมีวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545) มีการสร้างบรรยากาศ เสริมพลังบวกให้กับครูไม่รู้สึกโดดเดี่ยว มีกลายามิตรในวิชาชีพ ปฏิบัติจนกลายเป็นวัฒนธรรมของการทำงาน ครูผู้สอนเกิดการปรับการเรียนเปลี่ยนการสอน ผู้เรียนได้รับการพัฒนาและยกระดับคุณภาพให้สูงขึ้น ไม่ก่อปัญหาที่มีผลกระทบอันเป็นผลเสียเกิดขึ้นกับตนเอง ครอบครัว และสังคมประเทศชาติ (ไพพกา ผิดำ, 2564; พระมหากิตติธัญญ์ สุกิตติเมธี, 2564)

ดังนั้นโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเป็นโรงเรียนที่อยู่ห่างไกลการคมนาคมตามแนวชายแดน จึงต้องยึดหลักพุทธธรรมเป็นสำคัญเพื่อขับเคลื่อนการศึกษาให้มีความเท่าเทียมกัน เกิดความเป็นธรรม เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธธรรมได้อย่างยั่งยืน

วิธีการศึกษา

ในบทความวิชาการนี้ ผู้เขียนได้ศึกษาจากเอกสารปฐมภูมิ คือ พระไตรปิฎก และเอกสารทุติยภูมิ คือ เอกสารงานวิจัย และเอกสารงานวิชาการที่เกี่ยวข้อง, แล้วนำมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และนำเสนอเป็นความเรียง

ประวัติและบริบทของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน

โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเป็นอีกสถานศึกษาหนึ่งที่ทำให้ความอนุเคราะห์ด้านการศึกษาให้แก่เด็กและเยาวชนที่ด้อยโอกาสในถิ่นทุรกันดาร ที่อยู่ห่างไกลจากสังคมเมือง ทำให้ไม่ได้รับการศึกษา ตำรวจตระเวนชายแดนที่เป็นหน่วยงานตำรวจ ที่สังกัดสำนักงานตำรวจแห่งชาติ มีหน้าที่ในการดูแลความสงบเรียบร้อยตามแนวชายแดนเพื่อเป็นการปกป้องอธิปไตยของชาติ แต่ด้วยการที่เข้าไปอยู่ยังแนวเขตชายแดน และต้องมีการพบปะพบกับชาวบ้านทำให้เกิดเป็นอุปสรรคในการทำงานที่ไม่สามารถสื่อสารและทำความเข้าใจกับชาวบ้านได้ เพราะชาวบ้านส่วนใหญ่เป็นชาวเขา มีภาษาและวัฒนธรรม ตลอดจนวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่เป็นเอกลักษณ์ของชนพื้นบ้าน จึงทำให้เกิดความลำบากในการสื่อสาร ตำรวจตระเวนชายแดนจึงได้จัดตั้ง โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนขึ้นในปี พ.ศ. 2499 เพื่อเป็นการให้ความรู้ในด้านภาษาไทยเพื่อจะทำให้การติดต่อสื่อสารเข้าใจกันมากขึ้น โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนแห่งแรกถือกำเนิดที่หมู่บ้านดอนมหาวัน อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย ใช้ชื่อว่า “โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบำรุงที่ 1” ในปีการศึกษา 2555 มีโรงเรียนในสังกัดกองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดนที่ดำเนินงานโครงการพัฒนาเด็กและเยาวชน ตามพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทั้งหมด 178 แห่ง เป็นโรงเรียนประถม 170 แห่ง โรงเรียนมัธยม 2 แห่ง และศูนย์การเรียน ตชด. 16 แห่ง เพื่อจัดการศึกษาให้แก่เด็กและประชาชนในถิ่นทุรกันดาร ตามปรัชญาของโรงเรียน ได้แก่ “สร้างภูมิปัญญา พัฒนาคุณภาพชีวิต สัมฤทธิ์ผลความมั่นคง” (จิตรา มีคำ, กฤธยากาญจน์ โตพิทักษ์ และ นิคม นาคอ้าย, 2556) นอกจากนี้ โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนยังมีการกิจที่สำคัญอีกคือการดำเนินงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี จำนวน 8 โครงการ ได้แก่ โครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน โครงการควบคุมโรคขาดสารไอโอดีน โครงการส่งเสริมโภชนาการสุขภาพอนามัยแม่และเด็กในถิ่นทุรกันดาร โครงการส่งเสริมคุณภาพการศึกษา โครงการนักเรียนทุนในพระราชานุเคราะห์ฯ โครงการ ฝึกอาชีพ โครงการส่งเสริมสหกรณ์ และโครงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งโครงการดังกล่าว เป็น

โครงการที่ส่งเสริมและสนับสนุนให้โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนสามารถดำเนินงานจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น (สำนักงานโครงการสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, 2553)

การบริหารการศึกษา

การบริหารการศึกษาเป็นการดำเนินงานตั้งแต่สองคนขึ้นไปโดยเป็นการอาศัยความร่วมมือของทรัพยากรบุคคลทุกฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งหมด มาร่วมดำเนินงานในด้านการศึกษาทั้งในเรื่อง โรงเรียน หลักสูตร ครู นักเรียน วัสดุ อุปกรณ์ ตำรา เรียนและอาคารสถานที่ เป็นต้น เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการศึกษา ที่สามารถผลิตนักเรียนที่มีความรู้ความสามารถควบคู่กับคุณธรรมและจริยธรรมออกสู่สังคมได้อย่างเต็มความสามารถและเกิดประโยชน์ทั้งต่อผู้เรียนและสถานศึกษาอีกด้วย

ภาวิตา ธาราศรีสุทธิ และวิบูลย์ โทณะนุตร (2542) กล่าวถึง การบริหารการศึกษาไว้ว่ากิจกรรมต่าง ๆ ที่บุคคลหลายคนร่วมกันดำเนินการเพื่อพัฒนาสมาชิกของสังคมในทุก ๆ ด้านนับตั้งแต่บุคลิกภาพ ความรู้ความสามารถ เจตคติ พฤติกรรม คุณธรรม เพื่อให้มีค่านิยมตรงกับความต้องการของสังคมโดยกระบวนการต่าง ๆ ที่อาศัยควบคุมสิ่งแวดล้อมให้มีผลต่อบุคคลและอาศัยทรัพยากร ตลอดจนเทคนิค ต่าง ๆ อย่างเหมาะสม

สำนักงานปฏิรูปการศึกษา (2545) ได้ให้ความหมายของการศึกษาไว้ว่า การบริหารการศึกษาหมายถึง กระบวนการบริหารจัดการเรียนรู้เพื่อความรู้ของบุคคลและสังคมโดยการถ่ายทอด ความรู้อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อมสังคมการเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ตลอดชีวิต

การบริหารการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษามีหน้าที่สำคัญในการวิเคราะห์ ประเมิน และตัดสินใจในการดำเนินงานของสถานศึกษา จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องได้รับสารสนเทศที่ถูกต้อง รวดเร็ว มีความน่าเชื่อถือ แม่นยำ สามารถนำมาเปรียบเทียบย้อนหลังได้ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อช่วยในการบริหารการศึกษาจะช่วยให้ผู้บริหารสามารถวางแผน ตัดสินใจในการบริหารจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ขอบข่ายของการบริหารการศึกษามี 4 ด้าน คือ การบริหารงานวิชาการ การบริหารงานงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารงานทั่วไป (พระมหากันดินันท์ เสงสุกุล, 2564) นอกจากนี้จะต้องมีการทบทวนการปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอ การพัฒนาตนเอง ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่ม ความร่วมมือและความขัดแย้ง บทบาทที่สมดุล การสนับสนุนและการไว้วางใจซึ่งกันและกัน การปฏิบัติงานที่ชัดเจนและการตัดสินใจที่ถูกต้องเหมาะสม การเปิดเผยและการเผชิญหน้า ตามลำดับ (กรรณิการ์ ทองใบ และ ประเสริฐ อินทร์รักษ์, 2564)

สรุปได้ว่า การบริหารการศึกษาไว้ว่ากิจกรรมต่างๆ เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการศึกษา ที่สามารถผลิตนักเรียนที่มีความรู้ความสามารถควบคู่กับคุณธรรมและจริยธรรมออกสู่สังคมได้อย่างเต็มความสามารถและเกิดประโยชน์ทั้งต่อผู้เรียน และสถานศึกษา ประกอบด้วย การบริหารงานวิชาการ การบริหารงานงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารงานทั่วไป ตลอดจนการจัดสภาพแวดล้อมสังคมการเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ตลอดชีวิต

ความสำคัญของการบริหารการศึกษา

โรงเรียนหรือสถานศึกษาซึ่งเป็นหน่วยงานทางการศึกษามีบทบาทที่สำคัญในการดำเนินงานจัดการเรียนการสอนเพื่อเป็นการพัฒนาคนให้มีความรู้ความสามารถควบคู่กับการมีคุณธรรมและจริยธรรม สถานศึกษาจึงเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่มีคุณค่าที่สามารถสร้างคนดีและผลิตบุคลากรที่มีคุณภาพต่อประเทศชาติ สอดคล้องกับสังคม

และวัฒนธรรมความเป็นอยู่ในปัจจุบัน โดยการอาศัยกระบวนการบริหารจัดการที่เป็นระบบโดยอาศัยความร่วมมือร่วมแรงจากทรัพยากรบุคคลในทุกๆ ฝ่ายที่เกี่ยวข้องมาร่วมกันดำเนินงานทั้งภายในและนอกโรงเรียน เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียนทำให้เกิดการพัฒนาทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญาควบคู่กับการมีคุณธรรม จริยธรรม เกิดเป็นวัฒนธรรมในการดำเนินชีวิตสามารถอาศัยอยู่ร่วมกันกับบุคคลอื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข และเกิดประสิทธิภาพสูงสุดต่อระบบการศึกษา ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาถือว่าเป็นบุคคลที่มีความสำคัญเป็นอย่างมากในการพัฒนาและสร้างความมั่นคงให้กับผู้เรียนและบุคลากรในสถานศึกษาไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้

ธีระ รุญเจริญ (2546) กล่าวถึงความสำคัญในการบริหารการศึกษาในแง่ของกระบวนการ หมายความว่า จำเป็นจะต้องอาศัยการบริหารจัดการที่สอดคล้องกันระหว่างหน่วยงาน ทั้งระดับกระทรวงระดับ เขตพื้นที่ การศึกษา และระดับสถานศึกษาเพราะในแต่ละระดับต่างก็มีบทบาทอำนาจหน้าที่ที่ต่างกันระดับ กระทรวงจะกำหนดนโยบายมาตรฐานการประเมินผลการจัดการศึกษาและการสนับสนุนทรัพยากรให้แก่หน่วยปฏิบัติระดับเขตพื้นที่การศึกษาที่มีอำนาจหน้าที่ในการ ประสานงานทุกระดับ ส่งเสริมสนับสนุนด้านต่าง ๆ แก่สถานศึกษาและระดับสถานศึกษาเป็นหน่วยจัดการ ศึกษาอย่างแท้จริงเพราะคุณภาพการศึกษาจะเป็นอย่างไรอยู่ที่การบริหารจัดการในระดับนี้

บุญรัตน์ โตทอง (2537) กล่าวว่า ความสำคัญของการบริหารการศึกษาเป็นสังคมหนึ่งประกอบไปด้วยบุคคลหลายๆบุคคลทำกิจกรรมปฏิบัติงานในระบบกลุ่มบุคคล และประสานประโยชน์ให้เกิดแก่บุคคลและกลุ่มบุคคลนั้นร่วมมือร่วมใจกันทำงาน เพื่อที่จะยังผลให้เกิดการทำงานที่บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ การที่มนุษย์มาอยู่ร่วมกันเพิ่มทำงานดังกล่าว ย่อมเกิดความขัดแย้งและการร่วมมือกันทำงาน เมื่อการบริหารต้องเกี่ยวข้องกับมนุษย์ การรวบรวม การจัดการเกี่ยวกับทรัพยากรมนุษย์ในหน่วยงานหรือสถานศึกษา ตลอดจนปัจจัยอื่น ๆ ที่จำเป็นต่อการทำงานจึงจำเป็นต้องเกิดขึ้น เรื่องของการบริหารจึงนับเป็นสิ่งสำคัญเพราะการบริหารหรือการจัดการมีบทบาทที่สำคัญต่อการทำงานของมนุษย์ให้การทำงานมีประสิทธิภาพและได้ผลมากที่สุด

สรุปได้ว่าการบริหารศึกษา เป็นกระบวนการในการจัดการสถานศึกษาให้เหมาะสมกับบริบทของแต่ละพื้นที่ เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ของนักเรียนให้มีพัฒนาการที่เหมาะสม ส่งเสริมให้ครูผู้สอนมีขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติหน้าที่ สามารถพัฒนาศักยภาพของตนได้อย่างเหมาะสม โดยมีผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้นำในการบริหารจัดการในสถานศึกษาต่างๆ

การบริหารการศึกษาตามหลักพุทธธรรม

พระพุทธศาสนามีหลักสำคัญในการบริหารการศึกษา คือ การเพิ่มสติปัญญา วิชา สามารถขัดเกลาตนเองให้มีความรู้ความสามารถ มีความคิดที่เป็นบวกและรอบคอบในการทำงาน เพราะการบริหารงานจะต้องทำงานร่วมกับบุคคลที่มีความแตกต่างกัน การยึดหลักพุทธธรรมมาช่วยในการดำเนินงานจะทำให้ผู้บริหารงานมีความเที่ยงตรงและเป็นธรรม ก่อเกิดความรู้ ความคิด ความสามารถ และความสามัคคีในสถานศึกษา

พระเทพดิลก (2553) ได้กล่าวถึงการบริหารเชิงพุทธแนวพุทธทาส ไว้ว่า เป็นการบริหารที่ต้องอาศัยการบริหารด้วยสติปัญญา ด้วยความไม่เห็นแก่ตัวไม่บริหารด้วยกิเลสตัณหา หรือความอยาก คำว่า พุทธ คือ ผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน การบริหารเชิงพุทธ คือ บริหารอย่างผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน ซึ่งจะต้องบริหารด้วยความพอดี ความไม่เห็นแก่ตัว ทำแล้วได้ประโยชน์ใช้สติปัญญาในการบริหารอิงหลักธรรม วิเคราะห์วิจัยเป็นขั้นเป็นตอน ไม่มีทุกข์ ทุกข์ขั้นตอนทำงานใช้สติปัญญาเมื่อผิดพลาดมีอุทิศตนเห็นถูกต้อง สามารถนำไปใช้ในการบริหารงานทั่วไป บริหารคนและบริหารการศึกษา

พระพุทธศาสนามีหลักคำสอนเกี่ยวกับการบริหารการศึกษายู่อานวนมาก เพราะการบริหารการศึกษาเป็นการทำงานร่วมกันกับคนส่วนใหญ่ในองค์กร อาจจะทำให้เกิดความขัดแย้งกันและการทำงานที่ไม่เป็นระบบ

การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นตัวช่วยในการบริหารจัดการในด้านการศึกษาก็คือเป็นการประยุกต์ใช้หลักธรรมในการทำงานเป็นการพัฒนาการศึกษาและพัฒนาองค์กร พัฒนามนุษย์ ให้เกิดประสิทธิภาพในการบริหารจัดการด้านการศึกษา บริหารบุคลากร อาจกล่าวได้ว่า สิ่งที่เป็นประเด็นสำคัญก็คือ 1) การบริหารตน 2) บริหารคน และ 3) บริหารงาน หากสามารถบริหารจัดการใน 3 ประเด็นนี้ได้เป็นอย่างดี ย่อมเป็นการบริหารงานที่ประสบความสำเร็จในทุก ๆ ด้านของการบริหารการศึกษา ดังนั้นการบริหารการศึกษาโดยการยึดหลักแนวทางของพระพุทธศาสนาใช้ในการบริหารงานทั้ง 3 ด้าน ดังนี้

1) หลักพุทธธรรมกับการบริหารตน

ผู้บริหารทุกคนจะต้องมีการบริหารตนเองให้เกิดความเชี่ยวชาญในทุกด้าน ทั้งทางด้านอารมณ์ สติปัญญา และเข้าใจถึงสภาพของร่างกายตนเอง มีการเข้าใจถึงอารมณ์ ความรู้สึกนึกคิดของตนเอง และควบคุมกับคุณธรรม และจริยธรรม ยอมรับฟังความคิดเห็นจากผู้อื่นแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องที่เกิดขึ้นเพื่อทำให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อองค์กร เพื่อเป็นการสร้างความเชื่อมั่นให้กับบุคลากรภายในองค์กรให้เกิดความมั่นคงในหน้าที่การงาน การได้รับความยุติธรรมในการทำงานและความเป็นอยู่ของบุคลากร

หลักพุทธธรรมที่สามารถนำมาบูรณาการได้อย่างเหมาะสมในการบริหารตน ได้แก่ กัลยาณมิตร 7 สัมปยุตธรรม 7 และ หลักพละ 5 (พระพรหมคุณาภรณ์ ป. อ. ปยุตโต, 2557) ซึ่งธรรมในหมวดนี้นับว่ามี ความสำคัญอย่างยิ่งในการครองตนให้อยู่ในสังคมได้อย่างร่มเย็นเป็นสุข

2) หลักพุทธธรรมกับการบริหารคน การบริหารคน เป็นการบริหารทรัพยากรบุคคลให้เหมาะสมกับงานเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานให้กับองค์กร แต่งานจะประสบความสำเร็จได้นั้นจะต้องคำนึงถึงความสุขกาย สบายใจ และความพึงพอใจของบุคลากรในหน่วยงานเป็นสำคัญ เพราะถือว่าบุคลากรเป็นส่วนหนึ่งขององค์กรที่จะนำพาองค์กรไปสู่จุดหมายปลายทางตามที่ได้กำหนดไว้ หลักพุทธธรรมที่สามารถนำมาบูรณาการได้อย่างเหมาะสมในการบริหารคน ได้แก่ หลักพละ 4 (พระพรหมคุณาภรณ์ ป. อ. ปยุตโต, 2557) ผู้บริหารงานจะต้องมีการวางแผนและกำหนดนโยบายที่ชัดเจนในการทำงานของบุคลากรตลอดจนการอำนวยความสะดวกในการทำงาน การสร้างขวัญและกำลังใจให้แก่บุคลากรที่ทำงานดี ส่งเสริมและสนับสนุนในการทำงานของบุคลากรเป็นการเสริมสร้างความตระหนักให้เกิดขึ้นกับบุคลากรกับองค์กร เพื่อทำให้การทำงานเป็นไปอย่างสมบูรณ์แบบ ไม่เกิดการแบ่งแยกระหว่างบุคลากรกับผู้บริหาร เป็นการเพิ่มประสิทธิภาพของบุคลากรและเป็นการสร้างความมั่นคงให้เกิดขึ้นกับการศึกษาได้เป็นอย่างดี

3) หลักพุทธธรรมกับการบริหารงาน การบริหารงาน เป็นการดำเนินงานในกิจกรรมต่างๆเริ่มตั้งแต่การวางแผน การจัดองค์กร การสั่งการ การอำนวยความสะดวก และการควบคุม ซึ่งเป็นงานที่ผู้บริหารจะต้องดำเนินงานตามขั้นตอนเพื่อให้บรรลุจุดหมายและวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ โดยอาศัยความรู้ความสามารถของผู้บริหารมาใช้ในการดำเนินงานให้ประสบความสำเร็จ เพราะฉะนั้นผู้บริหารจะต้องมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลในการมุ่งเน้นพัฒนาองค์กรในรูปแบบต่างๆอย่างเป็นระบบ เพื่อเป็นในการสร้างแรงจูงใจในการทำงานซึ่งจะเป็นการส่งผลถึงผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนมีคุณภาพ มีระเบียบวินัย ขยัน อดทน ซื่อสัตย์ สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข หลักพุทธธรรมที่สามารถนำมาบูรณาการได้อย่างเหมาะสมในการบริหารคน ได้แก่ หลักอิทธิบาท 4 หลักแห่งความสำเร็จ หลักธรรมนี้เป็นคุณธรรมที่สำคัญต่อการปฏิบัติงาน ซึ่งเป็นคุณธรรมภายในที่จะเกิดพลังในการทำงานให้ประสบความสำเร็จและบรรลุถึงเป้าหมายที่กำหนดไว้ คือ (1) ฉันทะ มีใจรัก คือ พอใจจะทำสิ่งนั้นและทำด้วยใจรัก ต้องการทำให้เป็นผลสำเร็จ (2) วิริยะ มีความเพียร เข้มแข็ง อดทน (3) จิตตะ เอาใจใส่ต่อหน้าที่ของตนเองไม่ประมาทเลินเล่อ (4) วิมังสา ใช้ปัญญาสอบสวน คือ หมั่นใช้ปัญญาใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผล

สรุปการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธธรรมเป็นแนวทางในการปฏิบัติที่เสริมสร้างความเข้มแข็งให้สถานศึกษาให้เกิดความรัก ความสามัคคี มีความกลมเกลียว ร่วมแรงร่วมใจในการบริหารศึกษาให้เป็นสถานที่

เหมาะสมต่อการเรียนรู้ หรือ สถานที่ในการหล่อหลอมนักเรียนให้เป็นคนดีของสังคม สามารถเป็นพลังที่สำคัญในอนาคตต่อไป

การบริหารการศึกษาตามหลักพุทธธรรมของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน

การนำหลักธรรมมาใช้ในการบริหารการศึกษา ได้มีผู้รู้ ผู้มีคุณธรรม และนักวิชาการผู้มีความรู้ในทางธรรม ได้ให้ความคิดเห็นว่า หลักธรรมที่เหมาะสมและมีความสำคัญที่สุดในการบริหารงานด้านการศึกษา แก่ 1) ด้านการบริหารตน 2) การบริหารคน และ การบริหารงาน ดังนี้

1. ด้านการบริหารตน หลักการบริหารตนหรือการครองตนตามแนวทางพระพุทธศาสนานั้นสามารถนำหลักธรรมที่เกี่ยวข้องประยุกต์ใช้ได้ดังนี้

1) กัลยาณมิตร 7 ได้แก่ (1) ด้านเป็นผู้นำรัก มีส่วนร่วมในการทำงานกับครูส่งเสริมให้ครูทำงานอย่างมีความสุข ปฏิบัติตนต่อกันด้วยความโอบอ้อมอารี และมีความสุขในการทำงาน (2) ด้านนำเคารพ มีความเมตตา กรุณากับครูทุกคนอย่างเท่าเทียม และประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี (3) ด้านนำเทิดทูน มีอุดมการณ์ หรือมีเป้าหมายในการปฏิบัติงานอย่างเป็นรูปธรรม (4) ด้านฉลาดพูดแนะนำตักเตือน มีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้เข้าใจจิตใจ และสามารถพูดให้เกิดความไว้วางใจกันสามารถช่วยให้เอาชนะอุปสรรคได้ (5) ด้านอดทนต่อ ถ้อยคำ รับฟังหรือถูกซักถาม ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้ร่วมงานอย่างมีเหตุผลแม้ว่าความคิดเห็นจะไม่ตรงกัน และส่งเสริมให้แสดงความคิดเห็นและแง่คิดต่างๆ (6) ด้านแถลงเรื่องที่ลึกล้ำได้ สามารถอธิบายยกตัวอย่าง ประกอบการอธิบายให้เกิดภาพพจน์อย่างเป็นรูปธรรมและเข้าใจง่าย และ (6) ด้านไม่ชักนำไปในทางที่เสื่อม จะต้องยึดมั่นในสิ่งที่ถูกต้องและมีคุณธรรม

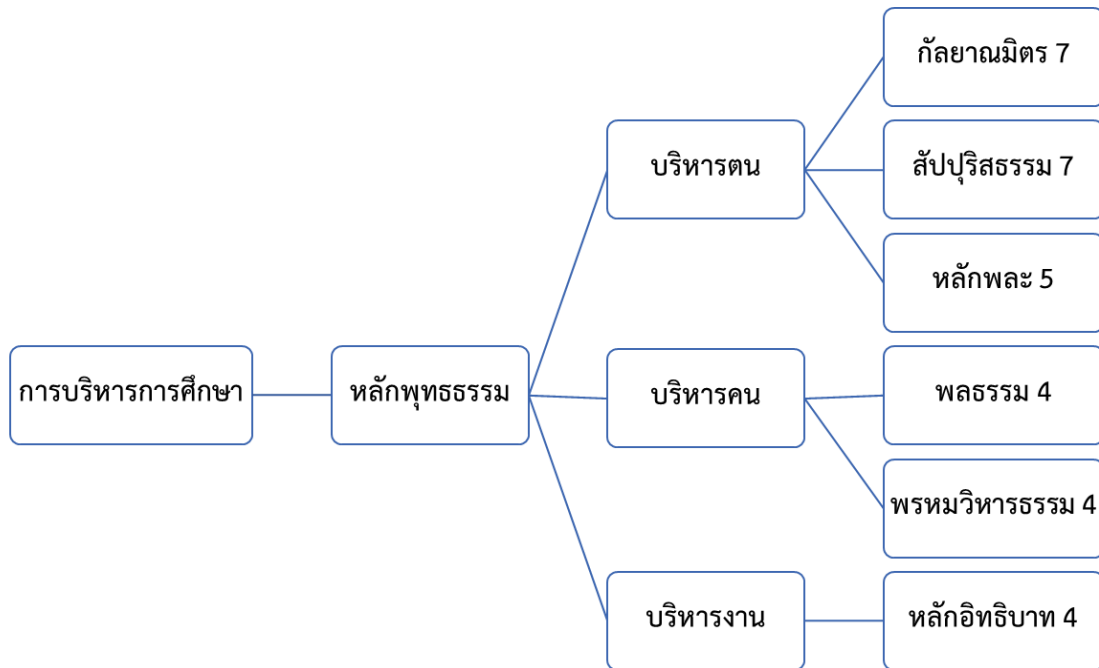
2) หลักสัปปริสธรรม 7 ประกอบด้วย (1) รู้จักเหตุ (2) รู้จักผล (3) รู้จักตน (4) รู้จักประมาณ (5) รู้จักกาล (6) รู้จักชุมชน และ (7) รู้จักบุคคล (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต, 2557)

3) หลักพละ 5 คือ หลักธรรมที่ช่วยทำให้งานลุล่วงสำเร็จได้ 5 ประการ คือ สัทธา มีความเชื่อมั่นในสิ่งที่ตนกำลังทำ วิริยะ มีความเพียร สติ มีความระลึกได้ ไม่ประมาท สมาธิ มีจิตตั้งมั่น และปัญญา มีความรู้ชัดเจนเกี่ยวกับเรื่องที่กระทำ ส่วนหลักธรรมที่มีความสำคัญและเหมาะสมใน

2. การบริหารคนหรือครองคน คือ ธรรมที่เป็นกำลังในการบริหารคน นับว่าเป็นธรรมที่สำคัญที่สุดในการครองคน คือ หลักแห่งพลธรรม 4 ซึ่งประกอบไปด้วยหลักการที่พระพุทธองค์วางไว้ 4 แนวทาง ได้แก่ ปัญญาพละ คือการเป็นผู้นำหรือผู้บริหารนั้น จะต้องอาศัยปัญญาพละ วิริยพละ คือกำลังแห่งความเพียรพยายาม อดวิชชพละ คือกำลังแห่งความสุจริต และ สังคหพละ คือกำลังแห่งความสามัคคีแห่งความมีมนุษยสัมพันธ์

3) การบริหารงานหรือการครองงาน คือ หลักอริยบาท 4 หลักแห่งความสำเร็จ หลักธรรมนี้เป็นคุณธรรมที่ส่งเสริมให้เกิดความสำเร็จในการทำงาน ประกอบด้วยฉันทะ มีใจรัก คือพอใจจะทำสิ่งนั้นและทำด้วยใจรัก ต้องการทำให้เป็นผลสำเร็จ วิริยะ พากเพียรทำ คือขยันหมั่นประกอบ หมั่นกระทำสิ่งนั้นด้วยความเพียรพยายาม เข้มแข็ง อดทน จิตตะ เอาจิตใจฝักใฝ่ คือตั้งใจรับรู้ในสิ่งที่ทำและทำสิ่งนั้นด้วยความคิดไม่ฟุ้งซ่าน และ วิมังสา ใช้ปัญญาสอบสวน คือหมั่นใช้ปัญญาใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผล

จากการนำเสนอในเบื้องต้นสามารถนำเสนอเป็นองค์ความรู้ได้ ดังแผนภาพที่ 1

แผนภาพที่ 1 แสดงหลักการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธธรรม

จากแผนภาพที่ 1 จะเห็นได้ว่าหากโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนมีการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธธรรมดังกล่าวมาใช้ในการบริหารตนเอง บริหารบุคลากร และบริหารองค์กรไปพร้อมๆ กัน จะทำให้งานด้านการศึกษามีประสิทธิภาพประสิทธิผลและเป็นการสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ผู้เรียน สามารถพัฒนาทักษะในทุกๆ ด้าน ได้แก่ สติปัญญา คุณธรรม จริยธรรมตลอดจนเป็นการลดความเลื่อมล้ำทางการศึกษา และเป็นการสร้างความเท่าเทียมกัน เพราะฉะนั้นจึงถือได้ว่าหลักการครองตน ครองคน และครองงาน ทำให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการบริการการศึกษา ทั้งต่อบุคลากรทางการศึกษา ผู้เรียน และทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องอย่างแท้จริง

บทสรุป

โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนตั้งอยู่ชุมชนในถิ่นทุรกันดารเป็นโรงเรียนที่อยู่ห่างไกลความเจริญทั้งในทางด้านการคมนาคมขนส่ง การปัจจุบัน มีโรงเรียนในการดูแลตำรวจตระเวนชายแดน แบ่งเป็นระดับอนุบาลถึงประถมศึกษาปีที่ 6 และระดับ มัธยมศึกษา ซึ่งเปิดสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และมีมัธยมศึกษาตอนปลายสายอาชีพ และสายสามัญ นักเรียนส่วนใหญ่มาจากครอบครัวเกษตรกร ครูของโรงเรียน ดชด. เป็นตำรวจตระเวนชายแดน แต่ปัจจุบันได้มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาได้ดำเนินการร่วมมือกันในการสร้างครูที่เหมาะสมกับบริบทพื้นที่ โดยมีการเพิ่มพูนความรู้และทักษะทางการสอนให้แก่ครู ดชด. ทั้งการศึกษาระยะยาวเพื่อเพิ่มคุณวุฒิทางการศึกษา และ การฝึกอบรมระยะสั้นด้านเทคนิควิธีการจัดการเรียนการสอนในสาขาวิชาต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง เพราะฉะนั้น การบริหารการศึกษา ถือว่าเป็นกระบวนการดำเนินงานในทุกขั้นตอนของการศึกษาระหว่างผู้เรียนกับผู้บริหาร คณะครู และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย เพื่อร่วมมือในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ภายในโรงเรียน เพื่อพัฒนาผู้เรียนในทุก ๆ ด้าน ทั้งในทางด้านคุณธรรม จริยธรรม และการอาศัยทรัพยากรที่มีอยู่มาใช้ในการจัดการศึกษาให้มากที่สุดโดยอาศัยกระบวนการและทักษะในการบริหารจัดการด้านการศึกษาที่เป็นระบบโดยการยึดหลักผู้เรียนเป็นแกนกลางเพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อบรรลุเป้าหมายที่สำคัญที่สุดก็คือผู้เรียนได้รับการพัฒนาให้เต็มศักยภาพทั้งทางด้านบุคลิกภาพ สติปัญญา ความรู้ คุณธรรม จริยธรรม เพิ่มประสิทธิภาพในการเรียน และมีวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข การนำหลักธรรมทาง

พระพุทธศาสนาใช้ในการบริหารงานด้านการศึกษาเพื่อเป็นการช่วยเสริมสร้างคุณธรรมและเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิต การบริหารงานตามแนวพุทธธรรมเป็นการที่ผู้บริหารนำเอาหลักธรรมมาเป็นตัวช่วยในการบริหาร การศึกษา ทั้งการบริหารตน บริหารคน และบริหารงาน โดยเป็นการอาศัยหลักธรรมมาเป็นการสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน จุดสำคัญที่สุดของการบริหารงานให้ประสบความสำเร็จอยู่ที่ตัวผู้บริหารเป็นหลักสำคัญ คือต้องเป็นผู้ที่มีคุณธรรม จริยธรรม ที่เป็นหลักยึดในการดำเนินชีวิตในทุกด้านๆ การมีคุณธรรมในการบริหารงานย่อมทำให้ผู้ร่วมงานมีความสุขและตั้งใจปฏิบัติงานอย่างเต็มกำลังความสามารถของตนเองในการพัฒนาการศึกษาให้มีความก้าวหน้าและบรรลุตามเป้าหมายที่ได้วางไว้ ตลอดจนเป็นศูนย์รวมใจของผู้ร่วมงานได้อีกด้วย

เอกสารอ้างอิง

- กรรณิการ์ ทองใบและ ประเสริฐ อินทร์รักษ์. (2564). บทบาทผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษากับการทำงานเป็นทีมของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 11. *วารสารสหวิทยาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 4(1), 312-328.
- จิตรา มีคำ, กฤตยาภาณุจันท์ โตพิทักษ์ และ นิคม นาคอ้าย. (2556). ปัญหาและแนวทางการบริหารจัดการโครงการส่งเสริมคุณภาพการศึกษา ของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน สังกัดกองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนที่ 31 ในพื้นที่จังหวัดพิษณุโลก. *วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรสุพรรณบุรี*, 7(1), 100-110.
- ธีระ รุญเจริญ. (2546). *การบริหารโรงเรียนยุคปฏิรูปการศึกษา*. กรุงเทพฯ: ข้าวฟ่าง.
- บุญชอบ จันทาพูน สุวดี อุปปินใจ สมเกียรติ ตุ่นแก้ว และไพโรจน์ รัตนชูวงศ์. (2561). กลยุทธ์การเสริมสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับครูโรงเรียนเทศบาล 1 ดันยาง จังหวัดเชียงราย. *วารสารวิจัยและพัฒนาโดยองค์กรในพระบรมราชูปถัมภ์*, 13(2), 17-27.
- บุญรัตน์ โตทอง. (2537). *หลักการจัดการ*. กรุงเทพฯ: ศูนย์ส่งเสริมกรุงเทพฯ.
- พระเทพดิลก. (2553). *การบริหารจัดการองค์กรทางพระพุทธศาสนา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต). (2557). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 27). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย.
- พระมหากันดินันท์ เสงสุกุล. (2564). เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารการศึกษา. *วารสารนวัตกรรมการจัดการศึกษาและการวิจัย*, 3(1), 1-10.
- พระมหากิตติธัมมัญญ์ สุกิตติเมธี. (2564). การวิเคราะห์แนวทางเดินจากความสำเร็จในปราชญ์สูตร. *วารสารสหวิทยาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 4(1), 84-95.
- พัชรพล สันต์ศรี. (2561). พุทธวิธีกับการบริหารการศึกษา. *Veridian E-Journal, Silpakorn University (Humanities, Social Sciences and Arts)*, 11(1), 1260-1270.
- ไพฑูริกา ผิดดำ. (2564). ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสู่ความสำเร็จของสถานศึกษา. *วารสารนวัตกรรมการจัดการศึกษาและการวิจัย*, 3(1), 11-18.
- ภาวดี ธาราศรีสุทธิ และคณะ. (2542). *หลักและทฤษฎีการบริหารการศึกษา*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย.

- วิชัย วงษ์ใหญ่ และ มารุต พัฒนาผล. (2562). *การพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2560). *คู่มือการอบรมการขับเคลื่อนกระบวนการ PLC ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพสู่สถานศึกษา*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2545). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. ที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- สำนักงานโครงการสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. (2552). *แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ตามพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ฉบับที่ 4 พ.ศ. 2550 – 2559. (พิมพ์ครั้งที่ 2)*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- สำนักงานปฏิรูปการศึกษา. (2545). *ปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542*. กรุงเทพฯ: บุญศิริการพิมพ์.

การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีกับการวิจัยชาติพันธุ์วรรณนาภิमान

The Educational of Pali Pariyattidhrama Division with a Meta-Ethnography Research

พระมหากันตินันท์ เฮงสกุล
Phramaha Guntinun Hangsakul

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand
E-mail: kantinanhengsakul@gmail.com

Received July 18, 2021; Revised August 3, 2021; Accepted September 28, 2021

บทคัดย่อ

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติไทยมาช้านาน ประชากรส่วนใหญ่ของประเทศไทยนับถือศาสนาพุทธ และพระพุทธศาสนาเป็นรากฐานสำคัญของการศึกษา ศิลปะ และวัฒนธรรมไทยที่สืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน หลักธรรมทางพุทธศาสนาสามารถหล่อหลอมจิตใจของชาวไทยให้มีศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม ทำให้สังคมไทยมีความร่มเย็นเป็นสุข พระพุทธเจ้าได้จารึกคำสั่งสอนไว้ในคัมภีร์พระไตรปิฎก เป็นภาษาบาลี หรือภาษามคธ ใช้เผยแผ่พระพุทธศาสนาให้แพร่หลายในแคว้นต่างๆ หน้าที่สำคัญของพระสงฆ์ก็คือการศึกษาภาษาบาลีให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ลึกซึ้ง เพื่อที่จะตรวจสอบพุทธพจน์ที่ปรากฏในพระไตรปิฎกให้ถูกต้อง ไม่ให้บิดเบือนหรือคลาดเคลื่อนไปจากต้นฉบับเดิม การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลีจึงนับได้ว่าเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อพระพุทธศาสนา ปัจจุบันมีการจัดการศึกษาบาลีอย่างเป็นระบบ โดยสำนักงานแม่กองบาลีสนามหลวงรับผิดชอบดูแล อีกทั้งมีผู้ให้ความสนใจจัดทำงานวิจัยเกี่ยวกับการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีไว้อีกมากมาย

การวิจัยชาติพันธุ์วรรณนาภิमानเป็นวิธีวิทยาการสังเคราะห์งานวิจัยเชิงคุณภาพในรูปแบบใหม่ โดยนำผลการวิจัยหลายๆ เรื่องที่ศึกษาปัญหาวิจัยเดียวกันมาทำการสังเคราะห์ ได้ข้อค้นพบที่มีความลึกซึ้งมากกว่าที่ได้รับจากงานวิจัยแต่ละเรื่อง เน้นความสำคัญของการสร้างประเด็นอุปมา และนำมาแปลความหมายใน 3 ลักษณะ คือ 1) การแปลความเทียบกลับไปกลับมา 2) การแปลความเชิงหักล้าง 3) การแปลความเพื่อเสนอประเด็นการโต้แย้ง ซึ่งเป็นวิธีการวิจัยที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ต่อการสร้าง และพัฒนาองค์ความรู้ในศาสตร์ต่างๆ ต่อไปได้

คำสำคัญ: การศึกษาพระปริยัติธรรม; พระปริยัติธรรมแผนกบาลี; การวิจัยชาติพันธุ์วรรณนาภิमान

Abstract

Buddhism has been the national religion of Thailand for a long time. The majority of the population of Thailand are Buddhists and Buddhism is the cornerstone of the education of Thai arts and culture that continues to date. Buddhist principles can strengthen the minds of the Thai people to have morals, ethics, and make the Thai society happy. The Lord Buddha inscribed his teachings in the Tripitaka scriptures in Pali or Bihar language and used to spread Buddhism in various regions. An important function of monks is to study the Pali language to gain a deeper understanding of the Pali language in order to verify the correctness of the

Buddhist diction that appears in the Tripitaka, not to be distorted or deviated from the original manuscript. The educational of pariyattidhrama, pali division is therefore very beneficial to Buddhism. Currently, there is a systematic management of Pali education, with Maekong Pali Sanam Luang office responsible for overseeing. And there are many interested parties to conduct research on the education of Pariyattidhrama, Pali division.

Ethnographic research is a new method of synthesizing qualitative research. By taking the results of several studies that study the same research problem and synthesizing them, findings that are more profound than those obtained from each research study emphasize the importance of creating a parable and interpreting them in three ways. Namely 1) a back-and-forth interpretation, 2) a refutable interpretation, and 3) an argumentative interpretation. which is a research method that can be used to create and further develop the body of knowledge in various sciences

Keywords: Educational of Pariyattidhrama; Pali Pariyattidhrama Division; Meta-ethnography

บทนำ

การศึกษาคณะสงฆ์ในพระพุทธศาสนาดำเนินตามแนวไตรสิกขา โดยยึดถือพุทธพจน์ คือ คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าเป็นหลัก มีความมุ่งหมายสำคัญเพื่อให้ประพจน์ปฏิบัติตน ดำรงรักษา และเผยแผ่พรหมจรรย์อันเป็นระบบการศึกษาของคณะสงฆ์ ดำเนินชีวิตตามหลักการแห่งพระธรรมวินัย ต่อมาได้แยกออกเป็นฝ่ายคันถธุระและวิปัสสนาธุระ คือ คันถธุระได้ศึกษาพระธรรมวินัย คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า และวิปัสสนาธุระ ได้แก่ การเรียนวิธีฝึกหัดจิตใจของตนเองให้ปราศจากกิเลส (พระพรหมคุณาภรณ์ ป.อ.ปยุตโต, 2554) ภายหลังเมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพานแล้ว พระมหาสาวกมีพระมหากัสสปะเป็นประธานได้ประชุมสงฆ์ร่วมกันทำการสังคายนาพระธรรมวินัยไว้เป็นหมวดหมู่ รวมเรียกว่า “พระไตรปิฎก” ซึ่งในช่วงแรกนั้นยังคงทรงจำสืบทอดกันมาด้วยวิธี “มุขปาฐะ” จนถึงกาลสังคายนาครั้งที่ 5 จึงได้มีการจารึกพระไตรปิฎกลงในใบลานไว้เป็นหลักฐานด้วยภาษาบาลี หรือภาษามคธ บรรดาพระมหาเถระเล็งเห็นว่าต่อไปในกาลภายภาคหน้ากุลบุตรผู้เข้ามาบวชในพระศาสนาจะไม่สามารถทรงจำพระไตรปิฎกไว้ได้ทั้งหมด และจากการที่พระไตรปิฎกได้ถูกจารึกไว้ด้วยภาษาบาลีนี้เอง จึงทำให้พระสงฆ์สาวก โดยเฉพาะพระสงฆ์สาวกฝ่ายเถรวาท หรือหินยาน หันมาสนใจศึกษาภาษาบาลีเพื่อเป็นพื้นฐานในการศึกษาพระไตรปิฎกต่อไป อันเป็นการรักษาพระธรรมวินัยดั้งเดิมของพระพุทธเจ้าไว้ไม่ให้เกิดความคลาดเคลื่อนไปตามยุคตามสมัย ต่อมาเมื่อพระพุทธศาสนาได้เจริญแพร่หลายไปยังนานาประเทศแล้ว จึงได้มีการคัดลอกพระไตรปิฎกไว้เป็นภาษาของตน เพื่อให้สามารถเรียนรู้หลักคำสอนได้ง่ายขึ้น พระพุทธเจ้าตรัสแสดงไว้เพื่อเป็นเครื่องชี้แนะในการดำรงชีวิตของเหล่านมนุษย์โดยมีผลกระทบอันเป็นผลเสียเกิดขึ้นกับตนเอง ครอบครัว สังคม และสังคมประเทศชาติ (พระมหากิตติธัมมมุตฺต สุกิตติเมธี, 2564) โดยตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษาและได้ใช้รูปแบบการจัดการศึกษาทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยควบคู่ผสมผสานกันในการพัฒนาสมาชิก แม้ว่าปัจจุบันโลกดิจิทัลเข้ามามีอิทธิพลต่อชีวิตและรูปแบบการดำเนินชีวิต (กิตติพงษ์ แซ่เจียว, 2564)

การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี เป็นระบบที่มีการเรียนการสอนมาเป็นเวลายาวนาน ไม่ได้มีการปรับปรุงให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม ทำให้สำนักเรียนและสำนักศาสนศึกษาต่าง ๆ โดยเฉพาะ

สำนักศาสนศึกษาในต่างจังหวัด ต้องประสบปัญหาการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในด้านหลักสูตร ด้านการสอน ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านปัจจัยการสนับสนุนการเรียนการสอน และด้านการวัดการประเมินผลทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาไม่เป็นไปตามที่สำนักงานแม่กองบาลีสนามหลวงได้วางมาตรฐานทางการศึกษาไว้ รวมทั้งในปัจจุบันนี้ จากผลการวิจัย ยังได้พบว่า พระภิกษุสามเณรนิยมเข้าศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษามากขึ้น การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีจึงได้รับความสนใจน้อยลง และยังได้รับการวิจารณ์ทั้งจากพระสงฆ์และฆราวาสว่าเป็นระบบการศึกษาที่ล้าหลัง ไม่สอดคล้องกับสังคมปัจจุบัน และไม่เอื้ออำนวยต่อการผลิตพระสงฆ์ที่มีคุณภาพได้ (พระมหาสุช สุวีโร, 2550)

การนำผลการวิจัยมาสังเคราะห์ โดยอาศัยเทคนิควิธีการสังเคราะห์งานวิจัยเชิงคุณภาพที่เรียกว่า “การวิจัยชาติพันธุ์วรรณนาอภิมาน” (Meta-ethnography) เป็นวิธีการวิจัยในอีกลักษณะหนึ่งที่ได้รับการพัฒนาขึ้นเพื่อตอบปัญหาวิจัยเรื่องใดเรื่องหนึ่ง โดยเป็นการนำข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัยหลายเรื่องที่ศึกษาปัญหาวิจัยเดียวกันมาสรุปให้ได้เป็นคำตอบที่เป็นข้อสรุปการวิจัยที่ต้องการ จะทำให้เกิดความเข้าใจปรากฏการณ์อย่างลุ่มลึก เกินกว่าระดับความรู้ความเข้าใจที่นักวิจัยจะได้จากผลงานวิจัยแต่ละเรื่อง เป็นวิธีวิทยาการวิจัยที่นักวิจัยสามารถนำมาใช้ประโยชน์ต่อการสร้างและพัฒนาองค์ความรู้ในศาสตร์ต่างๆ ได้อย่างกว้างขวาง งานวิจัยเชิงคุณภาพที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ระดับปริญญาโท/เอก ของมหาวิทยาลัยในประเทศไทย มีประเด็นที่นักวิจัยให้ความสนใจ ได้แก่ สภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี การบริหารจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี การพัฒนาการจัดการศึกษาและการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ทั้งนี้มีจุดประสงค์เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อพระภิกษุ สามเณร และผู้บริหารให้มีความเข้าใจในสภาพทั่วไป ปัญหาและอุปสรรค รวมถึงแนวทางพัฒนาการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี การสังเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวกับการบริหารการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี โดยอาศัยเทคนิควิธีการวิจัยชาติพันธุ์วรรณนาอภิมานจะทำให้ได้ข้อค้นพบจากงานวิจัยมองเห็นภาพรวมของความรู้ และผลสังเคราะห์ของรูปแบบของการบริหาร การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี โดยองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัยจะทำให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนารูปแบบการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของไทยให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นไป

ความเป็นมาของการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี

การศึกษาเป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคม เป็นรากฐานที่สำคัญที่สุดในการสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้าและแก้ไขปัญหาในสังคม เป็นกระบวนการที่ช่วยให้คนได้พัฒนาศักยภาพและขีดความสามารถทั้งด้านความรู้ ความสามารถ และคุณธรรม เป็นแนวทางทางพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์พร้อมที่จะดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข เป็นพลังสร้างสรรค์สร้างการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน การศึกษาจึงเป็นเครื่องมือในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เป็นดัชนีชี้วัดสังคมทุกระดับชั้น (สำนักเรียนวัดโมลีโลกยาราม, 2556, อนุโมทนาพจน์)

การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี เป็นการศึกษาพระพุทธศาสนาในภาคภาษาบาลี เรียกว่า “การศึกษาพระปริยัติธรรม” มีในสมัยโบราณกาลแล้ว เนื่องจากว่าพระไตรปิฎกหรือคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาในโบราณนั้นจารึกด้วยภาษาบาลี ต่อมาคณะสงฆ์จึงให้มีการเรียนการสอนเพื่อให้พระภิกษุสามเณรมีความรู้ความเข้าใจในหลักภาษาบาลีอย่างถ่องแท้ และลึกซึ้ง เพราะความรู้ภาษาบาลีนั้นเป็นเสมือนหนึ่งกุญแจเพื่อไขพระไตรปิฎกให้เห็นแก่นของพุทธศาสนา และอุปกับว่าในยุคสมัยต้นๆ คณะสงฆ์จึงให้มีการศึกษาพระปริยัติธรรมนั้นยังไม่ได้กำหนดหนังสือเรียนที่เป็นภาษาไทย อีกทั้งคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาที่เป็นภาษาไทยก็ยังไม่แพร่หลาย จึงปรากฏว่าการศึกษาพระปริยัติธรรมในสมัยนั้นมีเฉพาะแผนกบาลีโดยกำหนดระดับการศึกษาไว้ 3 ชั้น คือชั้นบาลีเปรียญตรี ชั้นบาลีเปรียญโท และชั้นบาลีเปรียญเอก การสอบวัดความรู้เป็นการวัดผลการเรียนเพื่อเลื่อนชั้นประโยค เรียกว่า “สอบความรู้บาลีสนามหลวง” ใช้วิธีสอบแปลบาลีด้วยปากเปล่าต่อหน้าคณะกรรมการ เมื่อพระภิกษุสามเณรรู้ปด

สามารถแปลสอบผ่านประโยคบาลีได้ในระดับชั้นที่คณะกรรมการกำหนดก็จะได้เป็นบาเรียนตามภูมิรู้ในชั้นนั้นๆ การใช้วิธีสอบแปลด้วยปากเปล่านี้ดำเนินมา จนกระทั่งถึง พ.ศ. 2459 (วัดปากน้ำ, 2549)

ในปี พ.ศ. 2472 การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีหรือเปรียญนั้นนอกจากหลักสูตรการเรียนการสอนเดิมแล้วยังได้มีการเรียนการสอนตามหลักสูตรของมหาวิทยาลัยซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ฝ่าย คือ 1. ฝ่ายไทย แบ่งประโยค มี 9 ชั้น คือ ชั้น 1-2-3 เรียนธัมมปทฎฐกา ชั้น 4 เรียนมัจฉลตฺถปิณีชั้นต้น ชั้น 5 เรียนสารัตถสังคหะ ชั้น 6 เรียนมัจฉลตฺถปิณีชั้นปลาย ชั้น 7 เรียนปฐมสมันตปาสาทิกา ชั้น 8 เรียนวิสุทธิมคค์ ชั้น 9 เรียนสารัตถปิณี (ภูิกาวินัย) 2. ฝ่ายรามัญ แบ่งเป็น 4 ชั้น คือ ชั้น 1 เรียนอาทิกัมมหรือ ปาจิตติยอย่างใดอย่างหนึ่ง ชั้น 2 เรียนมหาวิคค์หรือจุลลวคค์ ชั้น 3 เรียนบาลิมุตตกวินัยวินิจฉัย ชั้น 4 เรียนปฐมสมันตปาสาทิกา (สวัสด์ เขมกปสิทธิ, 2531.)

การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในปัจจุบันมีแม่กองบาลีเป็นผู้รับผิดชอบ แบ่งเป็น 9 ชั้น เหมือนอย่างสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ 2 ต่างกันเฉพาะหนังสือประเภทการเรียนการสอนเท่านั้น กล่าวคือเมื่อจัดแบ่งประโยคออกเป็น 9 ชั้นแล้วจะถือว่าเป็นเปรียญได้ตั้งแต่ 3 ประโยคขึ้นไปคือเปรียญธรรม 3 ประโยค ถึง 9 ประโยค และจัดรวมเป็น 3 ชั้น ได้อย่างเดิมโดยจัดเป็นคือประโยค ป.ธ. 3 เป็นเปรียญตรี ประโยค ป.ธ. 4-5-6 เป็นเปรียญโท ประโยค ป.ธ. 7-8-9 เป็นเปรียญเอก

หลักสูตรการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี

หลักสูตรประโยคบาลีสยามหลวงที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน ประโยค 1-2 ถึงประโยค ป.ธ. 9 ดังนี้

ประโยค 1-2

- 1) วิชาแปลมคธเป็นไทย โดยพยัญชนะและโดยอรรถ หลักสูตรใช้หนังสือธัมมปทฎฐกา ภาค 1-4
- 2) วิชาบาลีไวยากรณ์หลักสูตรใช้หนังสือบาลีไวยากรณ์ประเภทสอบถามความจำ

ประโยค ป.ธ.3

- 1) วิชาแปลมคธเป็นไทย โดยพยัญชนะและโดยอรรถ หลักสูตรใช้หนังสือธัมมปทฎฐกา ภาค 5-8
- 2) วิชาสัมพันธไทย หลักสูตรใช้หนังสือธัมมปทฎฐกา ภาค 5-8
- 3) วิชาบาลีไวยากรณ์ หลักสูตรใช้หนังสือบาลีไวยากรณ์ ประเภทสอบถามความจำและความเข้าใจ

ประกอบกัน

- 4) วิชาบุรพภาค ข้อเขียนภาษาไทย โดยแก้ไขให้ถูกต้องตามระเบียบลักษณะวรรคตอน ตัวอักษรตามสมัยนิยม หลักสูตรใช้หนังสือที่ควรรู้เช่น จดหมายทางราชการ

ประโยค ป.ธ.4

- 1) วิชาแปลไทยเป็นมคธ หลักสูตรใช้หนังสือธัมมปทฎฐกา ภาค 1
- 2) วิชาแปลมคธเป็นไทย หลักสูตรใช้หนังสือ มัจฉลตฺถปิณีภาค 1

ประโยค ป.ธ.5

- 1) วิชาแปลไทยเป็นมคธ หลักสูตรใช้หนังสือธัมมปทฎฐกา ภาค 2 ถึง ภาค 4
- 2) วิชาแปลมคธเป็นไทย หลักสูตรใช้หนังสือ มัจฉลตฺถปิณีภาค 2

ประโยค ป.ธ.6

- 1) วิชาแปลไทยเป็นมคธ หลักสูตรใช้หนังสือธัมมปทฎฐกา ภาค 5 ถึง ภาค 8 แต่ในการสอบกรรมการจะแปลประโยคที่ออกสอบเป็นความไทยโดยสันทัด หรืออาจดัดแปลงสำนวนและท้องเรื่อง หรือตัดตอนที่ต่างๆ มาเรียงติดต่อกันเป็นประโยคสอบไล่ก็ได้

- 2) วิชาแปลมคธเป็นไทย หลักสูตรใช้หนังสือ ตติย-จตุตถ-ปญจม-สมนตปาสาทิกา

ประโยค ป.ธ.7

- 1) วิชาแปลไทยเป็นมคธ หลักสูตรใช้หนังสือ มงคลดถุทีปนิภาค 1
- 2) วิชาแปลมคธเป็นไทย หลักสูตรใช้หนังสือ ปจฺม-ทฺตฺย-สมนตปาสาทิกา

ประโยค ป.ธ.8

- 1) วิชาแต่งฉันทมคธ แต่งฉันทเป็นภาษามคธ 3 ฉันทในจำนวน 6 ฉันทคือ (1) ปุฏยาวัตร (2) อินทรวิเชียร (3) อุเปนทรวิเชียร (4) อินทรวงศ์ (5) วังสภูฏะ (6) วสันตติลก ข้อความแล้วแต่กรรมการจะกำหนดให้
- 2) วิชาแปลไทยเป็นมคธ หลักสูตรใช้หนังสือ ปจฺมสมนตปาสาทิกา
- 3) วิชาแปลมคธเป็นไทย หลักสูตรใช้วิสุทธิมคค

ประโยค ป.ธ.9

- 1) วิชาแต่งไทยเป็นมคธ แต่งมคธจากภาษาไทยล้วน ข้อความแล้วแต่กรรมการจะกำหนดให้
- 2) วิชาแปลไทยเป็นมคธ หลักสูตรใช้หนังสือ วิสุทธิมคค 3) วิชาแปลมคธเป็นไทย หลักสูตรใช้หนังสือ อภิธมมตถวิภาวิน (สนามหลวงแผนกบาลี, 2556)

ด้านการเรียนการสอน ใช้วิธีท่องจำจากตำรา หนังสือเรียนในระดับชั้นไวยากรณ์ ประโยค 1-2 และประโยค 3 และใช้วิธีแปลจากภาษาบาลีเป็นภาษาไทยหรือจากภาษาไทยเป็นบาลีเนื้อหาที่เรียนนั้นเป็นความรู้ในพระไตรปิฎก คือพระวินัยปิฎก พระสุตตันตปิฎกและพระอภิธรรมปิฎก โดยเน้นให้ผู้เรียนรู้ความหมายของคำ รู้ไวยากรณ์ของภาษา โดยใช้รรถถกถาของพระไตรปิฎกนั้น ๆ มาเป็นแบบเรียนและทดสอบในการแปล(กรมการศาสนา, 2541) มีการวัดผลการสอบเรียกว่าการสอบบาลีสนามหลวงในทุกปี สนามสอบส่วนกลาง และสนามสอบส่วนภูมิภาค

การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมสำหรับพระภิกษุสามเณรตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากองค์พระมหากษัตริย์ได้เข้ามามีส่วนในการยกย่องอุปถัมภ์มาทุกยุคทุกสมัย ตัวอย่างเช่น ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระราชโอรสผนวชเป็นสามเณร ทรงถวายการอุปถัมภ์แก่ภิกษุและสามเณรที่มีความรู้ในพระปริยัติธรรมเป็นกรณีพิเศษ เมื่อประชาชนชาวไทยนิยมให้บุตรหลานบวชเรียนเป็นสามเณรในวัดจนกลายเป็นประเพณีในที่สุด การจัดการศึกษานั้นมีจุดมุ่งหมายคือเผยแผ่พระพุทธศาสนาหลักสูตรที่ใช้ในอดีตคือพระไตรปิฎก ในปัจจุบันมีงานวิจัยหลายเรื่องชี้ให้เห็นถึงปัญหาและรูปแบบการบริหารงานวิชาการ โดยเฉพาะโครงสร้างการบริหารงานวิชาการที่เกี่ยวกับสภาพการจัดการศึกษาการบริหาร การเรียนการสอน หลักสูตร และผลการเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี หรือความคิดเห็นที่ต้องการให้มีการปรับปรุงการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของพระภิกษุสามเณรต่อไป (พระมหาศรวุฒิ สิริวัฒน, 2557)

งานวิจัยเกี่ยวกับการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี

ได้มีการจัดทำงานวิจัยเกี่ยวกับการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีไว้หลายเรื่อง ตัวอย่างเช่น งานวิจัยเรื่องแนวทางการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 พบว่า 1) ด้านหลักสูตรเนื้อหาสาระยากเกินไปและมากเกินไป เนื้อหาสาระเก่าเกินไปไม่เคยปรับปรุง ไม่เหมาะสมกับวัยผู้เรียน วิธีการเรียนการสอนเน้นการท่องจำ และการแปลไม่ค่อยมีการประยุกต์ใช้และขาดการคิดวิเคราะห์ 2) ด้านกระบวนการเรียนการสอน ขาดแคลนครูผู้สอน ใช้ระบบการศึกษาแบบพี่สอนน้อง ครูขาดความเข้าใจลึกซึ้ง ขาดประสบการณ์ หนังสือ ตำราประกอบการเรียนเก่าเกินไป ไม่มีการปรับปรุง 3) ด้านการวัดผลและประเมินผลเกณฑ์การวัดและประเมินผลวัดความจำมากกว่าความเข้าใจ และไม่มีเกณฑ์มาตรฐาน และไม่มีกฎเกณฑ์แน่นอน ข้อสอบยากเกินไป เน้นความจำมากกว่าการประยุกต์ใช้ (นภมณฑล ลิขหมื่นเปี่ยม และวลัยพร ศิริภิรมย์, 2545)

งานวิจัยเรื่องแนวโน้มการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในประเทศไทย พบว่า ด้านหลักสูตรศึกษาแต่รรถถกถาและฎีกา ไม่ได้ศึกษาจากต้นฉบับคือพระไตรปิฎกโดยตรง จึงทำให้ไม่สามารถเข้าถึงองค์ความรู้

บางส่วนได้อย่างสมบูรณ์ครบถ้วน และควรเสริมบทเรียนไวยากรณ์ขั้นสูงในชั้นเปรียญเอก รวมไปถึงการผสมผสาน ศาสตร์ความรู้ด้านอื่นที่ทันสมัยเข้ามาประยุกต์ เพื่อเป็นแรงกระตุ้นให้ผู้เรียนหันมาสนใจมากขึ้น การศึกษาพระ ปริยัติธรรมแผนกบาลี จัดเป็นการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย แต่ไม่มีพระราชบัญญัติการศึกษาที่ ระบุดังกล่าวการศึกษาประเภทนี้ไว้โดยเฉพาะฝ่ายศาสนจักร คือคณะสงฆ์จัดทำการศึกษาดังกล่าวเพียงลำพัง การเรียน การสอน มุ่งเน้นที่วิธีการหรือกระบวนการเพื่อสอบให้ผ่าน ขาดการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ ผู้สอนขาดหลักจิตวิทยา ในการสอน ด้านการวัดผลและการประเมินผลไม่ครอบคลุมควรมีข้อสอบ ประเภทปรนัยเพื่อให้ครอบคลุมองค์ ความรู้ทั้งหมด (พระมหาวรพล วรพล และคณะ, 2562)

นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยเรื่องการบริหารจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า การจัดการเรียนการสอนควรให้ความสำคัญกับนักเรียนและครูสอนอย่างเต็มที่ ควรมีการปรับปรุงรูปแบบการเรียน การสอนให้มีความน่าสนใจดึงดูดให้ผู้เรียนมีอารมณ์ร่วมในการเรียนมากขึ้น มีการสนับสนุนด้านงบประมาณที่ เพียงพอและควรมีการจัดอบรมเพื่อเพิ่มทักษะการสอนให้แก่ครูสอน มีการจัดอบรมครูสอนให้มีความรู้ความเข้าใจ ในการนำสื่อการเรียนการสอนมาใช้ให้เกิดประโยชน์เต็มที่และมีการจัดสรรงบประมาณในด้านสื่อการเรียนการสอน อย่างเพียงพอ และกิจกรรมการเรียนการสอนควรมีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเห็น ความสำคัญของการเรียน และมีกิจกรรมที่ช่วยสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสำนักเรียนกับชุมชนให้มากขึ้น (พระมหา ศรฐณี สิริวัฒน์, 2557)

งานวิจัยเรื่องการพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของคณะสงฆ์ ภาค 14 พบว่า 1) สภาพปัญหาด้านหลักสูตรคือเนื้อหาสาระเก่าเกินไป และภาษาที่ใช้ในหนังสือเป็นภาษาที่เข้าใจยาก โดยเฉพาะเนื้อหาสาระในแผนกบาลีเน้นการจำและการแปลมากกว่าความเข้าใจ ขาดการประยุกต์ใช้ไม่เหมาะสม กับวุฒิภาวะของผู้เรียน หลักสูตรไม่ค่อยปรับปรุงในภาษาที่ใช้ให้เป็นภาษาที่เข้าใจยาก จัดระบบเนื้อหาในการสอน ไม่ค่อยอธิบายให้เข้าใจต่อผู้เรียน ผู้สอนไม่ค่อยขัดเกลาสำนวนต่างๆ ของเนื้อหาให้สั้นและน้อยลง ผู้เรียนมีความ เบื่อหลักสูตรที่ไม่ค่อยชัดเจน มีแต่ท่องจำอย่างเดียว 2) สภาพปัญหาด้านการจัดการเรียนการสอนคือครูผู้สอนไม่ เพียงพอมักใช้ระบบที่สอนน้อง ครูผู้สอนขาดความรู้ความเข้าใจอย่างลึกซึ้งขาดประสบการณ์ ไม่สามารถ ประยุกต์ใช้กับสภาพจริง ขาดการศึกษาอบรมที่เป็นประโยชน์และขาดขวัญกำลังใจ ซึ่งครูผู้สอนไม่ค่อยอธิบาย ขยายความให้ชัดเจนในการแยกศัพท์บาลี ครูผู้สอนใช้เวลาอันน้อยเกินไป สอนวันละ 2 ชั่วโมงเท่านั้น อีกทั้งยังไม่ค่อย ส่งเสริมสร้างขวัญกำลังใจแก่ครูผู้สอน ครูผู้สอน ที่มีความรู้ ความสามารถ มีคุณวุฒิและมีประสบการณ์ทางภาษา บาลีมีน้อยลง 3) สภาพปัญหาด้านปัจจัยที่สนับสนุนการเรียนการสอนคือหนังสือ ตำราประกอบการเรียนเป็นตำรา เก่าเกินไป ขาดการปรับปรุงและภาษาที่ใช้ยาก อาคารสถานที่มักใช้ศาลาการเปรียญ ซึ่งมักมีเสียงรบกวน และ บรรยากาศไม่เอื้อต่อการเรียนรู้ ใช้เป็นหลักสูตรกลางและขัดเกลาสำนวนต่างๆ ไม่ทันสมัยยังใช้ของเดิมในการ เรียนรู้ สื่ออุปกรณ์ประกอบการสอนมีการใช้น้อยหรือแทบไม่มี ตำราสากลไม่เป็นมาตรฐานเดียวกันโดยคณะสงฆ์ รับรองอย่างเป็นทางการ 4) สภาพปัญหาด้านกิจกรรมการเรียนการสอนคือวิธีการเรียนการสอนขึ้นอยู่กับครูผู้สอน ขาดวิธีการที่ทันสมัย การเรียนการสอนไม่ค่อยเพิ่มการคิดวิเคราะห์ และปรับปรุงวิธีการเรียนการสอนให้ทันสมัย เน้นการท่องจำและการแปลมากเกินไป ไม่ค่อยมีการประยุกต์ใช้และขาดการคิดวิเคราะห์ จึงไม่ค่อยเน้นทักษะทั้ง 4 ด้าน คือ ฟัง พูด อ่าน เขียน โดยปรับวิธีการเรียนการสอนให้ผู้เรียนได้คิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ร่วมกัน 5) สภาพ ปัญหาด้านการวัดผลและประเมินผลคือ เกณฑ์การวัดและประเมินผลมักวัดความจำมากกว่าความเข้าใจและการ คิดวิเคราะห์ ไม่มีเกณฑ์มาตรฐานและกฎเกณฑ์แน่นอน ไม่ค่อยปรับเกณฑ์การวัดและประเมินผลโดยใช้วิธีอื่นมีแต่ เขียนอย่างเดียว การวัดผลไม่ค่อยอธิบายหลังการทดสอบการเขียนภาษาบาลี ให้คะแนนแล้วจบ การวัดความ เข้าใจและการประยุกต์ใช้น้อยกว่าวัดความจำ (พระครูศรีอรรถศาสตร์ มหาอดิ, 2560) ควรศึกษาวิจัยการจัดการ เรียนการสอนภาษาบาลีตามแนวการสอนด้วยรูปแบบและวิธีการต่างๆ โดยประยุกต์หลักคำสอนในทาง

พระพุทธศาสนา แนวคิด ทฤษฎีต่าง ๆ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี อย่างมีประสิทธิภาพและพัฒนาไปสู่การศึกษาในระดับที่กว้างมากยิ่งขึ้น (พระมหาประจักษ์ พนาลัย และ นิรุทธิ์ วัฒนภาส, 2564)

โดยมีงานที่มีข้อค้นพบแตกต่างออกไปคืองานวิจัยเรื่องสภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี : กรณีศึกษา สำนักเรียนวัดจุฬารัตนาราม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า 1) ด้านการวัดผลและประเมินผลครูสอนมีการทดสอบความรู้ระหว่างการเรียนรู้ทุกสัปดาห์ มีการประเมินผลของนักเรียนจากการปฏิบัติ 2) ด้านผู้สอนครูผ่านการอบรมหลักสูตรครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี มีความประพฤติเรียบร้อยเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียนวางตนเหมาะสมกับบุคคล กาลเทศะ และไม่มัวติดกับผู้เรียน 3) ด้านกิจกรรมการเรียนการสอนครูสร้างบรรยากาศในห้องเรียนให้เอื้อต่อการเรียนรู้ภาษาบาลี 4) ด้านหลักสูตรการเรียนการสอนได้จัดการศึกษาตามโครงสร้างหลักสูตรของสำนักงานแม่กองบาลีสนามหลวง และจัดการศึกษาตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตรแม่กองบาลีสนามหลวงมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหลักสูตรมาเรื่อย ๆ จนถึงปัจจุบัน เพื่อให้ทันกับสภาพความเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และการศึกษา ตลอดจนสอดคล้องกับวิชาการทางโลก 5. ด้านสื่อการเรียนการสอนมีการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ที่น่าสนใจประกอบในการเรียนการสอนนั้น เป็นองค์ประกอบที่ทำให้ นักเรียนเข้าใจเนื้อหาได้ง่ายขึ้นและเร็วขึ้น (สายัณห์ วงศ์สุรินทร์, 2562) และยังงานวิจัยเกี่ยวกับการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ที่มีคุณค่า มีประเด็นน่าสนใจ อีกหลายเรื่องที่ไม่ได้กล่าวถึงในบทความนี้

การวิจัยชาติพันธุ์วรรณนาอภิมาน (Meta-Ethnography)

การวิจัยชาติพันธุ์วรรณนาอภิมานจัดเป็นนวัตกรรมทางการวิจัยเชิงคุณภาพแบบหนึ่งที่มีการประยุกต์หลักการวิเคราะห์อภิมานให้เป็นประโยชน์ในการวิจัยชาติพันธุ์วรรณนา (นงลักษณ์ วิรัชชัย, 2542) เป็นวิธีการศึกษาปรากฏการณ์ในงานวิจัยเชิงคุณภาพที่หลากหลายโดยผ่านการวิเคราะห์อย่างเป็นระบบและเกี่ยวข้องกับการแปลความหมาย (Hess, 2000)

การสังเคราะห์งานวิจัยเชิงคุณภาพแบบพรรณนาหรือแบบดั้งเดิมมีจุดอ่อนตรงที่เป็นวิธีการที่ไม่มีระบบ มีความเป็นอัตนัยสูง ทำให้ได้ผลการสังเคราะห์ที่ไม่ชัดเจน และที่สำคัญ คือ ผลการสังเคราะห์งานวิจัยที่ได้มีความแตกต่างกันตามความสามารถและประสบการณ์ของนักวิจัยที่ทำการสังเคราะห์ดังนั้น การจะทำการสังเคราะห์ซ้ำเพื่อให้ได้ผลการสังเคราะห์เหมือนเดิมจึงเป็นเรื่องยาก และผู้สังเคราะห์มักจะเลือกเฉพาะตอนหรือส่วนที่สนใจเพื่อนำมาสังเคราะห์ จึงทำให้การสังเคราะห์มักจะไม่ครอบคลุมงานวิจัยทั้งหมดที่นำมาสังเคราะห์ เพราะฉะนั้น จากข้อบกพร่องดังกล่าวจึงนำมาสู่การพัฒนาวิธีการสังเคราะห์งานวิจัยเชิงคุณภาพขึ้นใหม่ที่เรียกว่า “การสังเคราะห์งานวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการวิจัยชาติพันธุ์วรรณนาอภิมาน”

การวิจัยชาติพันธุ์วรรณนาอภิมานเป็นการวิเคราะห์โดยพยายามให้เห็นถึงกระบวนการและผลลัพธ์ที่ได้จากกรณีศึกษาหลายๆ งานวิจัย ดังนั้นจึงเป็นวิธีการที่ต้องการความเข้าใจถึงธรรมชาติของการเปรียบเทียบ (Comparison) และการแปลความ (Interpretation) หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ การวิจัยชาติพันธุ์วรรณนาอภิมานเป็นการสังเคราะห์การวิจัยเชิงตีความ (Interpretative Research) โดยพยายามคงลักษณะเฉพาะ (Uniqueness) และองค์รวม (Holism) ของงานวิจัยเชิงคุณภาพขณะที่ทำการแปลความหมายจากงานวิจัยหนึ่งจากกรอบของอีกงานวิจัยหนึ่ง กล่าวคือ ในขณะที่ผู้สังเคราะห์นำงานวิจัยหลายๆ เรื่องที่ศึกษาปัญหาวิจัยเดียวกันมาทำการสังเคราะห์เพื่อหลอมรวมเป็นงานวิจัยหนึ่งเรื่อง ผลที่ได้จากการสังเคราะห์ซึ่งนอกจากจะได้สาระที่เหมือนเดิมจากงานวิจัยที่ได้จากการสังเคราะห์แล้ว ที่สำคัญคือทำให้เห็นถึงภาพรวมของงานวิจัยที่มีลักษณะเชื่อมโยงอย่างเป็นระบบมากขึ้น (Noblit and Hare, 1988)

Noblit and Hare กล่าวว่า การวิจัยชาติพันธุ์วรรณนาอภิमानเป็นระเบียบวิธีการสังเคราะห์งานวิจัยเชิงคุณภาพที่นำเอาข้อค้นพบของงานวิจัยแต่ละเรื่องที่ศึกษาปัญหาวิจัยเดียวกันมาสังเคราะห์ทำการแปลความหมายลักษณะที่สำคัญของการวิจัยดังกล่าวจึงเป็นการวิจัยที่อยู่บนพื้นฐานกระบวนทัศน์เชิงตีความซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงมุมมองหรือแนวคิดหลากหลายของผู้สังเคราะห์จากงานวิจัยแต่ละเรื่องโดยสะท้อนในหลายๆ วิธีการ ที่สำคัญยังเป็นวิธีการที่ใช้ในการสังเคราะห์งานวิจัยเชิงคุณภาพที่มุ่งเน้นการแปลความหมายหรือการอธิบายเชิงตีความมากกว่าการนำเนื้อหา มารวมกันเพียงอย่างเดียว (Aggregative) ดังเช่นการสังเคราะห์งานวิจัยเชิงคุณภาพแบบพรรณนาหรือแบบดั้งเดิม เพราะฉะนั้นการสังเคราะห์งานวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการวิจัยชาติพันธุ์วรรณนาอภิमानจึงเป็นการสังเคราะห์ที่มุ่งเน้นการหาความหมายจากงานวิจัยที่นำมาสังเคราะห์เพื่อให้ได้ข้อค้นพบ และความเข้าใจที่อยู่เบื้องหลังปรากฏการณ์ที่ศึกษา

จุดมุ่งหมายหลักของการวิจัยชาติพันธุ์วรรณนาอภิमानมี 5 ประการ ประการแรก เพื่อทบทวนวรรณกรรมในเชิงแปลความได้มากขึ้น ประการที่สอง เพื่อวิพากษ์ข้อมูลสำหรับการวิจัย ประการที่สาม เพื่อเปรียบเทียบงานวิจัยแต่ละเรื่องอย่างเป็นระบบที่นำไปสู่ข้อสรุปรวมจากงานวิจัย ประการที่สี่ เพื่อเปรียบเทียบให้เห็นถึงความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างงานวิจัยของนักวิจัยกับงานวิจัยของผู้อื่น และประการสุดท้าย เพื่อสังเคราะห์งานวิจัยชาติพันธุ์วรรณนา (Noblit and Hare, 1988)

ประเภทการแปลความหมายของการวิจัยชาติพันธุ์วรรณนาอภิमान

การวิจัยชาติพันธุ์วรรณนาอภิमानเป็นวิธีวิทยาการวิจัยที่เน้นความสำคัญของการสร้างประเด็นอุปมา (Metaphor) ซึ่งเป็นการสะท้อนภาพของเหตุการณ์จากงานวิจัยในแต่ละเรื่อง โดยหลังจากที่ผู้วิจัยอ่านและค้นหาประเด็นอุปมาจากงานวิจัยทั้งหมดที่จะนำมาสังเคราะห์แล้ว ผู้วิจัยจะนำประเด็นอุปมาทั้งหมดที่ได้จากงานวิจัยแต่ละเรื่องมาทำการแปลความหมาย (Interpretation) เทียบเคียงกันระหว่างงานวิจัยด้วยวิธีการแปลความหมาย 3 ลักษณะ (Noblit and Hare, 1988 อ้างถึงใน บุบผา เมฆศรีทองคำ, 2547)

ลักษณะที่หนึ่ง คือ การแปลความเทียบกลับกันไปกลับมา (Reciprocal Translations) เป็นวิธีการที่ใช้กับการศึกษาที่เป็นการศึกษาวิเคราะห์ถึงงานวิจัยที่มีผลการวิจัยสอดคล้องกัน จึงเป็นการนำงานวิจัยเรื่องหนึ่งไปแปลความในอีกรูปแบบหนึ่งซึ่งเป็นเนื้อหาสาระที่เปรียบเทียบกันได้อย่างตรงไปตรงมา

ลักษณะที่สอง คือ การแปลความเชิงหักล้าง (Reputational Syntheses) เป็นวิธีการที่ใช้กับการศึกษาที่มีข้อสรุปที่ต่างกัน เกี่ยวกับข้อโต้แย้งในเรื่องเดียวกัน จึงเป็นการนำงานวิจัยเรื่องหนึ่งไปเปรียบเทียบกับงานวิจัยอีกเรื่องหนึ่ง นั่นคือเป็นวิธีการที่สามารถนำมาใช้ในการวิเคราะห์ข้อค้นพบที่มีลักษณะตรงข้ามกัน

ลักษณะสุดท้าย คือ การแปลความเพื่อเสนอประเด็นการโต้แย้ง (Lines-of-Argument Syntheses) เป็นวิธีการศึกษาที่นำงานวิจัยทุกเรื่องมาโยงเป็นข้อถก แลกเปลี่ยนเพื่อนำมาสู่ข้อสรุปใดข้อสรุปหนึ่ง นั่นคือ เป็นการสังเคราะห์เพื่อสรุปอ้างอิงไปถึงภาพรวมทั้งหมด

ขั้นตอนของการวิจัยชาติพันธุ์วรรณนาอภิमान

ขั้นตอนของการวิจัยชาติพันธุ์วรรณนาอภิमानมี 7 ขั้นตอน (Noblit and Hare, 1988)

ขั้นตอนที่ 1 ขั้นเริ่มต้น เป็นการกำหนดสิ่งที่ผู้วิจัยสนใจศึกษาหรือปัญหาวิจัยที่ต้องการค้นหาคำตอบที่มุ่งตั้งคำถาม “อย่างไร” หรือ “ทำไม” ดังนั้น ปัญหาวิจัยที่ผู้วิจัยสนใจศึกษาจึงควรเป็นการค้นหาสิ่งที่มีคุณค่าที่จะนำมาสังเคราะห์

ขั้นตอนที่ 2 ขั้นตัดสินใจเลือกงานวิจัยที่จะนำมาสังเคราะห์ โดยพิจารณาเลือกงานวิจัยที่มีคุณค่า มีประเด็นที่น่าสนใจเหมาะกับการตีความ

ขั้นตอนที่ 3 ขั้นอ่านงานวิจัย โดยการอ่านซ้ำๆ ในงานวิจัยที่นำมาสังเคราะห์เพื่อทำความเข้าใจรายละเอียดของเนื้อหาสาระจากงานวิจัยเหล่านั้นโดยไม่ต้องมีการตีความ

ขั้นตอนที่ 4 ขั้นกำหนดกรอบแสดงความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างงานวิจัยที่นำมาสังเคราะห์ โดยการสร้างกรอบแสดงความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างงานวิจัยแต่ละเรื่องที่นำมาสังเคราะห์ โดยจับประเด็นหลัก ประโยค คำวลีแนวคิด สังกัป วิธีการ ผลการวิจัยจากงานวิจัยแต่ละเรื่องมาเทียบเคียงกันเพื่อหาความหมายที่เปรียบเทียบกันได้

ขั้นตอนที่ 5 ขั้นแปลความหมายเทียบเคียงระหว่างงานวิจัยที่นำมาสังเคราะห์ โดยนำแนวคิด สังกัป จากงานวิจัยเรื่องหนึ่งไปใช้กับงานวิจัยอีกเรื่องหนึ่ง และนำผลที่ได้รับมาทำการแปลความหมายเทียบเคียงกันระหว่างงานวิจัยตามกรอบแนวคิดการสังเคราะห์งานวิจัยโดยทำการแปลความหมายใน 3 ลักษณะ คือการแปลความเทียบกลับไปกลับมาใช้ในกรณีที่ผลการวิจัยสอดคล้องกัน การแปลความเชิงหักล้างใช้ในกรณีที่ผลการวิจัยขัดแย้งกัน และการแปลความเพื่อเสนอประเด็นการโต้แย้งใช้ในกรณีที่มีการแปลความหมายสองแบบข้างต้น

ขั้นตอนที่ 6 ขั้นสังเคราะห์การแปลความหมาย โดยนำผลการแปลความหมายเทียบเคียงกันมาทำการสังเคราะห์ในลักษณะของการสร้างทฤษฎีฐานราก (Grounded Theory) ซึ่งจะช่วยให้ได้องค์ความรู้ที่เป็นภาพรวมของงานวิจัยทุกเรื่อง รวมทั้งได้สาระว่าเหตุปัจจัยใดทำให้ผลการวิจัยแต่ละเรื่องมีลักษณะต่างกัน

ขั้นตอนที่ 7 ขั้นการสรุปและรายงานผลการสังเคราะห์ โดยดำเนินการสรุปและเขียนรายงานการวิจัย

การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของการวิจัยชาติพันธุ์วรรณนากับการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี

การวิจัยชาติพันธุ์วรรณนาอภิมาน เป็นวิธีการสังเคราะห์งานวิจัยมุ่งเน้นการแปลความหมายหรือการอธิบายเชิงตีความ ทำให้เห็นภาพรวม องค์ความรู้ที่ได้จากการสังเคราะห์จะลึกซึ้งมากกว่ามากกว่าที่ได้จากการศึกษางานวิจัยแต่ละเรื่อง ดังนั้นการนำงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีมาสังเคราะห์โดยวิธีการวิจัยชาติพันธุ์วรรณนาอภิมานย่อมทำให้เห็นภาพรวมของงานวิจัยทั้งหมด เชื่อมโยงกันเป็นระบบ มีกระบวนการดังนี้

1. กำหนดเรื่องที่สนใจ ค้นหา รวบรวมงานวิจัยเกี่ยวกับการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี เพื่อนำมาสังเคราะห์ โดยการนำงานวิจัยหลายๆ เรื่องที่ศึกษาปัญหาวิจัยเดียวกันมาทำการสังเคราะห์เพื่อหลอมรวมเป็นงานวิจัยหนึ่งเรื่อง ทำให้เห็นถึงภาพรวมของงานวิจัยอย่างเป็นระบบมากขึ้น

2. ตัดสินใจเลือกงานวิจัยเกี่ยวกับการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ที่มีคุณค่า และประเด็นที่น่าสนใจ เหมาะกับการตีความ

3. อ่านงานวิจัยซ้ำๆ เพื่อทำความเข้าใจโดยไม่ต้องมีการตีความ

4. สร้างกรอบแสดงความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างงานวิจัยแต่ละเรื่องมาเทียบเคียงกันเพื่อหาความหมายที่เปรียบเทียบกันได้ ในประเด็นสภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี การบริหารจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี และการพัฒนาการจัดการศึกษาและการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี

5. แปลความหมายเทียบเคียงระหว่างงานวิจัยที่นำมาสังเคราะห์ โดยทำการแปลความหมายใน 3 ลักษณะ คือ การแปลความเทียบกลับไปกลับมาใช้ในกรณีที่ผลการวิจัยสอดคล้องกัน การแปลความเชิงหักล้างใช้ในกรณีที่ผลการวิจัยขัดแย้งกัน และการแปลความเพื่อเสนอประเด็นการโต้แย้งใช้ในกรณีที่มีการแปลความหมายสองแบบข้างต้น

6. แปลความหมายโดยนำผลการแปลความหมายเทียบเคียงกันมาทำการสังเคราะห์ ซึ่งจะช่วยให้ได้องค์ความรู้ที่เป็นภาพรวมของงานวิจัยทุกเรื่อง รวมทั้งได้สาระว่าเหตุปัจจัยใดทำให้ผลการวิจัยแต่ละเรื่องมีลักษณะต่างกัน

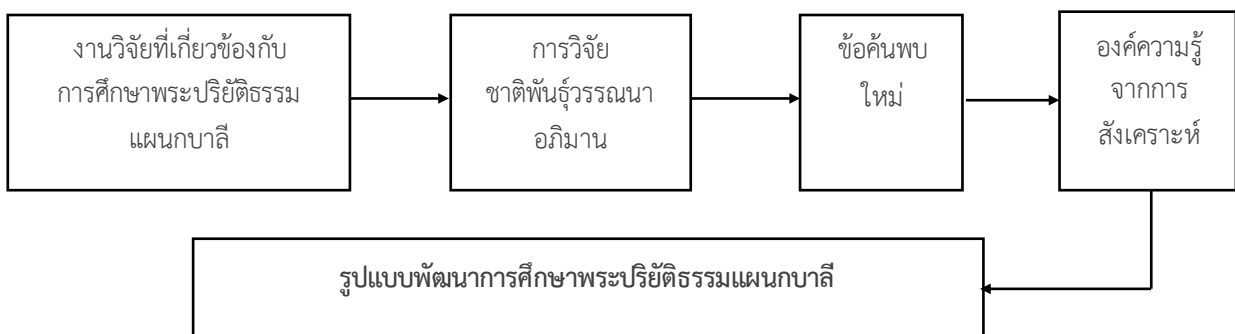
7. สรุปและรายงานการวิจัย

การสังเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องของการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี โดยใช้วิธีการวิจัยชาติพันธุ์วรรณานอภิมาน ทำให้เห็นในประเด็นที่มีความสอดคล้องกัน ได้แก่ สภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี การบริหารจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี และการพัฒนาการจัดการศึกษาและการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ซึ่งสามารถอธิบายได้ดังนี้

ประเด็นที่หนึ่ง สภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี มีองค์ประกอบที่สอดคล้องกัน 7 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านหลักสูตร 2) ด้านการจัดการศึกษา 3) ด้านการเรียนการสอน 4) ด้านผู้สอน 5) ด้านผู้เรียน 6) ด้านการวัดและประเมินผล 7) ด้านอุปกรณ์ สื่อการเรียนการสอน ประเด็นที่สอง การบริหารจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ที่สอดคล้องกัน 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการบริหารงานบุคคล 2) ด้านการบริหารงานวิชาการ 3) ด้านการบริหารงบประมาณ 4) ด้านการบริหารงานทั่วไป ประเด็นที่สาม การพัฒนาการจัดการศึกษาและการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ที่สอดคล้องกัน 2 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านปัจจัยนำเข้า คือ ผู้บริหาร ครู หลักสูตร 2) ด้านกระบวนการ

ดังนั้น การคัดเลือกงานวิจัยเกี่ยวกับการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีที่มีคุณค่า มีประเด็นน่าสนใจ จำนวนหลายเรื่อง มาสังเคราะห์โดยวิธีวิจัยชาติพันธุ์วรรณานอภิมาน จะทำให้ได้ข้อค้นพบที่มีความลึกซึ้ง ทำให้เกิดความเข้าใจปรากฏการณ์อย่างลุ่มลึกมากกว่าที่ได้รับจากงานวิจัยแต่ละเรื่อง กรณีการวิเคราะห์ข้อค้นพบที่มีลักษณะตรงข้ามกันต้องทำการการแปลความเชิงหักล้าง โดยนำไปเปรียบเทียบกับงานวิจัยอีกเรื่องหนึ่ง และการแปลความเพื่อเสนอประเด็นการโต้แย้ง โดยนำงานวิจัยทุกเรื่องมาโยงเป็นข้อถกแถลงเพื่อนำมาสู่ข้อสรุปใดข้อสรุปหนึ่ง สังเคราะห์เพื่อสรุปอ้างอิงไปถึงภาพรวมทั้งหมด การสังเคราะห์งานวิจัยเชิงคุณภาพที่เกี่ยวกับการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีด้วยการวิจัยชาติพันธุ์วรรณานอภิมาน จึงเป็นการสังเคราะห์ที่มุ่งเน้นการหาความหมายจากงานวิจัยที่นำมาสังเคราะห์ เพื่อจะได้ข้อค้นพบ ทำให้เห็นภาพรวมความรู้ และผลสังเคราะห์ของรูปแบบของการบริหารศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ซึ่งประโยชน์ในด้านองค์ความรู้ที่ได้รับจากการสังเคราะห์ สามารถนำไปใช้ในการสร้างรูปแบบพัฒนาการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของไทยให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ความสัมพันธ์ของการวิจัยชาติพันธุ์วรรณานอภิมานกับการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี สามารถแสดงภาพเพื่อให้เกิดความเข้าใจยิ่งขึ้น ได้ดังนี้

ภาพที่ 1 ความสัมพันธ์ของการวิจัยชาติพันธุ์วรรณานอภิมานกับการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี

สรุป

การวิจัยชาติพันธุ์วรรณานอภิมานเป็นการสังเคราะห์ที่มุ่งเน้นการหาความหมายจากงานวิจัย นับเป็นวิธีวิทยาการสังเคราะห์งานวิจัยเชิงคุณภาพที่มีจุดเด่น คือ ทำให้ได้ข้อค้นพบจากการสังเคราะห์ที่มีความลึกซึ้ง และ

เชื่อมโยงอย่างเป็นระบบ ทำให้เกิดความเข้าใจปรากฏการณ์อย่างลุ่มลึกมากกว่าที่ได้จากการศึกษางานวิจัยแต่ละเรื่อง โดยการแปลความหมาย 3 ลักษณะ คือ การแปลความเทียบกลับไป กลับมาใช้ในกรณีที่ผลการวิจัยที่นำมาสังเคราะห์มีความสอดคล้องกัน การแปลความเชิงหักล้างใช้ในกรณีที่ผลการวิจัยที่นำมาสังเคราะห์มีความขัดแย้งกัน และการแปลความเพื่อเสนอประเด็นการโต้แย้งใช้ในกรณีเพื่อหาสาเหตุของผลการแปลความเชิงหักล้างและผลของการแปลความเทียบกลับไปกลับมา

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีมีประเด็นที่น่าสนใจ ได้แก่ สภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี การบริหารจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี และการพัฒนาการจัดการศึกษาและการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี การสังเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวกับการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ด้วยการวิจัยชาติพันธุ์วรรณนาอภิมานจะทำให้เห็นภาพรวมองค์ประกอบและปัจจัยที่สอดคล้องกันในประเด็นต่างๆ ของนักวิจัยแต่ละท่าน ในทางตรงข้ามหากมีประเด็นที่แตกต่างออกไปก็สามารถทำการการแปลความเชิงหักล้าง โดยนำไปเปรียบเทียบกับงานวิจัยอีกเรื่องหนึ่ง และการแปลความเพื่อเสนอประเด็นการโต้แย้ง โดยนำงานวิจัยทุกเรื่องมาโยงเป็นข้อถกแถลงเพื่อนำมาสู่ข้อสรุปใดข้อสรุปหนึ่งอ้างอิงไปถึงภาพรวมทั้งหมด ดังนั้นองค์ความรู้ที่ได้รับจากการสังเคราะห์งานวิจัยจึงมีคุณค่า ลึกซึ้ง และมีประโยชน์สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของไทยให้มีประสิทธิภาพ และเป็นการส่งเสริมการธำรงรักษาพระศาสนาให้สืบต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กิตติพงษ์ แซ่เจียว. (2564). การจัดการศึกษาของสันตติโศกในโลกดิจิทัล. *วารสารสหวิทยาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 4(1), 161-176.
- กรมการศาสนา. (2541). *การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.
- นงลักษณ์ วิรัชชัย. (2542). *การวิเคราะห์อภิมาน*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นภมณฑล สิบหมื่นเปี่ยม และวลัยพร ศิริภิรมย์. (2545). *แนวทางการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- บุบผา เมฆศรีทองคำ. (2547). *การวิจัยชาติพันธุ์วรรณนาอภิมานเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา(วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต)*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระครูศรีอรรถศาสตร์ มหาตโด. การพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของคณะสงฆ์ ภาค 14. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 6(ฉบับพิเศษ), 247-248.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2554). *พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์*. (พิมพ์ครั้งที่ 16). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ผลิณม.
- พระมหากิตติธัญญ์ สุกิตติเมธี. (2564). การวิเคราะห์แนวทางตวันจากความเสื่อมในปราชญ์สูตร. *วารสารสหวิทยาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 4(1), 84-95.
- พระมหาประจักษ์ พนาลัยและ นิรุทธ์ วัฒนโภาส. (2564). การเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21ของครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี. *วารสารสหวิทยาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 4(1), 374-387.
- พระมหาวรพล วรพล. (2560). *แนวโน้มการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในประเทศไทย*. *วารสารสถาบันวิจัยญาณสังวร*, 10(1), 163-168.

- พระมหาศรภูมิ สิริวัฒนโณ. (2557). *การบริหารจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี จังหวัดสุราษฎร์ธานี* (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาสกล วิโรจนกิตติ. (2561). สัมฤทธิ์ผลของโครงการอบรมบาลีก่อนสอบคณะสงฆ์ภาค 7. *วารสารพุทธศาสตร์ศึกษา*, 9(2), 28-39.
- พระมหาสุข สุขวีโร. (2550). *ความสนใจต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมของพระสงฆ์: ศึกษากรณีพระนิสิตมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย* (รายงานการวิจัย). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พระราชวรมนู (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2540). *การศึกษาของคณะสงฆ์ปัญหาที่รอทางออก*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.
- วัดปากน้ำ. (2549). *ประวัติความเป็นมาของสำนักเรียนวัดปากน้ำ การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของคณะสงฆ์ สำนักงานแม่กองบาลีสนามหลวงเขตภาษีเจริญ*. กรุงเทพฯ: อาทรการพิมพ์.
- วิโรจ นาคชาตรี. (2561). *พระพุทธศาสนากับความมั่นคงของชาติ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สนามหลวงแผนกบาลี. (2556). *เรื่องสอบบาลี*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.
- สวัสต์ เขมกปสิทธิ. (2531). *ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในประเทศไทย*. เชียงใหม่: ลานนาการพิมพ์.
- สายัณห์ วงศ์สุรินทร์. (2562). *สภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลี: กรณีศึกษาสำนักเรียนวัดจุจิตธรรมาราม พระอารามหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา*. *วารสารวิจัยรำไพพรรณี*, 13(1), 80-82.
- สำนักเรียนวัดโมลีโลกยาราม. (2556). *วันฉลองเปรียญธรรมประจำปี 2556*. นนทบุรี: นิติธรรมการพิมพ์.
- Hess, E.K. (2000). *Identification of the Facilitators of and the Barriers to the Collaboration Process in PDSs: A Meta-ethnography 1990-1998*(Dissertation). The George Washington University.
- Noblit, G.W. & Hare, R.D. (1988). *Meta-Ethnography: Synthesizing qualitative studies*. Newbury Park: Sage Publications. <https://doi.org/10.4135/9781412985000>.

การมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อการส่งเสริมความโปร่งใสขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ไทยในประชาคมอาเซียน

People's Participation to Promoting Transparency The local government of Thailand in the ASEAN community

¹จิตภา เร่งมีศรีสุข และ ²นภัทร แก้วนาค

¹Jidapa Rengmeesrisuk and ²Naputr Grewnak

¹มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ

¹Rajamangala University of Technology Suvarnabhumi, Thailand.

²วิทยาลัยการทัพอากาศ กองทัพอากาศ

²Air War College, Thailand.

Email: ¹drjidapa111@gmail.com, ²dr.naputr@gmail.com

Received September 7, 2021; Revised October 2, 2021; Accepted October 10, 2021

บทคัดย่อ

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทยเป็นองค์กรที่มีความสำคัญในด้านการพัฒนาประเทศในรูปแบบต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบองค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบลทั้งหลาย อันจะเป็นองค์กรที่ขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศในด้านต่างๆ เพราะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นทั้งในแง่ของภารกิจงบประมาณและบุคลากรของท้องถิ่นอยู่ไม่น้อยเช่นกัน ภายใต้การถ่ายโอนภารกิจและงบประมาณให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อให้ดำเนินการกิจ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าการปฏิบัติงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกำลังถูกท้าทายความสามารถในการบริหารจัดการให้มีความน่าเชื่อถือและความโปร่งใส อันจะเป็นฐานสำคัญในการพัฒนาประเทศให้เกิดการมีส่วนร่วมในการสร้างเสริมความโปร่งใสก่อให้เกิดความยั่งยืนในการบริหารจัดการประเทศโดยเฉพาะการเป็นประเทศที่ต้องแข่งขันกันและการสร้างความพร้อมด้านการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทยในประชาคมอาเซียน

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วม; ความโปร่งใส; องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทย; ประชาคมอาเซียน

Abstracts

Local government organizations in Thailand are organizations that are important in the development of the country in various forms, whether in the form of provincial administrative organizations, municipalities and all sub-district administrative organizations, which is an organization that drives the development of the country in various fields. Because the local government is a decentralization of power to the local area, both in terms of budget and personnel missions of the locality, not least as well. Under the transfer of missions and budgets to local government organizations to carry out the mission It can be said that the operations of local government organizations are being

challenged in terms of their management's ability to be reliable and transparent. This will be an important base for the country's development in order to participate in enhancing transparency and creating sustainability in the country's sustainable management.

Keywords: Participation; Promoting Transparency; The local government of Thailand; ASEAN community

บทนำ

การกระจายอำนาจไปสู่ท้องถิ่นและชุมชนเป็นแนวทางในการบริหารระบบราชการที่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างเหมาะสม แต่อย่างไรก็ตาม การทุจริตคอร์รัปชันในระบบราชการยังคงมีอยู่อย่างต่อเนื่อง รัฐบาลได้ปรับบทบาทของทุกภาคส่วน ทั้งภาคราชการ รัฐวิสาหกิจและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น เพื่อรักษาผลประโยชน์ในชุมชนของตนเอง หรือการเลือกผู้นำในการบริหารในท้องถิ่นของตน (ไกรวิทย์ พวงงาม, 2552) รวมถึงมีองค์กรอิสระที่คอยกำกับตรวจสอบการบริหารงาน เพื่อให้การบริหารงานภาครัฐ มีการบริหารจัดการที่เข้มแข็งและมีความหลากหลายในการบริหารงาน ทำให้การบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีประสิทธิภาพและเป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาสิ่งต่าง ๆ (ณัด ไชยพันธ์, พิเชฐ ทั้งโตสุรินทร์ นิยมานุกร และ จานงค์ อติวัฒน์สิทธิ์, 2561) เพราะสามารถทำให้การตรวจสอบเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นระบบที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พร้อมทั้งรักษาความมั่นคงและทำให้องค์กรหรือหน่วยงานดำเนินงานไปได้ด้วยความราบรื่นและอย่างยั่งยืน (จุฬพล โพธิสุวรรณ, 2564) มีกระบวนการจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ และสร้างบรรทัดฐานผ่านกระบวนการทั้งโครงสร้างและปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (ปริณุต ไชยนิษฐ์ และคณะ, 2564) โดยมีกระบวนการในการบูรณาการเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่เหมาะสม (Kahintapongs, 2020)

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานราชการที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะเป็นหน่วยงานที่ใกล้ชิดกับประชาชน สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น ได้ตรงเป้าหมายและมีประสิทธิภาพ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงมีบทบาทหน้าที่สำคัญทางด้านการใช้จ่ายงบประมาณจำนวนมาก การกระจายอำนาจการปกครองส่วนกลางไปยังส่วนท้องถิ่นให้มีอิสระในการบริหารจัดการเพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นได้มีโอกาสดำเนินกิจกรรมต่างๆ ในท้องถิ่นด้วยตนเอง ในด้านเศรษฐกิจและกลุ่มอาชีพในชุมชน และด้านโครงสร้างพื้นฐาน (สมพงษ์ เกศานุช และคณะ, 2564) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจำเป็นต้องมีความโปร่งใสในการบริหารจัดการด้านการคลัง อันเป็นแหล่งที่มาของรายได้และการใช้จ่าย เพื่อสนองตอบต่อความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น การเปิดช่องทางให้ประชาชนได้เข้าใจถึงการมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการบริหารการคลังท้องถิ่น จึงนับเป็นการยกระดับความสามารถของชุมชนท้องถิ่นให้ก้าวหน้า บูรณาการเชื่อมโยงให้ทุกเครือข่ายทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ (พระใบฎีกาสุพจน์ ตปสีโล, 2561) โดยมีความเป็นอิสระในการบริหารการคลังท้องถิ่น ความเป็นอิสระในการเงินและการคลังขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขึ้นอยู่กับแนวทางและกรอบการปฏิบัติที่กำกับโดยกฎหมายที่ชัดเจน

การปกครองท้องถิ่นเป็นผลมาจากการกระจายอำนาจทางการปกครองของรัฐ เพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นได้ปกครองตนเอง แต่การที่ท้องถิ่นจะสามารถบริหารงานให้สำเร็จไปได้ด้วยดีนั้นจำเป็นต้องมีระบบในการจัดหารายได้และการใช้จ่าย เพื่อจัดทำบริการสาธารณะตามความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น (Jantaratim, Wongsuwan, Pachimsawat & Peammatta, 2021) การกำหนดรายได้-รายจ่ายจะมีบัญญัติไว้ในกฎหมายท้องถิ่นจะกำหนดเองไม่ได้ โดยการคลังจะประกอบไปด้วยการมีระบบงบประมาณ การมีรายได้ รายจ่าย ท้องถิ่นจะต้องมีระบบงบประมาณการใช้จ่ายในแต่ละปี ผ่านการพิจารณาจากกฎหมายรัฐธรรมนูญและกฎหมาย

รัฐธรรมนูญ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทิศทางไทยที่แตกต่างจากอดีต (Puranasukhon, Amnuaysawasdi & Suwannarat, 2020) ซึ่งมีผลโดยตรงต่อการวางแผนการดำเนินกิจการต่างๆ และการที่ท้องถิ่นมีการคลังเป็นของตนเอง ย่อมทำให้ท้องถิ่นมีอิสระในการกำหนดการใช้จ่าย สามารถดำเนินงานและริเริ่มงานอื่นได้ตามที่ตนเห็นว่าเป็นไปตามความต้องการของประชาชน และโดยหลัก ความโปร่งใสเป็นหัวใจที่จะทำให้การจัดการการคลังท้องถิ่นมีความชอบธรรมและเป็นประโยชน์ต่อทุกฝ่าย (ชูศักดิ์ เทียงตรง, 2558) ไม่มีการปิดบังซ่อนเร้น ปิดเบือน หรือเอาแต่ประโยชน์ส่วนตน อย่างไรก็ตาม ความโปร่งใสจะเกิดขึ้นได้ไม่เพียงแต่จะมีระบบการกำกับดูแลที่ดี และมีผู้บริหารที่สุจริต มีคุณธรรมเท่านั้น ผู้เกี่ยวข้องทั้งหลายก็เป็นส่วนสำคัญที่จะต้องมีความรู้ในเรื่องของความโปร่งใสเพื่อให้ความโปร่งใสเกิดขึ้นได้ด้วยสำนึกและเป็นธรรมชาติ

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม

ความหมายของการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วม คือ การที่ประชาชนหรือชุมชนสามารถเข้าไปมีส่วนในการตัดสินใจ ในการกำหนด นโยบาย พัฒนาท้องถิ่น และมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์จากบริการ รวมทั้งมีส่วนในการควบคุมประเมินผลโครงการต่างๆ ของท้องถิ่น หรือการบริหารทรัพยากรในพื้นที่ได้อย่างเหมาะสม (ภณสิทธิ์ อ้นยะ, 2564)

นรินทร์ชัย พัฒนพงศา (2546) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจและอารมณ์ของ บุคคลหนึ่งในสถานการณ์กลุ่ม ซึ่งผลของการเกี่ยวข้องดังกล่าวเป็นเหตุเร้าใจให้กระทำการให้บรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้น กับทั้งทำให้เกิดความมีส่วนร่วมรับผิดชอบกับกลุ่มดังกล่าว การที่ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดที่ไม่เคยได้เข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ หรือเขา ร่วม การตัดสินใจหรือเคยมาเข้าร่วมด้วยเล็กน้อยได้เข้าร่วมด้วยมากขึ้น เป็นไปอย่างมี อิสระภาพ เสมอภาค มิใช่มีส่วนร่วมอย่างผิวเผินแต่เข้าร่วมด้วยอย่างแท้จริงยิ่งขึ้นและ การเข้าร่วมนั้นต้องเริ่มตั้งแต่ขั้นแรกจนถึงขั้นสุดท้ายของโครงการ

จิต นิลพานิช และกุลธณ ธนาพงศธร (2532) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท หมายถึง การที่ประชาชนทั้งในเมืองและชนบทได้เข้ามีส่วนร่วมหรือเข้ามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนาชนบทขั้นตอนได้ขั้นตอน หนึ่งหรือทุกขั้นตอนแล้วแต่เหตุการณ์จะเอื้ออำนวย

ระพีพร คณะพล สัญญา เคนาภูมิ และ ยุภาพร ยุภาศ (2559) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นการบริหารที่เปิดโอกาสให้ประชาชนผู้ที่เกี่ยวข้อง หรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจทางการบริหารงานในหน่วยงาน รวมทั้งพัฒนาทักษะและศักยภาพของข้าราชการทุกระดับ ในการสร้างความสัมพันธ์เชิงบวกและเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของรัฐมากขึ้น เพราะแท้จริงแล้วประชาชนเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการบริหารงานภาครัฐอย่างแท้จริง

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการที่เข้าไปมีส่วนร่วมในการบริหารงาน ในการการกำหนดนโยบาย หรือการตัดสินใจในการพัฒนาในท้องถิ่นของตน เพื่อให้เกิดการใช้จ่ายงบประมาณในการพัฒนาท้องถิ่นของตนอย่างเหมาะสม

หลักการและกระบวนการของการมีส่วนร่วม

หลักการของการมีส่วนร่วม ในความหมายของการบริหารจัดการจะมีการเชื่อมโยง อย่างใกล้ชิด “การตัดสินใจ” นั่นคือ การมีส่วนร่วม จะนำไปสู่การตัดสินใจอย่างมีคุณค่าและอย่าง ชอบธรรมและต้องเป็นการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง เป็นการมีส่วนร่วมเพื่อตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลจากภาคประชาสังคมในระดับท้องถิ่นผ่านเครือข่ายผู้ตรวจการภาคพลเมือง ระบบสำรวจสาเหตุของปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันในองค์กรปกครองส่วน

ท้องถิ่น และศักยภาพและความเป็นอิสระของหน่วยงานสืบสวน (สุรียานนท์ พลสิม, 2561) สามารถอธิบายได้ดังต่อไปนี้

1) การระดมความคิด คือ การคิดค้นและวิเคราะห์ปัญหาร่วมกัน ในลักษณะของการร่วมคิดมิใช่ฝ่ายหนึ่งฝ่ายเดียว บนพื้นฐานความศรัทธาว่าทุกคนที่เข้ามามีส่วนร่วมนั้นมีศักยภาพ สามารถปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย หรือ สามารถเสนอความเห็นได้อย่างเหมาะสม สามารถนำความรู้มาพัฒนาทักษะการทำงานให้เหมาะสมในยุคดิจิทัล เพื่อให้อยู่กับองค์กรอย่างมีความสุขและยาวนาน (โสมวลี ชยามฤต, 2564)

2) การวางแผน คือ นำสิ่งที่ร่วมกันคิดมากำหนดเป็นแผนปฏิบัติการร่วมกัน ด้วยการระดมทรัพยากรจากทุกฝ่าย เพื่อให้การดำเนินการในกระบวนการต่างๆ บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

3) การลงมือทำ คือ การนำแผนงานที่ได้ไปร่วมกันทำหรือแบ่งงานกัน รับผิดชอบเพื่อให้เป็นไปตามแผนหรือเป้าหมายที่วางไว้ เป็นกระบวนการที่ผู้ปฏิบัติได้ปฏิบัติหน้าที่ของตนตามที่ได้รับมอบหมายเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ ถือเป็นการเสริมสร้างและยกระดับองค์การให้มีประสิทธิผลและมีประสิทธิภาพ (Levi, 2007)

4) การติดตามประเมินผล คือ ร่วมกันติดตามผลงานที่ทำ และแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างการทำงาน ร่วมกันคิดพัฒนาปรับปรุงให้งานดีขึ้น เพื่อเสนอบทเรียน ขอเสนอแนะในการพัฒนาหรือแก้ไขปรับปรุงการดำเนินโครงการที่จะทำในอนาคต

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ และร่วมรับผิดชอบ ในการบริหารจัดการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ต้องมีการให้บริการ ติดต่อประสานงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีส่วนร่วมในอำนาจ การตัดสินใจและหน้าที่ความรับผิดชอบ การมีส่วนร่วมเข้าร่วมจะเป็นเครื่องประกันว่าสิ่งที่ ผู้มีส่วนได้เสียต้องการที่สุดนั้น จะได้รับการตอบสนองและทำให้มีความเป็นไปได้มากขึ้นว่าสิ่งที่ทำไปนั้นจะตรงกับความต้องการที่แท้จริง และมั่นใจมากขึ้นว่าผู้เข้าร่วมทุกคนจะได้รับประโยชน์อย่างเท่าเทียมกัน

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความโปร่งใส

หลักความโปร่งใส เป็นการสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกันของคนในชาติโดยปรับปรุงกลไกการทำงานขององค์กรทุกองค์กรให้มีความโปร่งใส มีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์อย่างตรงไปตรงมา (สำนักนายกรัฐมนตรี, 2542) ความโปร่งใส นั้น อาจกล่าวได้ว่าไม่มีนิยามที่ตายตัว หากแต่ว่าการให้นิยามของ “ความโปร่งใส” อาจขึ้นอยู่กับความเข้าใจของหน่วยงานที่นำไปใช้รวมทั้งบริบทของสังคม วัฒนธรรม ซึ่งรวมไปถึงค่านิยมและวิถีชีวิต ความโปร่งใสจึงเป็นปรากฏการณ์ที่แตกต่างและหลากหลาย (Songsraboon et al., 2021) เพราะหน่วยงานในแต่ละแห่งในแต่ละสังคมมีวัฒนธรรมองค์การ ธรรมเนียม และความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกของสังคมหรือหน่วยงานที่แตกต่างกัน (Damnoen et al., 2021) ทั้งยังมีประเด็นเกี่ยวข้องที่ล้วนมีความหลากหลาย เช่น ความโปร่งใสในภาครัฐ อันเป็นผลมาจากนโยบายหน่วยงาน และวิธีปฏิบัติที่จัดช่องทางให้ข้อมูลด้วยวิธีที่เสริมความเข้าใจนโยบายสาธารณะเพิ่มประสิทธิภาพของวิถีการเมือง และลดความไม่แน่นอนของนโยบาย เป็นต้น ทั้งนี้ได้มีผู้ให้ความหมายเกี่ยวกับ “ความโปร่งใส” แตกต่างกันไป ดังนี้

หลักความโปร่งใสว่าเป็นกระบวนการทำงาน กฎเกณฑ์กติกาต่างๆ ที่มีความเปิดเผยตรงไปตรงมา ข้อมูลข่าวสารต่างๆ ในสังคมสามารถถ่ายโอนได้อย่างเป็นอิสระ ประชาชนสามารถเข้าถึงและรับทราบข้อมูลข่าวสารสาธารณะของทางราชการได้ตามที่กฎหมายบัญญัติ (เกรียงไกร เจริญวงศ์ศักดิ์, 2541) ตลอดจนมีระบบหรือกระบวนการตรวจสอบและประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งจะเป็นการสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกันและช่วยให้การทำงานของภาครัฐและภาคเอกชนปลอดจากการทุจริตคอร์รัปชัน (สำนักนายกรัฐมนตรี, 2542)

ความโปร่งใสเป็นเครื่องมือที่จะทำให้เป้าหมายอื่นๆ บรรลุถึงความสำเร็จ เช่น การพัฒนาคุณภาพชีวิต และการบริหารงานของรัฐบาลที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ทั้งยังเป็นวิธีป้องกันคอร์รัปชันที่ดีที่สุด ซึ่งทำให้ผู้ปฏิบัติในหลายๆ วงการ ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ หรือในภาคเอกชนหันมาให้ความสนใจกับความโปร่งใส เพราะมองเห็นประโยชน์ในหลายด้าน สามารถสรุปความสำคัญของความโปร่งใสได้ดังต่อไปนี้

1) ความโปร่งใสสามารถสร้างความมั่นใจให้แก่นักลงทุนทั้งในประเทศและต่างประเทศ และเพิ่มความน่าเชื่อถือของสภาพเศรษฐกิจ

2) ความโปร่งใสมีหน้าที่เป็นเครื่องมือในการเพิ่มการตรวจสอบได้ของภาคเศรษฐกิจ และภาครัฐ

3) ความโปร่งใสเป็นหัวใจของประชาธิปไตย

4) ความโปร่งใสเป็นปัจจัยสำคัญของการพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพ

5) ความโปร่งใสในภาครัฐส่งผลดีต่อความเชื่อมั่นของนักลงทุน

6) ความโปร่งใส สามารถป้องกันการละเมิดอำนาจที่เกิดขึ้นจากการมีข้อมูลที่ไม่เท่าเทียม

7) การส่งเสริมความโปร่งใสทำให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชน

8) ความโปร่งใสมีความสำคัญต่อภาคประชาชน เพราะการตัดสินใจของรัฐบาลมีผลกระทบต่อประชาชน

สรุปได้ว่า ความโปร่งใสเป็นกระบวนการสำคัญที่จะทำให้สังคมไทยเป็นสังคมที่เปิดเผยมูลค่าข่าวสารอย่างตรงไปตรงมาและสามารถตรวจสอบความถูกต้องได้โดยการปรับปรุงระบบและกลไกการทำงานขององค์กรให้มีความโปร่งใส มีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารหรือเปิดให้ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้สะดวก ตลอดจนมีระบบหรือกระบวนการตรวจสอบและประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งจะเป็นการสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกัน และช่วยให้การทำงานของภาครัฐและภาคเอกชนปลอดจากการทุจริตคอร์รัปชัน ด้วยการร่วมกันตรวจสอบร่วมกันรับผิดชอบต่อสังคมและประเทศชาติ

สภาพปัญหาและอุปสรรคการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

การบริหารงานไม่ว่าจะเป็นองค์กรหน่วยงานภาครัฐ หรือภาคเอกชน ก็ตามย่อมประสบปัญหาอย่างหลากหลายกันไป โดยขึ้นอยู่กับสภาพการณ์หรือสภาพแวดล้อมขององค์กรนั้นๆ เป็นสำคัญ ซึ่งการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของประเทศไทย ก็ประสบกับปัญหาและอุปสรรคในการบริหารงานเช่นเดียวกัน ซึ่งศาสตราจารย์ ดร.นันทวัฒน์ บรมานันท์ (2552) ได้กล่าวไว้ ดังนี้

1. โครงสร้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละองค์กรยังขัดต่อหลักการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งเป็นหลักการที่มุ่งหมายให้ท้องถิ่นมีอิสระในการปกครองตนเองตามเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่น

2. อำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่าง ๆ ในบางเรื่องยังมีลักษณะ ไม่ชัดเจนและซ้ำซ้อนกับอำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนกลางและองค์กรปกครองส่วนภูมิภาค อันเป็นการขัดต่อหลักการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทำให้เกิดข้อโต้แย้งและปัญหาในทางปฏิบัติ

3. บทบัญญัติของกฎหมายจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่าง ๆ เหล่านี้ยังขาดบทบัญญัติในส่วนที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการควบคุมการดำเนินงานกิจการต่างๆ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

4. การกำกับดูแลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในบางเรื่องยังเกินขนาดความจำเป็นเพื่อคุ้มครองประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นหรือประโยชน์ของประเทศโดยรวม ทำให้กระทบต่อสาระสำคัญของการปกครองตนเองตามเจตนารมณ์ของคนในท้องถิ่น

สภาพปัญหาและอุปสรรคการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของการบริหารราชการแผ่นดินของไทย ดังนี้

1. การบริหารราชการของประเทศไทยทั้งหมดเป็นการบริหารราชการโดยส่วนกลางที่บริหารโดยกระทรวง ทบวง กรมต่าง ๆ เมื่อเทียบกับการบริหารราชการส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่นแล้ว ก็จะเห็นว่าท้องถิ่นจะมีบุคลากรเพียงร้อยละ 8 ส่วนภูมิภาคก็ไม่มีอำนาจในการที่จะจัดทำของงบประมาณ ทั้งนี้เพราะส่วนกลางเป็นหน่วยควบคุมรวมศูนย์อำนาจบริหารราชการไว้อย่างสิ้นเชิง

2. การบริหารราชการส่วนกลางนั้นเองกลับไม่เอื้ออำนวยต่อการบริหารงานในปัจจุบันและอนาคต เพราะโครงสร้างที่มีอยู่ในรูปของกระทรวง ทบวง กรม และสำนักนายกรัฐมนตรี หรือส่วนราชการที่เรียกชื่ออย่างอื่นที่มีฐานะเป็นกรมได้ใช้กลไกของระบบงบประมาณแผ่นดิน กลไกของการบริหารงานบุคคล กลไกการกำหนดนโยบาย การตัดสินใจภายใต้กรอบของกฎหมาย ระเบียบต่าง ๆ ที่กระทรวง ทบวง กรมเป็นผู้กำหนดขึ้นมา

3. การจัดตั้ง ยุบและเปลี่ยนแปลงส่วนราชการให้มีประสิทธิภาพโดยได้กำหนดไว้ในเงื่อนไขว่า ถ้าเป็นการยุบส่วนราชการเทียบเท่ากรมขึ้นไปจะต้องกระทำโดยพระราชบัญญัติ แต่การแบ่งส่วนราชการภายในกรมให้กระทำเป็นพระราชกฤษฎีกา การตั้ง ยุบ เปลี่ยนแปลงอำเภอก็ทำโดยพระราชกฤษฎีกา ซึ่งทำให้โครงสร้างต่าง ๆ นั้นยากที่จะปรับปรุงเปลี่ยนแปลงได้

1) อำนาจการบริหารราชการยังกระจุกอยู่ที่ส่วนกลางในระดับขนาดการมอบอำนาจอย่างแท้จริง

2) การบริหารราชการส่วนภูมิภาคยังอ่อนแอ แม้ว่ากฎหมายบริหารราชการแผ่นดินจะกำหนดให้จังหวัดมีฐานะเป็นนิติบุคคล แต่อำเภอไม่เป็นนิติบุคคล การเป็นนิติบุคคลของจังหวัดก็เป็นการขัดต่อหลักที่จังหวัดเป็นเพียงสาขาของการบริหารราชการส่วนกลาง จังหวัดใช้งบประมาณแผ่นดินของส่วนราชการต่าง ๆ จากส่วนกลางไม่มีงบประมาณของตนเองสมกับที่เป็นนิติบุคคล และไม่มีฐานะที่จะมีอำนาจในการบริหารจังหวัดได้เช่นเดียวกับส่วนราชการระดับกรมหรือท้องถิ่นต่าง ๆ

3) การบริหารราชการส่วนท้องถิ่นยังขาดประสิทธิภาพ กล่าวคือ ท้องถิ่นประกอบด้วย องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล กรุงเทพมหานคร เมืองพัทยา ความหลากหลายในรูปแบบเช่นนี้ประชาชนเกิดความสับสน ไม่สนใจเข้าไปมีส่วนร่วมในการปกครองท้องถิ่น ประชาชนได้รับบริการกิจการสาธารณะไม่เท่าเทียมกันทั้งมาตรฐานและคุณภาพ การประสานงานร่วมมือระหว่างหน่วยการปกครองท้องถิ่นก็ไม่ปรากฏชัดเจน ขาดการประสานงาน การทำกิจกรรมร่วมกัน รูปแบบของท้องถิ่นเปิดโอกาสให้ประชาชนเลือกผู้บริหารท้องถิ่นแตกต่างกัน การให้สิทธิประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารงาน การรับฟังความคิดเห็นจากประชาชนก่อนการดำเนินโครงการที่มีผลกระทบต่อวิถีชีวิตของประชาชน รวมทั้งการลงประชามติท้องถิ่น หรือการให้สิทธิประชาชนสามารถเสนอข้อบัญญัติท้องถิ่นได้ (อรทัย กึกผล, 2552) และที่สำคัญก็คือว่า ท้องถิ่นแต่ละรูปแบบเกิดขึ้นมาต่างวาระต่างสถานการณ์ทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ทำให้รายได้ของแต่ละท้องถิ่นก็แตกต่างกันไปด้วย

สรุปได้ว่า สภาพปัญหาและอุปสรรคการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดนั้นเกิดปัญหาและอุปสรรคในด้านการถ่ายโอนภารกิจหน้าที่และทรัพยากรทางการบริหารมาสู่องค์การบริหารส่วนจังหวัดซึ่งยังประสบปัญหาในการดำเนินการ อันเนื่องมาจากผู้รับผิดชอบในการถ่ายโอน งบประมาณ บุคลากร ยังไม่มีความพร้อมและความเข้าใจในการปฏิบัติ รวมถึงผู้รับโอนก็เช่นเดียวกัน และที่สำคัญอย่างยิ่งปริมาณภารกิจในการถ่ายโอนยังมีปริมาณมาก ในขณะที่รายได้ จำนวนผู้ปฏิบัติงานหรือบุคลากรยังมีอยู่อย่างจำวนจำกัด รวมถึงองค์การบริหารส่วนจังหวัดต้องมีการพัฒนาระบบการบริหารราชการภายในซึ่งยังขาดความชัดเจนและเข้าใจในบริบทในการพัฒนาท้องถิ่นของตนเองในทุกๆ ด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การบริหารทั่วไป การบริหารการคลัง และการพัฒนาบุคลากร เป็นต้น

การมีส่วนร่วมเพื่อการส่งเสริมความโปร่งใสขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทยในประชาคมอาเซียน

การมีส่วนร่วม คือ การที่ประชาชนหรือชุมชนสามารถเข้าไปมีส่วนในการตัดสินใจ ในการกำหนด นโยบาย พัฒนาท้องถิ่น และมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์จากบริการ รวมทั้งมีส่วนใน การควบคุมประเมินผลโครงการ ต่างๆ ของท้องถิ่น นอกจากนี้ยังได้ให้ความหมายของ การมีส่วนร่วมว่ามี 2 ลักษณะ คือ

1) การมีส่วนร่วมในลักษณะที่เป็นกระบวนการของการพัฒนา เป็นการร่วมกันค้นหาปัญหา การบริหาร จัดการทรัพยากรในท้องถิ่นของตน การติดตามประเมินผล และการรักษาผลประโยชน์ที่จะได้รับ

2) การมีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นการส่งเสริมสิทธิและพลังอำนาจของพลเมืองโดยประชาชน เพื่อ รักษาผลประโยชน์ของตน ได้แก่ 1) การเข้าร่วมอภิปรายในประเด็นการเมือง 2) การเข้าไปมีอิทธิพลในการ ตัดสินใจโดยตรง และ 3) ความพยายามเข้าไปมีอิทธิพลทางการเมือง (Teorell, 2006) เคารพและไม่ละเมิดสิทธิ และเสรีภาพของบุคคลอื่น และไม่กระทำการใดที่อาจก่อให้เกิดความแตกแยกหรือเกลียดชังในสังคม (สำนักงาน เลขาธิการรัฐสภา, 2561)

ความโปร่งใสเป็นเครื่องมือที่จะทำให้เป้าหมายอื่นๆ บรรลุถึงความสำเร็จ เช่น การพัฒนาคุณภาพชีวิต และการบริหารงานของรัฐบาลที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ทั้งยังเป็นวิธีป้องกันคอร์รัปชัน และการตระหนัก ถึงการควบคุมการทุจริตคอร์รัปชันของประชาชนในประเทศนั้นๆ (ธีรภัทร์ เสรีรังสรรค์, 2551) การทุจริตและ ประพฤติมิชอบเป็นการปฏิบัติ หรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่เพื่อแสวงหาประโยชน์ที่มิควรมิชอบ เพื่อตนเองและ พวกพ้อง การทุจริตจึงเป็นการกระทำที่ไม่ถูกต้อง มีพฤติกรรมที่แสวงหาประโยชน์ส่วนตนเองมากกว่าประโยชน์ ส่วนรวม (ปิยะธิดา อภัยภักดิ์, 2561) ความโปร่งใสจึงเป็นแนวทางหนึ่งที่จะป้องกันและปราบปรามการทุจริตได้ อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลยิ่งขึ้นในอนาคต ทั้งนี้สามารถสรุปความสำคัญของความโปร่งใสได้ดังต่อไปนี้

1) ความโปร่งใสสามารถสร้างความมั่นใจให้แก่นักลงทุนทั้งในประเทศและต่างประเทศ และเพิ่มความ น่าเชื่อถือของสภาพเศรษฐกิจ

2) ความโปร่งใสมีหน้าที่เป็นเครื่องมือในการเพิ่มการตรวจสอบได้ของภาคเศรษฐกิจ และภาครัฐ

3) ความโปร่งใสเป็นหัวใจของประชาธิปไตย

4) ความโปร่งใสเป็นปัจจัยสำคัญของการพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพ

5) ความโปร่งใสในภาครัฐส่งผลดีต่อความเชื่อมั่นของนักลงทุน

6) การรับประกันสิทธิของบุคคลในข้อมูลรูปแบบต่างๆ

7) การส่งเสริมความโปร่งใสทำให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชน

8) ความโปร่งใสมีความสำคัญต่อภาคประชาชน

นอกจากนี้ในการบริหารองค์กรภาครัฐจะมีการบริหารจัดการบุคคล ให้สอดคล้องกับบริบทของ หน่วยงาน บุคลากรมีขีดความสามารถในการพัฒนาตนเองให้รู้เท่าทันเทคโนโลยีสมัยใหม่และพัฒนาตนเองอยู่ ตลอดเวลา และการบริหารจัดการองค์การที่มีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลได้นั้นจะต้องมีความเป็นเอกเทศ จึง จะก่อให้เกิดการพัฒนาที่มีมาตรฐาน และสามารถแข่งขันกับองค์กรต่างๆ ได้ (ภาวนา พงศ์ปริตร, 2564) ทั้งนี้ เพราะว่าการตัดสินใจของรัฐบาลมีผลกระทบต่อประชาชนทุกคน ประชาชนจึงมีสิทธิที่จะรับรู้กระบวนการตัดสินใจ ของรัฐบาลเพื่อที่จะมั่นใจว่าการตัดสินใจของรัฐบาลนั้นจะส่งผลร้ายแก่ตนเองหรือไม่ ซึ่งหากรัฐบาลมีความโปร่งใส ก็จะช่วยเพิ่มความเชื่อมั่นของ ประชาชนต่อรัฐบาล และช่วยให้การทำงานของภาครัฐและภาคเอกชนปลอดจากการ ทุจริตคอร์รัปชัน ด้วยการร่วมกันตรวจสอบ ร่วมกันรับผิดชอบต่อสังคมและประเทศชาติ การมีส่วนร่วมเพื่อการ ส่งเสริมความโปร่งใสขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถแสดงได้ แผนภูมิที่ 1 ดังนี้

แผนภูมิที่ 1 การมีส่วนร่วมเพื่อการส่งเสริมความโปร่งใสขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทยในประชาคมอาเซียน

จากแผนภูมิที่ 1 การมีส่วนร่วมเพื่อการส่งเสริมความโปร่งใสขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทยในประชาคมอาเซียน สามารถอธิบายโดยสังเขปได้ดังนี้

- 1) การให้ข้อมูลข่าวสาร เป็นกระบวนการมีส่วนร่วมในเรื่องต่างๆ เพื่อให้ประชาชนให้ทราบข้อมูล เช่น การติดประกาศ การประชาสัมพันธ์ การลงประกาศ เป็นต้น
- 2) การรับฟังความคิดเห็น เป็นกระบวนการที่ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการพิจารณาพิจารณา หรือ การให้ประชาชนเข้ามาแสดงความคิดเห็น ต่อการดำเนินโครงการของภาครัฐ
- 3) การเกี่ยวข้อง เป็นกระบวนการที่ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เพื่อสร้างความเชื่อมั่นต่อการปฏิบัติงานในประเด็นนโยบายสาธารณะ หรือ การมาส่วนในการพิจารณาพิจารณา เป็นต้น
- 4) ความร่วมมือ เป็นกระบวนการที่ให้ประชาชนเข้ามาเป็นผู้แทนภาคสาธารณะผ่านกระบวนการเป็นคณะกรรมการต่างๆ

5) การเสริมอำนาจแก่ประชาชน เป็นกระบวนการที่ให้ประชาชนได้ดำเนินโครงการในชุมชนของตนเอง เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในชุมชนของตนเอง เช่น กองทุนหมู่บ้าน กองทุนสาธิต หรือ สหกรณ์หมู่บ้าน ที่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากภาครัฐ โดยมีคณะกรรมการเข้ามาจัดการผ่านการยอมรับจากประชาชนในชุมชน

ดังนั้นการมีส่วนร่วมเพื่อการส่งเสริมความโปร่งใสขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทย โดยผ่านกระบวนการการให้ข้อมูลข่าวสาร การรับฟังความคิดเห็น การเกี่ยวข้อง ความร่วมมือ การเสริมอำนาจแก่ประชาชน จะเป็นกระบวนการที่ส่งเสริมให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่เหมาะสมต่อไป

บทสรุป

การมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ และร่วมรับผิดชอบ ในการบริหารจัดการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ต้องมีการให้บริการ ติดต่อบริการงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีส่วนร่วมในอำนาจ การตัดสินใจและหน้าที่ความรับผิดชอบ การมีส่วนร่วมเข้ารวมจะเป็นเครื่องประกันว่าสิ่งที่ ผู้มีส่วนได้เสียต้องการที่สุดนั้น จักได้รับการตอบสนองและทำให้มีความเป็นไปได้มาก ขึ้นว่าสิ่งที่ทำไปนั้นจะตรงกับความต้องการที่แท้จริง และมั่นใจมากขึ้นว่าผู้เข้าร่วม ทุกคนจะได้รับประโยชน์เสมอหน้ากัน การมีส่วนร่วมเพื่อการส่งเสริมความ

โปร่งใสขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทยในประชาคมอาเซียน ได้แก่ 1) การให้ข้อมูลข่าวสาร 2) การรับฟังความคิดเห็น 3) การเกี่ยวข้อง 4) ความร่วมมือ และ 5) การเสริมอำนาจแก่ประชาชน จะเป็นกระบวนการที่ทำให้้องค์กรสามารถเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงานได้ อีกทั้งยังเป็นกลไกในการควบคุมติดตามและตรวจสอบ ทั้งนี้เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความเสียหายแก่การบริหารองค์การ เพราะการส่งเสริมให้เกิดขึ้นในองค์การเป็นการสร้างสำนึกที่ดีในการบริหารงานและการทำงานในองค์การ และจัดระบบที่สนับสนุนให้การปฏิบัติตามสำนึกที่ดี ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของการบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพ ไม่สิ้นเปลือง การติดตามการทุจริต ความโปร่งใส โดยคำนึงถึงผู้ที่เกี่ยวข้องที่จะได้รับผลกระทบและมีส่วนได้เสียในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

เอกสารอ้างอิง

- โกวิทย์ พวงงาม. (2552). *คู่มือและตัวชี้วัดสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้านความโปร่งใส*. กรุงเทพฯ: กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น.
- จุมพล โพธิสุวรรณ. (2564). พฤติกรรมผู้นำเชิงยุทธศาสตร์. *วารสารสหวิทยาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 4(1), 135-148.
- ชิต นิลพานิช และกุลธนา ธนาพงศธร. (2532). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- ชูศักดิ์ เทียงตรง. (2558). *การบริหารการปกครองส่วนท้องถิ่นไทย*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ถนัด ไชยพันธ์, พิเชฐ ทั้งโตสุรินทร์ นิยมมากร และ จำนงค์ อติวัฒนสิทธิ์. (2561). การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเพื่อการส่งเสริมประสิทธิภาพในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดอุบลราชธานี. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 7(3), 76-89.
- ธีรภัทร์ เสรีรังสรรค์. (2551). *นักการเมืองไทย: จริยธรรมผลประโยชน์ทับซ้อนการคอร์รัปชัน*. กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี
- นันทวัฒน์ บรมานันท์. (2552). *การปกครองส่วนท้องถิ่น*. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- ปริญญ์ ไชยนิชัย และคณะ. (2564). การนำเรื่องเล่ามาวิเคราะห์: การต่อรองกับโครงสร้างสังคมการศึกษา ผู้สูงอายุในหมู่ 1 ตำบลหนองแขว อำเภอดอนจาน จังหวัดสระแก้ว. *วารสารศิลปศาสตร์ราชชมงคลสุวรรณภูมิ*, 3(2), 175-189.
- ปิยะธิดา อภัยภักดิ์. (2561). แนวทางการป้องกันและปราบปรามการทุจริตคอร์รัปชันในหน่วยงานภาครัฐ. *วารสารบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม*, 13(1), 1-12.
- พระใบฎีกาสุพจน์ ตปสีโล. (2561). การพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน : การเชื่อมโยง ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงและหมู่บ้านรักษาศีล 5 ในจังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ บุรีรัมย์ และสุรินทร์. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 6(1), 116-128.
- ภณสิทธิ์ อ้นยะ. (2564). ศึกษาความต้องการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนริมคลองประเวศบุรีรมย์ เขตลาดกระบัง เพื่อพัฒนาชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ยั่งยืน. *วารสารศิลปศาสตร์ราชชมงคลสุวรรณภูมิ*, 3(1), 1-12.
- ภาวนา พงศ์ปริตร. (2564). ประสิทธิภาพการบริหารภาครัฐแนวใหม่ของศูนย์ฝึกพาณิชย์นาวี กรมเจ้าท่า กระทรวงคมนาคม. *วารสารสหวิทยาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 4(1), 177-191.
- ระพีพร คณะพล สัญญา เคนาภูมิ และ ยุภาพร ยุภาศ. (2559). *หุ่นส่วนทางการบริหารท้องถิ่น : บทบาททางสังคมกับการเสริมสร้างชุมชนสันติสุข*. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 4(1), 243-256.

- สุริยานนท์ พลสิม. (2561). การยกระดับความโปร่งใสในภาครัฐ : กรณีศึกษาจากประเทศญี่ปุ่น. *วารสารการบริหารท้องถิ่น*, 11(3), 106-126.
- สมพงษ์ เกศานุช และคณะ. (2564). การประเมินศักยภาพและความต้องการของชุมชน รองรับการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดหนองคาย. *วารสารศิลปศาสตร์ราชชมงคลสุวรรณภูมิ*, 3(1), 13-26.
- สำนักนายกรัฐมนตรี. (2542). *ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี*. กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.
- สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา. (2561). *รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา.
- โสมวลี ชยามฤต. (2564). การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อรองรับยุคดิจิทัลขององค์การภาครัฐและเอกชน. *วารสารสหวิทยาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 4(1), 38-50.
- อรรถัย กักพล. (2552). *คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชน สำหรับนักบริหารท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: จริยสุนิทวงศ์การพิมพ์
- Damnoen, P. S., Phumphongkhochasorn, P., Punwasuponchat, N., & Srichan, P. W. (2021). The Development of Learning Management Design Models in Compulsory Subjects of The Master of Education Program in Educational Administration Innovation in order To Enhance The Characteristics of Learners According To The Needs of The Professional Education Institution Administrators. *Turkish Journal of Physiotherapy and Rehabilitation*, 32(3), 20459 – 20466.
- Jantaratim, K., Wongsuwan, K., Pachimsawat, K., & Peammatta, J. (2021). Public Opinion Survey on the Government's Economic Policy of the NCPO. *International Journal of Multidisciplinary in Management and Tourism*, 5(1), 29-35
- Kahintapongs, S. (2020). Renewable Energy Policy Development in Thailand. *International Journal of Multidisciplinary in Management and Tourism*, 4(2), 148-155.
- Levi, D. (2007). *Group Dynamic for Teams*. (2nd ed.). Los Angeles: Sage Publications.
- Puranasukhon, N., Amnuaysawasdi, S., & Suwannarat, T. (2020). Senate and Politics of Thailand. *International Journal of Multidisciplinary in Management and Tourism*, 4(1), 61-68.
- Songsraboon, R., Thongtao, J., Damnoen, Huanjit, P. S. (2021). Course Management Based on Outcome-Based Education (OBE) of Learning by Working in Real Conditions. *Turkish Journal of Physiotherapy and Rehabilitation*, 32(3), 20491 – 20499.
- Teorell, J. (2006). Political Participation and Three Theories of Democracy: A Research Inventory and Agenda. *European Journal of Political Research*, 45(5), 787-810.

ปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจของผู้ประกอบกิจการน้ำมันเชื้อเพลิงต่อการให้บริการของ กรมธุรกิจพลังงาน

The Factors Affecting Fuel Entrepreneurs Satisfaction through the Department of Energy Business System Service

กัญจน์กนก ลอตระกูล
Kankanok Lo-trakool

มหาวิทยาลัยรามคำแหง
Ramkhamhaeng University, Thailand.
Email: lkankanok@gmail.com

Received September 5, 2021; Revised October 9, 2021; Accepted October 14, 2021

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจของผู้ประกอบกิจการน้ำมันเชื้อเพลิงต่อการให้บริการของกรมธุรกิจพลังงาน เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาจากการศึกษาใช้เป็นแนวทางในการวางแผนปรับปรุงพัฒนา คุณภาพ การให้บริการของกรมธุรกิจพลังงานให้มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับความต้องการของผู้ประกอบกิจการที่มารับบริการโดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือ ผู้ประกอบกิจการที่เข้ารับบริการกรมธุรกิจพลังงาน จำนวน 202 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย แบบสอบถามเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บ รวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์โดยใช้สถิติร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร โดยใช้สถิติสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อย่างง่ายของเพียร์สัน และสถิติการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ

ผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจของผู้ประกอบกิจการน้ำมันเชื้อเพลิงต่อการให้บริการของกรมธุรกิจพลังงาน ในภาพรวมอยู่ในระดับสูง เมื่อพิจารณาแยกการบริการเป็นรายด้าน พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจของผู้ประกอบกิจการสูงสุด ได้แก่ ปัจจัยด้านความเชื่อมั่นของผู้รับบริการ รองลงมาได้แก่ ปัจจัยด้านบุคลากรผู้ให้บริการ และการวิเคราะห์โดยใช้ถดถอยพหุคูณเพื่อพยากรณ์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้ประกอบกิจการน้ำมันเชื้อเพลิงต่อการให้บริการของกรมธุรกิจพลังงาน พบว่า มีตัวแปรอิสระ 3 ตัว ปัจจัยด้านกระบวนการขั้นตอนการให้บริการ ปัจจัยด้านการส่งเสริม/แนะนำ และปัจจัยด้านความเชื่อมั่นของผู้รับบริการ

คำสำคัญ: ความพึงพอใจ; การให้บริการ; กรมธุรกิจพลังงาน

Abstract

This article aimed to study the factors affecting the fuel industry operators' satisfaction with the service provided by the Department of Energy Business. The data was used as a guideline in planning, improving and developing the quality of service of the Department of Energy Business to meet the needs of service users. The sample used in this study was 202

people who were served by the Department of Energy Business. It was obtained by simple random sampling. Questionnaire was used to collect and the data was analyzed by using percentage, mean and standard deviation, Pearson product moment correction coefficient and Multiple Regression Analysis.

The findings indicated that the service quality of the Department of Energy Business in overall was at the high. When considered separately, it was found that the highest factors affecting fuel entrepreneurs' satisfaction was the factor of client confidence, then factor of providers, respectively. Multiple regression analysis to predict the factors affecting fuel entrepreneurs' satisfaction through the Department of Energy Business System Service find out 3 independent variables was the factor of procedure service, the factor of information support service and the factor of customer confidence.

Keywords: Satisfaction; Service; Department of Energy Business

บทนำ

พลังงาน เป็นอีกปัจจัยหนึ่งซึ่งมีความสำคัญในเชิงเศรษฐกิจรอบด้าน ทั้งนี้เพราะเป็นสิ่งที่ขับเคลื่อนกระบวนการทางเศรษฐกิจ ทั้งโดยทางตรงต่อการผลิต และโดยผ่านการคมนาคม การขนส่ง และชีวิตประจำวันของประชากร ในปัจจุบัน น้ำมันปิโตรเลียมเป็นวัตถุดิบที่สำคัญที่สุดของการผลิตพลังงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนของที่เกี่ยวข้องกับการคมนาคมและการขนส่งปัญหาคือในหลายประเทศจะต้องมีการนำเข้าน้ำมันในลักษณะต่างๆ จากแหล่งภายนอกประเทศและราคาน้ำมันก็มีแนวโน้มสูงขึ้นเรื่อยๆ เพราะเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีปริมาณจำกัด และเมื่อนำไปใช้แล้วก็จะหมดไปในที่สุด (วิชิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร์, 2551) การที่ประเทศไทยมีเศรษฐกิจที่เปิดกว้างต่อการค้าและการลงทุนของต่างประเทศ อีกทั้งพึ่งพาการส่งออกเป็นหลักทำให้ประเทศไทยไม่สามารถหลีกเลี่ยงผลกระทบจากภาวะผันผวนทางเศรษฐกิจโลกได้ โดยเฉพาะในภาคการผลิตซึ่งต้องอาศัยพลังงานเป็นตัวหลักในการขับเคลื่อนการผลิต เป็นผลให้น้ำมันเชื้อเพลิงมีปริมาณการใช้และราคาเพิ่มสูงขึ้นควบคู่เป็นลำดับ (สมภพ มานะรังสรรค์, 2552)

กรมธุรกิจพลังงานเป็นส่วนราชการที่เกิดขึ้นใหม่ภายใต้สังกัดกระทรวงพลังงานตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวงทบวง กรม พ.ศ.2545 และพระราชกฤษฎีกาโอนกิจการบริหารและอำนาจหน้าที่ของส่วนราชการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. 2545 ซึ่งประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 119 ตอนที่ 99 ก ลงวันที่ 8 ตุลาคม 2545 และเล่มที่ 119 ตอนที่ 102 ก ลงวันที่ 8 ตุลาคม 2545 มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 9 ตุลาคม 2545 โดยมีภารกิจหลักในการควบคุม กำกับดูแลการจัดหาจัดเก็บ ขนส่ง บรรจุ จำหน่าย ใช้และการประกอบธุรกิจด้านการพลังงานทุกประเภทให้มีปริมาณคุณภาพ ความมั่นคง ปลอดภัย ตามมาตรฐาน ข้อกำหนดและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

หน่วยงานราชการภายใต้สังกัดกระทรวงพลังงานที่มีภารกิจหน้าที่ในการปฏิบัติงานตามพระราชบัญญัติการค้าน้ำมันเชื้อเพลิง พ.ศ. 2543 () และพระราชบัญญัติการค้าน้ำมันเชื้อเพลิง (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550 (ราชกิจจานุเบกษา, 250) มีดังนี้ 1) กรมธุรกิจพลังงาน โดยสำนักคุณภาพน้ำมันเชื้อเพลิง สำนักบริการธุรกิจและการสำรอน้ำมันเชื้อเพลิง และสำนักความปลอดภัยธุรกิจน้ำมัน เป็นหน่วยงานที่ปฏิบัติงานในด้านการพิจารณาอนุญาตและจดทะเบียนเป็นผู้ค้าน้ำมันเชื้อเพลิง รับแจ้งเป็นผู้ขนส่งน้ำมันเชื้อเพลิงตามที่กฎหมายการค้าน้ำมันเชื้อเพลิงกำหนด การตรวจสอบคุณภาพน้ำมันเชื้อเพลิงของสถานบริการในเขตพื้นที่ต่างๆ ทั่วประเทศ โดยส่งหน่วยตรวจสอบ

คุณภาพน้ำมันเชื้อเพลิงเคลื่อนที่ (Mobile Lab) ออกปฏิบัติงานตรวจสอบคุณภาพน้ำมันเชื้อเพลิงของสถานบริการ 2) สำนักงานพลังงานจังหวัดมีหน้าที่รับผิดชอบและออกใบทะเบียนเป็นผู้ค้าน้ำมันตามมาตรา 10 และมาตรา 11 แห่งพระราชบัญญัติการค้าน้ำมันเชื้อเพลิง พ.ศ. 2543 และจัดเก็บตัวอย่างน้ำมันเชื้อเพลิงจากสถานบริการน้ำมันเชื้อเพลิงที่ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่รับผิดชอบนำส่งให้ส่วนตรวจสอบสำนักคุณภาพน้ำมันเชื้อเพลิง กรมธุรกิจพลังงาน ตรวจสอบคุณภาพ

ดังนั้นการศึกษาปัจจัยการให้บริการที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้ประกอบกิจการน้ำมันเชื้อเพลิงที่เข้ามาใช้บริการที่กรมธุรกิจพลังงาน เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหสำหรับผู้ประกอบกิจการและพนักงานเจ้าหน้าที่ โดยผลการศึกษาจะเป็นการสะท้อนข้อมูลและข้อเท็จจริงจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อเป็นประโยชน์ต่อผู้ประกอบกิจการและพนักงานเจ้าหน้าที่ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยการให้บริการที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้ประกอบกิจการน้ำมันเชื้อเพลิงที่เข้ามาใช้บริการที่กรมธุรกิจพลังงาน
2. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของผู้ประกอบกิจการน้ำมันเชื้อเพลิงที่เข้ามาใช้บริการที่กรมธุรกิจพลังงาน
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของปัจจัยการให้บริการ กับความพึงพอใจของผู้ประกอบกิจการน้ำมันเชื้อเพลิงที่เข้ามาใช้บริการที่กรมธุรกิจพลังงาน

สมมติฐานการวิจัย

1. ปัจจัยการให้บริการ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก มีผลต่อความพึงพอใจของผู้ประกอบกิจการน้ำมันเชื้อเพลิงต่อการให้บริการของกรมธุรกิจพลังงานอย่างมีนัยสำคัญ
2. ปัจจัยการให้บริการ ด้านบุคลากรผู้ให้บริการ มีผลต่อความพึงพอใจของผู้ประกอบกิจการน้ำมันเชื้อเพลิงต่อการให้บริการของกรมธุรกิจพลังงานอย่างมีนัยสำคัญ
3. ปัจจัยการให้บริการ ด้านกระบวนการขั้นตอนการให้บริการ มีผลต่อความพึงพอใจของผู้ประกอบกิจการน้ำมันเชื้อเพลิงต่อการให้บริการของกรมธุรกิจพลังงานอย่างมีนัยสำคัญ
4. ปัจจัยการให้บริการ ด้านการส่งเสริม/แนะนำ มีผลต่อความพึงพอใจของผู้ประกอบกิจการน้ำมันเชื้อเพลิงต่อการให้บริการของกรมธุรกิจพลังงานอย่างมีนัยสำคัญ
5. ปัจจัยการให้บริการ ด้านความเชื่อมั่นของผู้รับบริการ มีผลต่อความพึงพอใจของผู้ประกอบกิจการน้ำมันเชื้อเพลิงต่อการให้บริการของกรมธุรกิจพลังงานอย่างมีนัยสำคัญ

การทบทวนวรรณกรรม

ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิดและทฤษฎีต่างๆ ตลอดจนผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความพึงพอใจ

ความพึงพอใจ หมายถึง การที่ผู้ใช้บริการ หรือลูกค้าได้รับในสิ่งที่ต้องการ แต่ต้องอยู่ในขอบเขตที่ผู้ให้บริการสามารถจัดหา หรือทำได้ โดยไม่ขัดต่อวัตถุประสงค์ หรือความถูกต้อง เหมาะสมในการให้บริการ (สรชัย พิศาลบุตร, 2549) ความพึงพอใจเป็นส่วนหนึ่งของความสัมพันธ์ทางการตลาด กล่าวคือ ความจำเป็นในวัฒนธรรมการบริการ และการตลาดภายในพื้นที่เหล่านี้แสดงถึงความท้าทายที่สำคัญสำหรับพฤติกรรมการตลาด

และองค์กร ทั้งผู้ปฏิบัติงานและนักวิชาการ ในการจัดพรณแบบแบบเดิมๆ และการทำงานร่วมกัน (Gronroos, 1990)

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการให้บริการ

บริการ หมายถึง การปฏิบัติรับใช้ ให้ความสะดวกต่างๆ เช่น ให้บริการ ใช้บริการ ดังนั้น การให้บริการจึงหมายถึง งานที่มีผู้คอยช่วยอำนวยความสะดวก ซึ่งเรียกว่า ผู้ให้บริการ และ ผู้มารับบริการ ก็คือ ผู้มารับความสะดวก (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556) โดยที่การให้บริการเป็นการสนองความต้องการ และสร้างความพึงพอใจ ให้แก่ผู้เข้ารับบริการรวมทั้งเป็นสิ่งที่นำไปใช้เพื่อแลกเปลี่ยนให้เกิดกำไรแก่องค์กร (กัตถัญญ หิริญสมบุรณ์, 2556) การบริการ คือกิจกรรมหนึ่ง หรือชุดของกิจกรรมหลายอย่างที่เกิดขึ้นจากการปฏิสัมพันธ์ กับบุคคล หรืออุปกรณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง Lehtinen, 1983) ซึ่งทำให้ผู้รับบริการเกิดความพึงพอใจ เพราะว่าคุณภาพการให้บริการเป็นสิ่งที่ชี้วัดถึงระดับของการบริการตอบสนองต่อผู้รับบริการบนพื้นฐานความคาดหวังของผู้รับบริการ(Lewis and Bloom, 1983) บริการ คือ งานที่ไม่มีตัวตน สัมผัสไม่ได้ แต่สามารถสร้างความพึงพอใจในการตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค หรือผู้ใช้ในตลาดธุรกิจได้ จุดมุ่งหมายหลักของการบริการคือ การตอบสนองความต้องการของผู้รับบริการ ทำให้เกิดความพึงพอใจจากการซื้อบริการเหล่านั้น (สุดาตวง เรืองรุจิระ, 2543) บริการ เป็นกิจกรรม ผลประโยชน์ หรือความพึงพอใจที่สนองความต้องการแก่ลูกค้า บริการจึงเป็นผลิตภัณฑ์ที่ไม่สามารถสัมผัสได้ ที่เสนอขายผลประโยชน์ทางการเงิน กฎหมาย การดูแลสุขภาพ การพักผ่อน หรือผลประโยชน์อื่นๆ แก่ผู้บริโภค (ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ, 2543) และสอดคล้องกับ การบริการ หมายถึง กิจกรรมของกระบวนการส่งมอบสินค้าที่ไม่มีตัวตน ของธุรกิจให้กับผู้รับบริการ โดยสินค้าที่ไม่มีตัวตนนั้น จะต้องตอบสนองความต้องการของผู้รับบริการจนนำไปสู่ความพึงพอใจได้ (ชัยสมพล ชาวประเสริฐ, 2546)

สรุปได้ว่า การบริการเป็นการสร้างความพึงพอใจต่อผู้มารับมาบริการ โดยสามารถตอบสนองความต้องการได้อย่างเหมาะสม อยู่บนพื้นฐานความคาดหวังของผู้รับบริการ

แนวคิดเกี่ยวกับการให้บริการสาธารณะ

บริการสาธารณะ หมายความว่า กิจการอันจำเป็น และเป็นประโยชน์ต่อประชาชนเป็นส่วนรวมที่รัฐหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดทำขึ้น เพื่อบริการแก่ประชาชน เช่น กิจการสาธารณสุขโรค กิจการขนส่งคนโดยสาร (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556) การบริการสาธารณะ หมายถึง การบริการหรือกิจกรรมที่รัฐจัดทำขึ้นเพื่อประโยชน์สาธารณะหรือเพื่อตอบสนองความต้องการของส่วนรวม โดยเป็นกิจการที่อยู่ในความอำนาจการหรืออยู่ในความควบคุมของฝ่ายปกครองที่จัดทำขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสนองความต้องการส่วนรวมของประชาชน (อรทัย กิกผล, 2552) อันเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีให้แก่ประชาชนและสร้างการพัฒนาทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคมให้กับท้องถิ่น รวมถึงการพัฒนาประเทศชาติในภาพรวม โดยมีหลักการที่เป็นประเด็นสำคัญในการจัดบริการสาธารณะคือ การจัดบริการสาธารณะต้องดำเนินการเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวม สามารถตอบสนองความต้องการของท้องถิ่น มีความเสมอภาค ความต่อเนื่อง และความโปร่งใสในการให้บริการ (นราธิป ศรีธรรม, 2557)

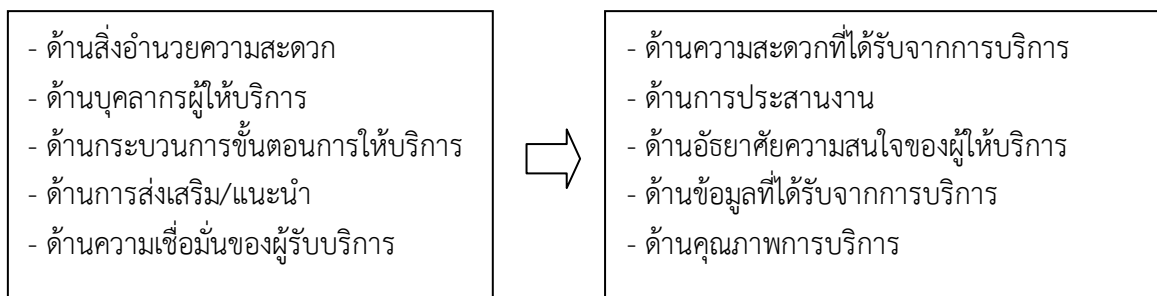
สรุปได้ว่า การบริการสาธารณะ คือ การตอบสนองความต้องการของสังคม และปัจเจกชนที่เป็นสมาชิกของสังคม อันที่จะได้รับบริการจากภาครัฐ ในเรื่องที่เขาหรือวิสาหกิจเอกชนไม่อาจตอบสนองได้ ไม่ว่าจะเป็นการจัดให้มีบริการสาธารณะในด้านให้ความคุ้มครองความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน การจัดให้มีสิ่งสาธารณูปโภคต่างๆ กิจกรรมต่างๆ เหล่านี้จึงเป็นที่รัฐจัดทำ หรือจัดให้มี และบริการที่จัดทำต้องเป็นสิ่งที่ต้องการของประชาชน และเอกชนต้องไม่อยู่ในฐานะที่จะจัดทำเองได้

กรอบแนวคิดการวิจัย

จากการศึกษา แนวความคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าวข้างต้น ทำให้สามารถนำไปพัฒนาเป็นกรอบแนวความคิดของการศึกษาได้ ดังนี้

ตัวแปรอิสระ (Dependent Variables)

ตัวแปรตาม (Independent Variables)

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ประชากรที่ศึกษา คือ ผู้ประกอบกิจการน้ำมันเชื้อเพลิงที่เข้ามาใช้บริการ กรมธุรกิจพลังงาน จำนวน 202 คน ตัวอย่าง การวิจัยครั้งนี้ ใช้วิธีการหากลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของยามานะ (Yamane, 1970) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% และกำหนดค่าความคาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ 0.05 ตามสูตร ได้เท่ากับ 135 คน โดยการเก็บข้อมูลจากแบบสอบถาม และนำมาวิเคราะห์ข้อมูล มีขอบเขตระยะเวลา ดำเนินการในช่วง มีนาคม – เมษายน 2562 แต่ผู้วิจัยเห็นว่ากลุ่มประชากร จำนวน 202 คน นั้น ให้ข้อมูลที่ถูกต้อง และตรงกับข้อเท็จจริงมากกว่า ผู้วิจัยจึงใช้ข้อมูลทั้งหมด 202 คน มาใช้ในการศึกษาวิจัย

เครื่องมือที่ใช้การเก็บข้อมูล คือแบบสอบถาม ซึ่งแบ่งเป็น 3 ส่วน ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจของผู้ประกอบกิจการน้ำมันเชื้อเพลิงต่อการให้บริการของกรมธุรกิจพลังงาน และส่วนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับความพึงพอใจของผู้ประกอบกิจการน้ำมันเชื้อเพลิงต่อกรมธุรกิจพลังงาน โดยมีลักษณะเป็นแบบสอบถามชนิดปลายปิด โดยใช้สถิติในการวิเคราะห์ ดังนี้ ค่าความถี่ (frequency) ค่าร้อยละ (percentage) ใช้วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ค่าเฉลี่ย (mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) และใช้ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน และสถิติการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ ทำการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจของผู้ประกอบกิจการน้ำมันเชื้อเพลิงต่อการให้บริการของกรมธุรกิจพลังงาน

ผลการวิจัย

1. ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุ 51 ปี ขึ้นไป สถานภาพสมรส ระดับการศึกษาปริญญาตรี ทำงานเป็นข้าราชการ/ รัฐวิสาหกิจ รายได้เฉลี่ยต่อเดือนน้อยกว่า 25,000 บาท
2. การวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยที่มีผลต่อการให้บริการของกรมธุรกิจพลังงานพบว่าระดับความเห็นด้วยภาพรวม อยู่ในระดับสูง โดยมีค่าเฉลี่ย 4.13 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ปัจจัยด้านความเชื่อมั่นของผู้รับบริการ อยู่ในระดับสูงมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 4.18 รองลงมาคือ ปัจจัยด้านบุคลากรผู้ให้บริการ อยู่ในระดับสูง

โดยมีค่าเฉลี่ย 4.16 ปัจจัยด้านขั้นตอนการให้บริการ อยู่ในระดับสูง โดยมีค่าเฉลี่ย 4.14 ปัจจัยด้านสิ่งอำนวยความสะดวก อยู่ในระดับสูง โดยมีค่าเฉลี่ย 4.11 และปัจจัยด้านการส่งเสริม/ แนะนำ อยู่ในระดับสูง โดยมีค่าเฉลี่ย 4.07

3. การวิเคราะห์ข้อมูลความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการของกรมธุรกิจพลังงานพบว่าระดับความพึงพอใจในภาพรวม อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 3.99 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ความพึงพอใจด้านการประสานงานการบริการ อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 4.00 รองลงมาคือ ความพึงพอใจด้านอรรถาธิบายความสนใจของผู้ให้บริการ อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 4.00 ความพึงพอใจด้านข้อมูลที่ได้รับจากการบริการ อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 3.99 ความพึงพอใจด้านคุณภาพของการให้บริการ อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 3.99 และความพึงพอใจด้านความสะดวกที่ได้รับจากการบริการ อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 3.99

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยที่มีผลต่อการให้บริการของกรมธุรกิจพลังงาน ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย 1) ปัจจัยด้านสิ่งอำนวยความสะดวก 2) ปัจจัยด้านบุคลากรผู้ให้บริการ 3) ปัจจัยด้านขั้นตอนการให้บริการ 4) ปัจจัยด้านการส่งเสริม/ แนะนำ และ 5) ปัจจัยด้านความเชื่อมั่นของผู้รับบริการ

สมมติฐานที่ 1 ปัจจัยการให้บริการ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก มีผลต่อความพึงพอใจของผู้ประกอบกิจการน้ำมันเชื้อเพลิงต่อการให้บริการของกรมธุรกิจพลังงานอย่างมีนัยสำคัญ ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการให้บริการ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านบุคลากรผู้ให้บริการ ด้านขั้นตอนการให้บริการ ด้านการส่งเสริม/ แนะนำ และด้านความเชื่อมั่นของผู้รับบริการ จึงเป็นปัจจัยที่ทำให้ผู้มารับบริการเกิดความพึงพอใจ และประทับใจในการบริการของกรมธุรกิจพลังงาน เพราะว่าผลิตภัณฑ์ กระบวนการบริการ ราคา การบริหารความสัมพันธ์กับลูกค้า พนักงาน การสร้างตราบริการ และช่องทางจัดจำหน่าย สามารถพยากรณ์คุณภาพการให้บริการสถานีน้ำมัน (ศักราช สุวรรณรังษี, ภณิตา สุนทรไชย และ นิศาตร์ณ์ โชติเชย, 2562) และที่สำคัญจากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ทำให้พบปัจจัยด้านสิ่งอำนวยความสะดวกที่ประชาชนผู้รับบริการต้องการให้กรมธุรกิจพลังงานปรับปรุงเปลี่ยนแปลงและพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น เพื่อรองรับการเข้ามาใช้บริการของผู้รับบริการของกรมธุรกิจพลังงาน สภาพแวดล้อมของสิ่งอำนวยความสะดวกของกรมธุรกิจพลังงาน จึงมีอิทธิพลต่อความพึงพอใจของผู้รับบริการ ทั้งป้ายบอกทิศทางมีความชัดเจน ความเพียงพอของที่จอดรถ ความสะอาดของห้องน้ำ ล้วนเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อความพึงพอใจต่อการเข้ามาใช้บริการทั้งสิ้นและที่สำคัญจากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ทำให้พบว่าผู้รับบริการต้องการให้กรมธุรกิจพลังงานปรับปรุงเปลี่ยนแปลงและพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น เพื่อรองรับการเข้ามาใช้บริการของผู้รับบริการของกรมธุรกิจพลังงาน

สมมติฐานที่ 2 ปัจจัยการให้บริการ ด้านบุคลากรผู้ให้บริการ มีผลต่อความพึงพอใจของผู้ประกอบกิจการน้ำมันเชื้อเพลิงต่อการให้บริการของกรมธุรกิจพลังงานอย่างมีนัยสำคัญ ผลการวิจัยพบว่า การประสานงานการบริการระหว่างส่วนงานต่างๆ ในกรมธุรกิจพลังงาน มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจของผู้รับบริการ ทั้งด้านการให้คำแนะนำช่วยเหลือ การให้การต้อนรับด้วยกริยาจาสุภาพ การอธิบายขั้นตอนการรับบริการ ล้วนเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อความพึงพอใจต่อการเข้ามาใช้บริการ เพราะการให้บริการที่ดี เป็นการให้บริการเป็นการสนองความต้องการ และสร้างความพึงพอใจ ให้แก่ผู้เข้ารับบริการรวมทั้งเป็นสิ่งที่นำไปใช้เพื่อแลกเปลี่ยนให้เกิดกำไรแก่องค์กร (กตัญญู หิรัญสมบุรณ์, 2556) และที่สำคัญจากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ทำให้พบว่าผู้รับบริการต้องการให้กรมธุรกิจพลังงานปรับปรุงเปลี่ยนแปลงและพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น เพื่อรองรับการเข้ามาใช้บริการของผู้รับบริการของกรมธุรกิจพลังงาน

สมมติฐานที่ 3 ปัจจัยการให้บริการ ด้านกระบวนการขั้นตอนการให้บริการ มีผลต่อความพึงพอใจของผู้ประกอบกิจการน้ำมันเชื้อเพลิงต่อการให้บริการของกรมธุรกิจพลังงานอย่างมีนัยสำคัญ ผลการวิจัย พบว่า ความพึงพอใจด้านอรรถาธิบายความสนใจของผู้ให้บริการ จึงมีอิทธิพลต่อความพึงพอใจของผู้รับบริการ ทั้งด้านการให้

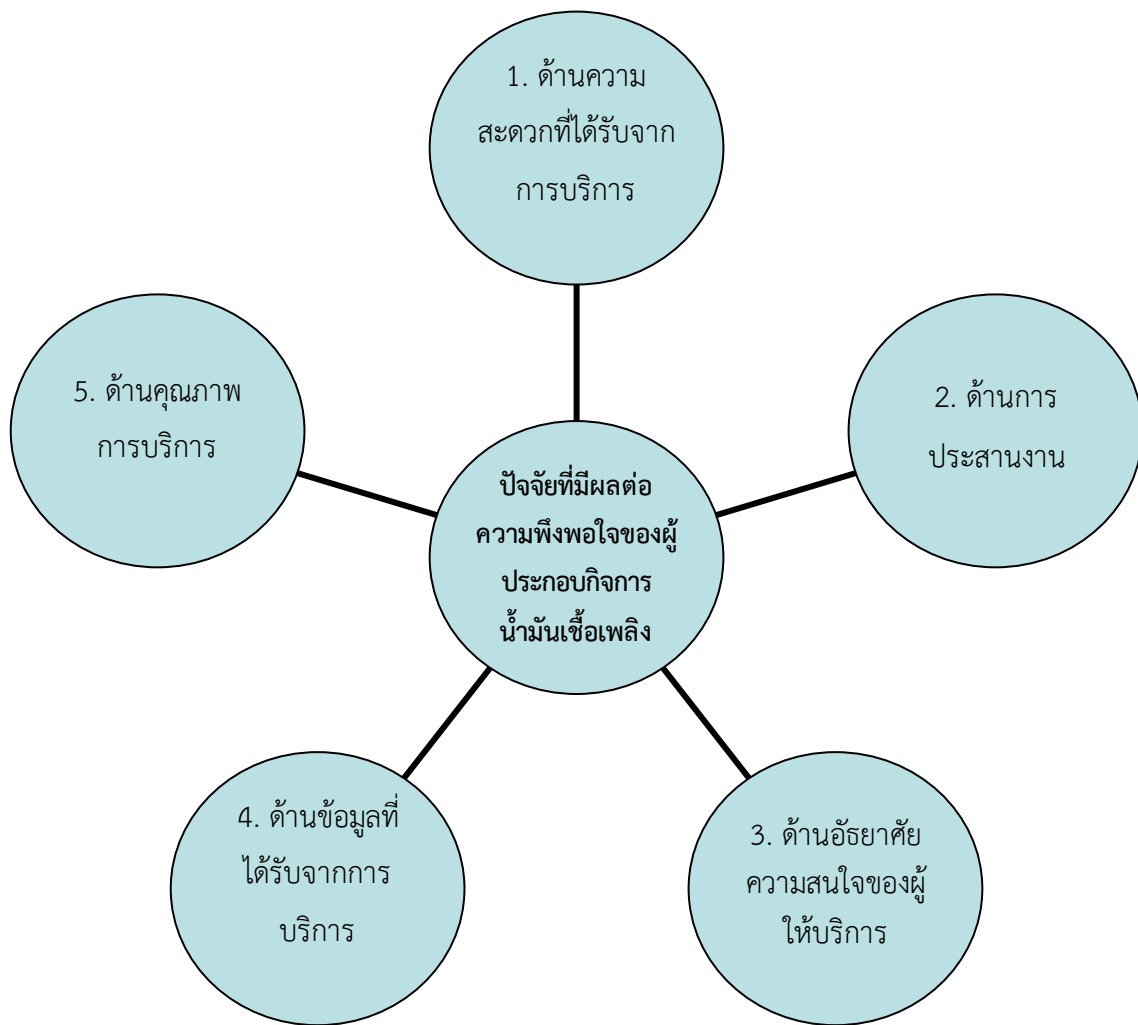
คำแนะนำช่วยเหลือ การให้การต้อนรับด้วยกริยาจากสุภาพ เจ้าหน้าที่กรมธุรกิจพลังงานมีความเต็มใจในการให้บริการเป็นสิ่งที่มียุทธศาสตร์ต่อความพึงพอใจต่อการเข้ามาใช้บริการ เพราะว่าการบริการคือ งานที่ไม่มีตัวตนสัมผัสไม่ได้ แต่สามารถสร้างความพึงพอใจในการตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค หรือผู้ใช้ในตลาดธุรกิจได้ จุดมุ่งหมายหลักของการบริการคือ การตอบสนองความต้องการของผู้รับบริการ ทำให้เกิดความพึงพอใจจากการซื้อบริการเหล่านั้น (สุตาตวง เรืองรุจิระ, 2543) และที่สำคัญจากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ทำให้พบว่าผู้รับบริการต้องการให้กรมธุรกิจพลังงานปรับปรุงเปลี่ยนแปลง และพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น เพื่อรองรับการเข้ามาใช้บริการของผู้รับบริการของกรมธุรกิจพลังงาน

สมมติฐานที่ 4 ปัจจัยการให้บริการ ด้านการส่งเสริม/แนะนำ มีผลต่อความพึงพอใจของผู้ประกอบกิจการน้ำมันเชื้อเพลิงต่อการให้บริการของกรมธุรกิจพลังงานอย่างมีนัยสำคัญ ผลการวิจัย พบว่า ความพึงพอใจด้านข้อมูลที่ได้รับจากการบริการ มียุทธศาสตร์ต่อความพึงพอใจของผู้รับบริการ ทั้งด้านการให้ผลลัพธ์ที่ได้จากคำแนะนำช่วยเหลือ ความมั่นคง และความน่าเชื่อถือของเจ้าหน้าที่กรมธุรกิจพลังงานที่ให้บริการเป็นสิ่งที่มียุทธศาสตร์ต่อความพึงพอใจต่อการเข้ามาใช้บริการ เป็นการสร้างความพึงพอใจ ให้แก่ผู้เข้ารับบริการรวมทั้งเป็นสิ่งที่นำไปใช้เพื่อแลกเปลี่ยนให้เกิดกำไรแก่องค์กร (กตัญญู หิรัญสมบูรณ์, 2556) และที่สำคัญจากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ทำให้พบว่าผู้รับบริการต้องการให้กรมธุรกิจพลังงานปรับปรุงเปลี่ยนแปลง และพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น เพื่อรองรับการเข้ามาใช้บริการของผู้รับบริการของกรมธุรกิจพลังงาน

สมมติฐานที่ 5 ปัจจัยการให้บริการ ด้านความเชื่อมั่นของผู้รับบริการ มีผลต่อความพึงพอใจของผู้ประกอบกิจการน้ำมันเชื้อเพลิงต่อการให้บริการของกรมธุรกิจพลังงานอย่างมีนัยสำคัญ ผลการวิจัย พบว่า ความพึงพอใจด้านคุณภาพของการให้บริการ มียุทธศาสตร์ต่อความพึงพอใจของผู้รับบริการ ทั้งด้านการให้ผลลัพธ์ที่ได้จากคำแนะนำช่วยเหลือ ความมั่นคง และความน่าเชื่อถือของเจ้าหน้าที่กรมธุรกิจพลังงานที่ให้บริการเป็นสิ่งที่มียุทธศาสตร์ต่อความพึงพอใจต่อการเข้ามาใช้บริการ เพราะความเชื่อมั่นของผู้รับบริการจะส่งผลให้การประกอบธุรกิจสถานีนั่น เชื่อเพลิงได้อย่างเหมาะสม (ศักราช สุวรรณรังษี, ภณิดา สุนทรไชย และ นิศารัตน์ โชติเชย, 2562) และที่สำคัญจากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ทำให้พบว่าผู้รับบริการต้องการให้กรมธุรกิจพลังงานปรับปรุงเปลี่ยนแปลง และพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น เพื่อรองรับการเข้ามาใช้บริการของผู้รับบริการของกรมธุรกิจพลังงาน

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

บทความนี้ได้อรรถาธิบายเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจของผู้ประกอบกิจการน้ำมันเชื้อเพลิงต่อการให้บริการของกรมธุรกิจพลังงาน ประกอบด้วย 1) ปัจจัยด้านสิ่งอำนวยความสะดวก 2) ปัจจัยด้านบุคลากรผู้ให้บริการ 3) ปัจจัยด้านขั้นตอนการให้บริการ 4) ปัจจัยด้านการส่งเสริม/ แนะนำ และ 5) ปัจจัยด้านความเชื่อมั่นของผู้รับบริการ ส่งผลต่อความพึงพอใจต่อการประกอบในด้านต่างๆ ได้แก่ ด้านความสะดวกที่รับจากการบริการ ด้านการประสานงาน ด้านอรรถาธิบายความสนใจของผู้ให้บริการ ด้านข้อมูลที่ได้รับจากการบริการ และ ด้านคุณภาพการบริการ สามารถสะท้อนตัวตนของผู้บริโภคแห่งพลังงานโซล่าเซลล์ ดังแผนภาพที่ 2

แผนภาพที่ 2 ปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจของผู้ประกอบกิจการน้ำมันเชื้อเพลิงต่อการให้บริการของกรมธุรกิจพลังงาน

สรุป

ปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจของผู้ประกอบกิจการน้ำมันเชื้อเพลิงต่อการให้บริการของกรมธุรกิจพลังงาน ในภาพรวมอยู่ในระดับสูง เมื่อพิจารณาแยกการบริการเป็นรายด้าน พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจของผู้ประกอบกิจการสูงสุด ได้แก่ ปัจจัยด้านความเชื่อมั่นของผู้รับบริการ รองลงมาได้แก่ ปัจจัยด้านบุคลากรผู้ให้บริการ และการวิเคราะห์โดยใช้ถดถอยพหุคูณเพื่อพยากรณ์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้ประกอบกิจการน้ำมันเชื้อเพลิงต่อการให้บริการของกรมธุรกิจพลังงาน พบว่า มีตัวแปรอิสระ 3 ตัว ปัจจัยด้านกระบวนการขั้นตอนการให้บริการ ปัจจัยด้านการส่งเสริม/แนะนำ และปัจจัยด้านความเชื่อมั่นของผู้รับบริการ

ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจของผู้ประกอบกิจการน้ำมันเชื้อเพลิงต่อการให้บริการของกรมธุรกิจพลังงาน ได้ข้อค้นพบสิ่งที่เป็นองค์ความรู้ด้านด้านการกระบวนการขั้นตอนการให้บริการ ด้านการส่งเสริม/แนะนำ และด้านความเชื่อมั่นของผู้รับบริการ โดยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ในการศึกษาหัวข้อปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจของผู้ประกอบกิจการน้ำมันเชื้อเพลิงต่อการให้บริการของกรมธุรกิจพลังงาน พบว่า ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านบุคลากรผู้ให้บริการ ไม่ส่งผลต่อประสิทธิภาพขององค์กรแต่เนื่องจากมีนักทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องได้กล่าวไว้ ผู้ศึกษาจึงมีความเห็นว่าควรมีการศึกษาองค์ประกอบด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านบุคลากรผู้ให้บริการใหม่ โดยศึกษาปัจจัยให้ชัดเจนมากขึ้น และศึกษาตัวแปรอื่นๆ เพิ่มมากขึ้น

2. ผู้บริหารกรมธุรกิจพลังงาน ควรให้ความสำคัญกับนโยบายในการจัดการระบบการจัดการ ในด้านด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านบุคลากรผู้ให้บริการ เช่น ความสะอาดของห้องน้ำ ความพอเพียงของที่นั่งระหว่างรอรับบริการ การให้บริการของเจ้าหน้าที่ ออกนโยบายให้จัดฝึกอบรมบุคลากรผู้ให้บริการเพื่อเข้าใจถึงหลักการบริการที่เป็นเลิศ เน้นการประสานงานมากขึ้น ส่งเสริมให้บุคลากรมีน้ำใจ และสนับสนุนในการทำงาน และสนับสนุนให้บุคลากรมีบทบาทในการมีส่วนร่วมและการตัดสินใจในการทำงาน

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยครั้งนี้ ได้ทำการศึกษากลุ่มตัวอย่างเฉพาะของผู้ประกอบกิจการน้ำมันเชื้อเพลิงที่มาติดต่อกับกรมธุรกิจพลังงานเท่านั้น และเพื่อให้ผลการวิจัยสามารถนำไปใช้ประโยชน์กับกรมธุรกิจพลังงาน จึงควรทำการศึกษาให้ครอบคลุมแบ่งเป็น ตามประเภทกิจการ เช่น ผู้ประกอบกิจการน้ำมัน ผู้ประกอบกิจการก๊าซปิโตรเลียมเหลว ผู้ประกอบกิจการก๊าซธรรมชาติ เพื่อนำผลการศึกษาไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาปรับปรุงการให้บริการของกรมธุรกิจพลังงาน รวมถึงนำผลการวิจัยมาพิจารณาเป็นแนวทางในการเสริมสร้างและปรับปรุงคุณภาพการให้บริการของกรมธุรกิจพลังงาน และสามารถนำผลการศึกษาไปใช้เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานและเป็นประโยชน์ทางการศึกษาแก่ผู้สนใจต้องการศึกษาและในการทำวิจัยในอนาคตต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กตัญญู หิรัญญสมบุญ. (2556). *การจัดการการบริการ*. กรุงเทพฯ: สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.
- ชัยสมพล ชาวประเสริฐ. (2546). *การตลาดบริการ*. (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดดูเคชั่น.
- นราธิป ศรีราม. (2557). แนวคิดเกี่ยวกับการจัดบริการสาธารณะของท้องถิ่น. ใน *เอกสารการสอนชุดวิชาการจัดการบริการสาธารณะของท้องถิ่น หน่วยที่ 1-7*. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- ราชกิจจานุเบกษา. (2550). *พระราชบัญญัติ การค้าน้ำมันเชื้อเพลิง (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550*. สืบค้นเมื่อ 20 มกราคม 2562, จาก <http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2550/A/068/34.PDF>
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554*. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.
- วิชิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร์. (2551). *ถอดรหัสเศรษฐศาสตร์เพื่อเข้าใจเศรษฐกิจ*. กรุงเทพฯ: แสงดาว.
- ศักราช สุวรรณรังษี, ภณิดา สุนทรไชย และ นิศารัตน์ โชติเชย. (2562). การพัฒนาคุณภาพการให้บริการสถานีบริการน้ำมัน ปตท. ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด. *วารสารสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม*, 6(2), 61-78.

ศิริวรรณ เสรีรัตน์, ศุภร เสรีรัตน์, งามอาจ ปทะวานิช และปริญ ลักษิตานนท์. (2546). *การบริหาร การตลาดยุคใหม่*. กรุงเทพฯ: ธรรมสาร.

สมภพ มานะรังสรรค์. (2552). จาก *The great depression* สู่วิกฤตการณ์แฮมเบอร์เกอร์ : การเคลื่อนตัวของศูนย์กลางเศรษฐกิจโลกจากสหรัฐอเมริกาสู่จีน. กรุงเทพฯ: เอ็ดดิสันเพรส โปรดักส์.

สุดาตง เรืองรุจิระ. (2543). *หลักการตลาด*. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: ยงพลเทรดดิ้ง.

สรชัย พิศาลบุตร. (2549). *สำรวจความพึงพอใจของผู้ใช้บริการทำได้ง่ายนิดเดียว*. กรุงเทพฯ: วิทย์พัฒน์.

อรรถัย กักพล. (2552). *เคล็ดลับการจัดบริการสาธารณะท้องถิ่น: บทเรียนจากรางวัลพระปกเกล้า' 51*. กรุงเทพฯ: ส เจริญ การพิมพ์ จำกัด.

Gronroos, C. (1990). Relationship Approach to Marketing in Service Contexts: The Marketing and Organizational Behavior Interface. *Journal of Business Research*, 20 (1), 3-17.

Luwis, R. C., & Blooms, B. H. (1983). The Marketing Aspect of Service Quality. In L. Berry, G. Shostack, and G. Upah, (Eds). *Emerging Perspective on Service Marketing*. Chicago: American Marketing Association.

พฤติกรรมที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อชาไข่มุกยูริกะ ชา ในเขตสุขาภิบาล 3 Behavior Factor Is Effect to Buying Decision Eurika Milk Tea of Customer in Sukhaphiban 3 Area

กนกวรรณ ดวงแก้ว
Kanokwan Duanggaew

มหาวิทยาลัยรามคำแหง
Ramkhamhaeng University, Thailand.
Email: kanokwanduang34@gmail.com

Received September 5, 2021; Revised October 9, 2021; Accepted October 15, 2021

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมผู้บริโภคในการเลือกซื้อชาไข่มุกยูริกะ ชา ในเขต สุขาภิบาล 3 และศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อกับพฤติกรรมผู้บริโภค ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจ ในการเลือกซื้อชาไข่มุกยูริกะ ชา และเพื่อศึกษาพฤติกรรมผู้บริโภคในการเลือกซื้อชาไข่มุกยูริกะ ชา มีผลต่อการตัดสินใจในการเลือกซื้อชาไข่มุกยูริกะ ชา โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในครั้งนี้ คือ ผู้บริโภคชาไข่มุก ยูริกะ ชา ในเขต สุขาภิบาล 3 ทุกเพศทุกวัย จำนวน 400 คน ด้วยวิธีเชิงปริมาณ

ผลการวิจัยพบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงที่มีอายุระหว่าง 21 -30 ปี ที่มีระดับการศึกษาปริญญาตรี มีอาชีพพนักงานบริษัท / องค์กรเอกชน และมีรายได้เฉลี่ยอยู่ที่ 25,001 - 30,000 บาท ด้านพฤติกรรมศาสตร์ให้ความสำคัญเกี่ยวกับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด เช่น ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย และด้านการส่งเสริมการตลาดในระดับที่มาก ด้านลักษณะทางกายภาพ ด้านพนักงาน / บุคลากร และด้านการให้บริการในระดับปานกลาง ด้านพฤติกรรมผู้บริโภคชาไข่มุกยูริกะ ชา เมื่อพิจารณาระดับความคิดเห็นแต่ละด้านพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นด้วยกับการตัดสินใจเลือกซื้อชาไข่มุกยูริกะ ชา เพราะความชื่นชอบ รสชาติ และมีโปรโมชั่นที่น่าสนใจตามลำดับ พฤติกรรมการเข้าใช้บริการเลือกดื่มเพราะชื่นชอบในรสชาติ ดื่มเพื่อเพิ่มความสะดวก และดื่มเพื่อทดแทนการดื่มกาแฟ ดื่มตามค่านิยมและดื่มเพื่อแก้กระหาย ตามลำดับ ผู้ตอบแบบสอบถามบริโภคชาไข่มุกสัปดาห์ละ 1 - 2 แก้ว บริโภคในช่วงเที่ยง ชื่นชอบมากที่สุดคือชาไข่มุกต้นตำหรับ และประเภทที่อุปโภคที่ชื่นชอบมากที่สุด คือ ไข่มุก

คำสำคัญ: พฤติกรรม; ชาไข่มุกยูริกะ ชา; ส่วนประสมทางการตลาด

Abstract

The objectives of this article were to study consumer behavior in purchasing Eurika milk tea in Sukhaphiban 3 area and to study marketing mix factors affecting consumer behavior, marketing mix factors affecting decision making. Purchasing Eurika milk tea and to study consumer behavior in purchasing Eurika milk tea influenced the decision to buy Eurika milk tea. The sample used in this time was the consumer of Eurika milk tea in Sukhaphiban 3 area, all

ages, 400 people by quantitative method. The results showed that most of the women were between the ages of 21-30. Year with a bachelor's degree Occupational employee of a company/private organization and average income is 25,001 - 30,000 baht. Behavioral sciences focus on marketing mix factors such as product, price, distribution channel and marketing promotion at a level that. The physical characteristics of the staff/personnel and the service aspect were at the moderate level in terms of consumption behavior of Eurika milk tea. The respondents agreed with the decision to buy Eurika milk tea because of their liking and interesting promotions according to the behavior of using the service, choosing to drink because they liked the taste to increase. Refreshing and drinking to replace coffee, drink according to the values and drink to relieve thirst, respectively, the respondents consumed 1-2 cups of Eurika milk tea per week during lunch time. The most favorite is the original milk tea and the most favorite type of popping is pearls.

Keywords: Behavior Factor; Eurika Milk Tea; Marketing Mix Factors

บทนำ

“ชา” คือ ชื่อเรียกของพืชชนิดหนึ่งที่นิยมนำมาทำเป็นเครื่องดื่ม ชาเป็นเครื่องดื่มที่เป็นที่นิยมอย่างแพร่หลายของผู้บริโภคทั่วโลกเช่นเดียวกับกาแฟ มีผู้บริโภคมากที่สุดเป็นอันดับสองของโลก รองจากน้ำ ซึ่งชาที่นิยมดื่มกันในปัจจุบัน มี 3 ประเภทใหญ่ๆ คือ ชาดำ ชาเขียว และชาอู่หลง ได้มีการกล่าวถึงตำนานการกำเนิดชาและประเพณีการดื่มชาไว้อย่างมากมาย (Phitchomphu, 2010) ชาเป็นต้นไม้ที่มีขนาดสูงประมาณ 9-30 ฟุต ใบรูปไข่หนาและเหนียว ขอบใบหยักเล็กๆ คล้ายฟันเลื่อย ใบเขียวตลอดปี ดอกมีสีขาวคล้ายดอกส้มเขียวหวาน มีกลิ่นหอมอ่อนๆ มักขึ้นอยู่ในเขตร้อนที่ระดับความสูงเหนือระดับน้ำทะเลประมาณ 600-900 เมตร ถิ่นกำเนิดดั้งเดิมของชาอยู่บริเวณภาคใต้ของจีน ชามีการเชื่อมโยงอย่างใกล้ชิดกับลัทธิเต๋า ปรัชญาขงจื้อ และศาสนาพุทธ ตั้งแต่สมัยราชวงศ์ถังของจีน การดื่มชาเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับผู้ที่ต้องการพัฒนาตนไปสู่ความเป็นปราชญ์ (สกวรัตน์ หาญกาญจนสุวัฒน์, 2555) ในสมัยราชวงศ์ฮั่นมีการปลูกชาและใช้ชาเป็นเครื่องดื่มอย่างเป็นทางการ หลังจากนั้นชาได้แพร่กระจายออกไปทั่วโลก (Dansilpa, 2002)

สำหรับในประเทศไทย มีการปลูกชามากในจังหวัดเชียงราย เพราะชาจะเจริญเติบโตได้ดีในภูมิประเทศเป็นภูเขาสูง และมีอุณหภูมิความเย็นที่เหมาะสม ในส่วนของคนไทยนั้นรู้จักการบริโภคน้ำชาตั้งแต่สมัยสุโขทัย ตลอดจนเป็นเครื่องดื่มที่ดื่มกันในชีวิตประจำวัน ด้วยตัวชาที่นั้นเหมาะกับสังคมไทยที่เมื่อดื่มแล้วรู้สึกสดชื่น เพราะภูมิอากาศที่ร้อนทำให้การดื่มน้ำชาได้รับความนิยม และแพร่หลายอย่างรวดเร็ว ร้านน้ำชาไม่ได้ทำหน้าที่เป็นแค่ร้านดื่มน้ำชา แต่ยังทำหน้าที่เป็นสถานที่พบปะมิตรสหาย ตลอดจนเป็นสถานที่แสดงออกทางความคิดเห็นของกลุ่มต่างๆ พฤติกรรมการบริโภคน้ำชาตั้งแต่สมัยโบราณเป็นการบริโภคในรูปแบบการชงชาดื่มเองและไม่มีส่วนผสมของน้ำตาล ซึ่งการดื่มชาที่ชงเองนอกจากจะได้รับรสชาติและกลิ่นหอมแท้จากชาแล้วยังได้รับประโยชน์จากสารต้านอนุมูลอิสระที่ดีกว่าเครื่องดื่มชาเขียวสำเร็จรูป ในช่วงปี 2555 ที่ผ่านมา กระแสธุรกิจชาสมุนไพรกลับมาอีกครั้ง โดยปัจจัยสำคัญที่ช่วยหนุนให้ตลาดชาสมุนไพรเติบโตส่วนหนึ่งอาจมาจากความต้องการเครื่องดื่มดับกระหายในตลาดมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจากสภาพอากาศที่ร้อน ประกอบกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในปัจจุบันที่ใช้เวลาส่วนใหญ่ไปกับกิจกรรมนอกบ้านเพิ่มมากขึ้น จึงเป็นโอกาสสำหรับผู้ประกอบการในการหาแนวทางเพิ่มยอดขายให้กับธุรกิจ ซึ่งปัจจุบันตลาดเครื่องดื่มในประเทศมีขนาดค่อนข้างใหญ่ และชาก็นับว่าเป็นหนึ่งในเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพที่

ผู้บริโภคทั่วไปรู้จักถึงคุณประโยชน์ในการบริโภค และเป็นที่พึงพอใจแก่กลุ่มลูกค้าที่คำนึงถึงสุขภาพ ในปี 2555 ที่ผ่านมา ตลาดชาทั้งในรูปแบบซองและแบบพร้อมดื่มขยายตัวเพิ่มมากขึ้น เมื่อเทียบกับปีก่อนหน้านี้ การแข่งขันของผู้ประกอบการในตลาดชามีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทั้งรายใหม่และรายเดิม โดยเน้นการแข่งขันทางด้านทำเลที่ตั้งเพื่อให้เข้าถึงกลุ่มลูกค้าเป้าหมายได้มากขึ้น เน้นการปรับปรุงความหลากหลายของสินค้า ตลอดจนการจัดรายการส่งเสริมการขายและการประชาสัมพันธ์ร้าน ซึ่งจะเป็นการช่วยกระตุ้นและดึงดูดผู้บริโภคให้สนใจมากขึ้น

ปัจจุบันธุรกิจชาสมุนไพรที่มีการแข่งขันที่สูงมากไม่ว่าจะเป็นในเรื่องตัวผลิตภัณฑ์ที่มีความหลากหลายมากขึ้น เพื่อสร้างความแปลกใหม่และช่วยดึงดูดลูกค้า เช่น มีการเพิ่มประเภทของชา ได้แก่ ชาดำ ชาแดง ชาเขียว ชาอูหลง มีการแต่งรสต่างๆ เช่น ชานมเผือก ชานมแคนตาลูป ชานมโกโก้ ชานมกาแฟ ชานมสตอเบอรี่ รวมถึงมีการเพิ่มท็อปปิ้งให้เลือกมาก เช่น เจลลี่ เฉาก๊วย พุดดิ้ง จากที่แต่เดิมมีแต่ไข่มุก และบางตราสินค้ามีการเพิ่มสินค้าประเภทกาแฟสดต่างๆ เข้ามาเสริมด้วย ซึ่งชาและกาแฟจัดได้ว่าเป็นเครื่องดื่มที่คู่กับคนวัยทำงาน นอกจากนี้เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคที่ชอบความหวานแบบหลากหลายบางตราสินค้ามีระดับความหวานให้ผู้บริโภคได้เลือกตามความชอบด้วยเช่นกัน ธุรกิจชาสมุนไพรเริ่มกลับมาค่อย ๆ เติบโตอีกครั้ง เพราะเนื่องจากเริ่มมีเมนูที่หลากหลายมากขึ้น เม็ดไข่มุกสามารถใส่เครื่องดื่มได้หลากหลายมากขึ้น ไม่จำกัดแค่ชาและชาผลไม้เท่านั้น แต่เริ่มมีชาไทย ชาเขียว กาแฟ และโกโก้ บวกกับบรรจุภัณฑ์ของสินค้าที่สวยงามมากขึ้น ทำให้ชาสมุนไพรกลับมาเป็นที่นิยมอีกครั้ง

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้นที่ว่ากระแสชาซึ่งเคยเจียบหายไปแล้วสามารถกลับมาเป็นที่นิยมได้ใหม่และยังมีแนวโน้มที่ดีกว่าเดิม จึงทำให้ผู้วิจัยเกิดความสนใจศึกษาในเรื่อง “พฤติกรรมผู้บริโภคที่มีผลต่อการเลือกซื้อชาสมุนไพร ในเขต สุขาภิบาล 3” โดยการศึกษาวิจัยนี้จะเน้นไปที่กลุ่มผู้บริโภคที่นิยมดื่มชาในเขตสุขาภิบาล 3 เป็นสำคัญ เนื่องจาก แรกเริ่มร้านยูริกะ ชา ได้มีการเปิดตัวในเขตสุขาภิบาล 3 ก่อนเป็นสาขาแรก ซึ่งทำให้ได้รับความนิยมมาก และในปัจจุบันได้มีการเพิ่มอีก 1 สาขาและมีแนวโน้มในอนาคตข้างหน้าว่าจะขยายเติบโตออกไปอีกหลายสาขา ซึ่งการศึกษาวิจัยนี้สามารถนำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อให้ทราบถึงพฤติกรรมผู้บริโภคชาสมุนไพร ในเขตสุขาภิบาล 3 รวมถึงแนวโน้มพฤติกรรมของผู้บริโภคว่าในระยะยาวจะยังคงทำการบริโภคต่อไปหรือไม่ เพื่อเป็นแนวทางสำหรับการแก้ปัญหาของผู้ประกอบการในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมผู้บริโภคในการเลือกซื้อชาสมุนไพร ในเขต สุขาภิบาล 3
2. เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อกับพฤติกรรมผู้บริโภคในการเลือกซื้อชาสมุนไพร ในเขต สุขาภิบาล 3
3. เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจในการเลือกซื้อชาสมุนไพร ในเขต สุขาภิบาล 3
4. เพื่อศึกษาพฤติกรรมผู้บริโภคในการเลือกซื้อชาสมุนไพร ในเขต สุขาภิบาล 3 มีผลต่อการตัดสินใจในการเลือกซื้อชาสมุนไพร ในเขต สุขาภิบาล 3 หรือไม่

สมมติฐานของการวิจัย

1. ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดมีผลต่อกับพฤติกรรมผู้บริโภคในการเลือกซื้อชาสมุนไพร ในเขต สุขาภิบาล 3 หรือไม่
2. ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดมีผลต่อการตัดสินใจในการเลือกซื้อชาสมุนไพร ในเขต สุขาภิบาล 3 หรือไม่

3. พฤติกรรมผู้บริโภคในการเลือกซื้อขนมไข่มุกยูริกะ ชา ในเขต สุขภาพ 3 มีผลต่อการตัดสินใจในการเลือกซื้อขนมไข่มุกยูริกะ ชา ในเขต สุขภาพ 3 หรือไม่

การทบทวนวรรณกรรม

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าข้อมูลการทำวิจัยโดยอาศัยแนวคิดจากการรวบรวมแนวคิด ทฤษฎีและรวมถึงเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาประกอบเพื่อมาสนับสนุนเนื้อหา ตามหัวข้อดังต่อไปนี้

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมผู้บริโภค

พฤติกรรมผู้บริโภค เป็นการกระทำของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ซึ่งเกี่ยวข้องโดยตรงกับการจัดการให้ได้มาซึ่งสินค้าและบริการ ทั้งนี้หมายถึงกระบวนการตัดสินใจที่มีมาอยู่ก่อนแล้วซึ่งมีส่วนในการกำหนดให้มีการกระทำดังกล่าว (ศุภร เสรีรัตน์, 2545) พฤติกรรมผู้บริโภค เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับความคิดและความรู้สึกที่ผู้บริโภคมี 3 รูปแบบ 1) พฤติกรรมผู้บริโภคแปรเปลี่ยนได้ (Dynamic) เนื่องจากความเปลี่ยนแปลง ของสภาพแวดล้อมภายนอก เช่น การสื่อสาร เทคโนโลยี สังคม ฯลฯ 2) พฤติกรรมผู้บริโภคเกี่ยวข้องกับปฏิสัมพันธ์ (Interaction) ระหว่างความคิดความรู้สึกและการกระทำกับสิ่งแวดล้อมภายนอก 3) พฤติกรรมผู้บริโภคเกี่ยวข้องกับการแลกเปลี่ยน (Exchanges) คือการแลกเปลี่ยนระหว่างผู้ซื้อ (ผู้บริโภค) กับผู้ขาย (เจ้าของสินค้า) เพื่อตอบสนองความต้องการของตนเอง (กัลปยกร วรกุลลัญญานีย์ และพรทิพย์ สัมปัตตะวนิช, 2553) ทฤษฎีพฤติกรรมผู้บริโภค (Consumer behavior theory) เป็นการศึกษาถึงเหตุจูงใจที่ทำให้เกิดการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์โดยมีจุดเริ่มต้นจากการเกิดสิ่งกระตุ้น (Stimulus) ที่ทำให้เกิดความต้องการ สิ่งกระตุ้นที่ผ่านเข้ามาทางความรู้สึกนึกคิดของผู้บริโภคเปรียบเสมือนกล่องดำ (Buyer's Black Box) ซึ่งผู้ผลิตหรือผู้ขายไม่สามารถคาดคะเนได้ ความรู้สึกนึกคิดของผู้บริโภค จะได้รับอิทธิพลจากลักษณะต่างๆ ของผู้ซื้อ (Buyer's Response) หรือการตัดสินใจของผู้ซื้อ จุดเริ่มต้นอยู่ที่มีสิ่งมากระตุ้นทำให้เกิดความต้องการก่อน แล้วทำให้เกิดการตอบสนอง (Buyer's Purchase Decision) (ศิริวรรณ เสรีรัตน์, 2538) นอกจากนี้ในการให้บริการที่ดี มีสาขาที่ครอบคลุม จะส่งผลต่อการตัดสินใจต่อการใช้บริการของบริษัทนั้นๆ (ณิชาภัทร บัวแก้ว และกฤษฎา เขียววัฒนะสุข, 2562) หรือมีการใช้เทคโนโลยีและระบบการให้บริการในรูปแบบต่างๆ ที่ทันสมัย เข้ามาช่วยในการทำงาน (จุไรพร พินิจชอบ, 2560)

แนวความคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับส่วนประสมทางการตลาด

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ (2539) กล่าวถึงทฤษฎีส่วนประสมการตลาดของ Philip Kotler ที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรทางการตลาดว่า เป็นตัวแปรที่สามารถควบคุมได้ในการเลือกซื้อสินค้าและต้องนำมาใช้ร่วมกัน เพื่อตอบสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมายเป็นหลัก โดยส่วนประสมการตลาดจะประกอบด้วย ผลิตภัณฑ์ (Product) ราคา (Price) การกระจายผลิตภัณฑ์ (Place or Distribution) การส่งเสริมการตลาด (Promotion) ส่วนประสมทางการตลาดเป็นเครื่องมือที่สำคัญที่จะทำให้ธุรกิจสามารถบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ และสามารถตอบสนองต่อความต้องการและความพึงพอใจของผู้บริโภค ส่วนประสมทางการตลาด หมายถึงตัวแปรหลักในการที่จะใช้เพื่อตอบสนองความต้องการของลูกค้าและกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งมีปัจจัยหลายประการที่เป็นตัวแปรในการควบคุมการตลาดเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของลูกค้าและกลุ่มเป้าหมาย (Kotler & Armstrong, 2005) รวมถึงเพื่อกระตุ้นให้ลูกค้ากลุ่มเป้าหมายเกิดความต้องการสินค้าและบริการ หมายถึง ส่วนประกอบที่เป็นปัจจัยในการวางแผนการตลาดในสินค้าหรือบริการนั้น (Lovelock & Wirtz, 2007) นอกจากนั้นแล้ว Holloway (2004) ได้นำทฤษฎีส่วนประสมทางการตลาด 4Ps ของ Kotler และ Armstrong (2005) มาปรับใช้กับการตลาดของธุรกิจด้านการท่องเที่ยว โดยได้เพิ่มปัจจัยทางการตลาดอีก 3 ปัจจัย รวมแล้วเป็น 7 ปัจจัย ได้แก่ ผลิตภัณฑ์ ราคา ช่องทางการจัดจำหน่าย การส่งเสริมการตลาด บุคลากร กระบวนการให้บริการ และลักษณะทางกายภาพ (อิสริย์ สุขพรสินธรรม และ โสมฤทัย สุนธยาธร, 2562) เพราะว่าความตั้งใจซื้อเป็นทัศนคติที่ผู้บริโภคมีต่อผู้ผลิต ดังนั้น

ตราสินค้า ควรรักษาภาพลักษณ์และความภักดีในตราสินค้าของผู้บริโภคไว้ (Kim & James, 2016) เพื่อเพิ่มมูลค่าทางการตลาดของผลิตภัณฑ์ พฤติกรรมผู้บริโภคของแต่ละคนจะถูกกำหนด โดยเจตนาของผู้บริโภคจะก่อให้เกิดความตั้งใจซื้อที่ได้รับอิทธิพลจากทัศนคติเชิงบวกและเชิงลบจากผู้บริโภคที่มีต่อองค์ประกอบของสินค้า (Ajzen & Fishbein, 1980) คุณภาพในการให้บริการที่ดีจะทำให้เกิดความพึงพอใจ ในผลิตภัณฑ์หรือการบริการ (นิติพล ภูตะโชติ, 2561)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เบญจพลอย โปธิพิรณันท์ (2559) ศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการบริโภคชาสมุนไพร พบว่า ส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ในการบริโภค ตามความชอบในผลิตภัณฑ์ และรสชาติ ผลิตภัณฑ์ที่มีผู้ชื่นชอบบริโภคมากที่สุด ได้แก่ ชาสมุนไพรต้านมะเร็ง และทอปปิงที่มีผู้บริโภคชื่นชอบที่สุดได้แก่ชาสมุนไพร โดยผู้บุคคลที่มีอิทธิพลต่อการเลือกบริโภคชาสมุนไพรมากที่สุดได้แก่ ตนเอง

ธิดาวรรณ จงเกรียงไกร (2557) ศึกษาถึงพฤติกรรมการบริโภคชาผลไม้โอชาเยของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า ผู้บริโภคส่วนใหญ่มีความพึงพอใจต่อส่วนประสมทางการตลาดบริการ ได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ด้านการส่งเสริมการตลาด ด้านบุคลากร ด้านกระบวนการ และด้านลักษณะทางกายภาพ บริโภคชาผลไม้โอชาเยในช่วงเที่ยง โดยชอบดื่มมากที่สุดคือชาเขียวมะลิ สถานที่ซื้อชาผลไม้โอชาเยเป็นประจำ คือ บริเวณอาคารสำนักงานหรือสถานศึกษา

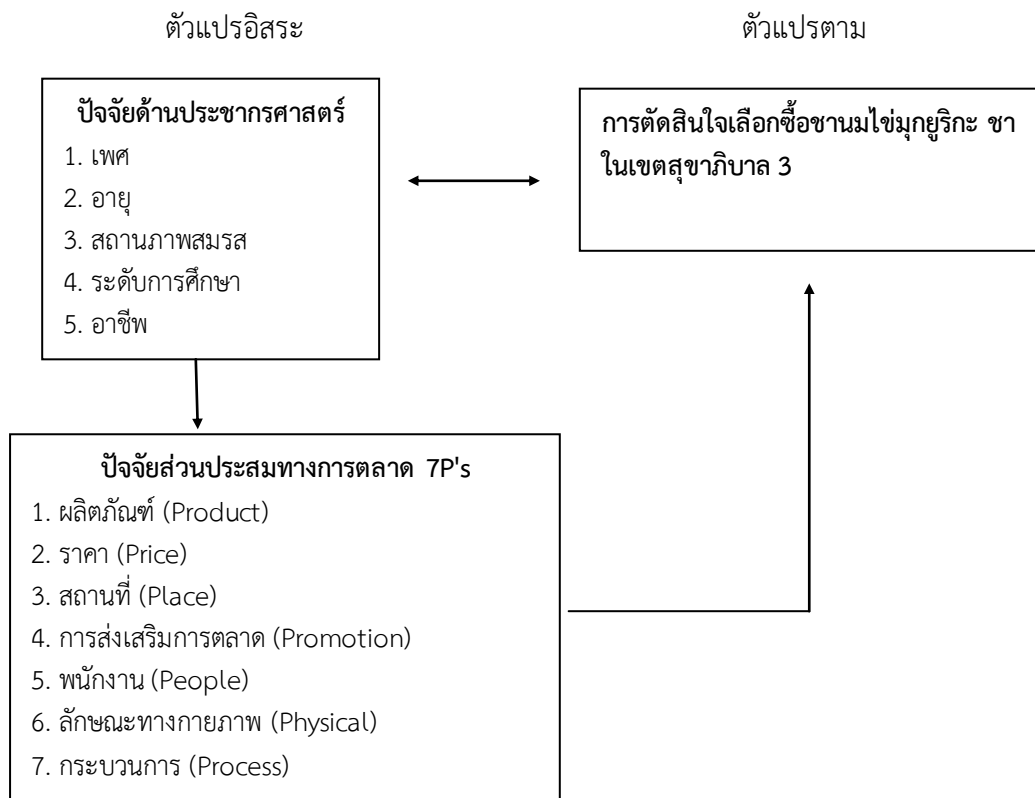
จิตชุดา นรเวทวงศ์กุล (2557) ศึกษาถึงปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการบริโภคชาสมุนไพรของผู้บริโภควัยทำงานในเขต พบว่าพนักงานผู้ให้บริการ การสร้างและการนำเสนอ ลักษณะทางกายภาพ กระบวนการ ราคา สถานที่จัดจำหน่าย และผลิตภัณฑ์ อยู่ในระดับมากตามลำดับ ส่วนประสมทางการตลาดบริการด้านรวม การส่งเสริมการตลาดอยู่ในระดับปานกลาง และผู้ตอบแบบสอบถามชื่นชอบชาสมุนไพรประเภทชาสมุนไพรรสชาติดั้งเดิมมากที่สุด

ศุภณัฐ ลิฬหาวงศ์ (2555) การศึกษาพฤติกรรมการบริโภคผลิตภัณฑ์เครื่องดื่มชาและกาแฟของผู้บริโภคในเขตตำบลสระบัว อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี พบว่าปัจจัยทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อเป็นอย่างมาก รองลงมาได้แก่ ด้านราคา และน้อยที่สุด ได้แก่ การส่งเสริมการตลาด

จากการทบทวนวรรณกรรม พบว่า พฤติกรรมผู้บริโภค เป็นการกระทำของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ซึ่งเกี่ยวข้องโดยตรงกับการจัดการให้ได้มาซึ่งสินค้าและบริการ ซึ่งผู้ผลิตหรือผู้ขายไม่สามารถคาดคะเนได้ จุดเริ่มต้นอยู่ที่มีสิ่งมากระตุ้นทำให้เกิดความต้องการก่อน โดยส่วนประสมการตลาดจะประกอบด้วย ผลิตภัณฑ์ ราคา การกระจายผลิตภัณฑ์ และการส่งเสริมการตลาด ส่วนประสมทางการตลาดจึงเป็นเครื่องมือที่สำคัญที่จะทำให้ธุรกิจสามารถบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ และสามารถตอบสนองต่อความต้องการและความพึงพอใจของผู้บริโภค ซึ่งส่งการตัดสินใจซื้อเลือกซื้อสินค้าหรือบริการ

กรอบแนวคิดการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาพฤติกรรมผู้บริโภคที่มีผลต่อการเลือกซื้อชาสมุนไพร ชา ในเขตสุขภาพ 3” มีกรอบแนวความคิดในการวิจัยที่แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม ดังนี้

กรอบแนวคิดการวิจัย

สมมติฐานงานวิจัย

1. ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดมีผลต่อกับพฤติกรรมผู้บริโภคในการเลือกซื้อชาสมุนไพร ชา ในเขตสุขภาพ 3
2. ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดมีผลต่อการตัดสินใจในการเลือกซื้อชาสมุนไพร ชา ในเขตสุขภาพ 3
3. พฤติกรรมผู้บริโภคในการเลือกซื้อชาสมุนไพร ชา ในเขตสุขภาพ 3 มีผลต่อการตัดสินใจในการเลือกซื้อชาสมุนไพร ชา ในเขตสุขภาพ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาพฤติกรรมผู้บริโภคที่เลือกซื้อชาสมุนไพร ชา ในเขตสุขภาพ 3 จำนวน 400 คน ผู้วิจัยได้เลือกใช้การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้การวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research Method) ใช้วิธีการเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม (Questionnaire) และปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด (7Ps) ที่มีผลต่อพฤติกรรมผู้บริโภคที่เลือกซื้อชาสมุนไพร ชา ในเขตสุขภาพ 3

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้มุ่งเน้นจากผู้มาใช้บริการที่มีอายุตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป และประชาชนในเขตสุขาภิบาล 3 ทั้งเพศชายและเพศหญิง เนื่องจากเป็นผู้บริโภคที่มีวุฒิภาวะที่สามารถตัดสินใจซื้อ/บริโภคได้ด้วยตนเอง ซึ่งไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอน โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบสะดวก (Convenience Sampling) และการสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) และใช้จำนวน 400 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัย และเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม เกี่ยวกับปัจจัยทางการตลาดและพฤติกรรมผู้บริโภคที่มีผลต่อการเลือกซื้อขนมไข่มุก ยูริกะ ชา ในเขต สุขาภิบาล 3 โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาวิธีการสร้างแบบสอบถามจากเอกสาร งานวิจัย และทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง
2. สร้างแบบสอบถามเพื่อถามความคิดเห็นในประเด็นต่างๆ 5 ส่วนคือ

ส่วนที่ 1 เป็นการสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ การศึกษา อาชีพ และรายได้

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยด้านส่วนประสมทางการตลาด

ส่วนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับพฤติกรรมการใช้บริการร้าน

ส่วนที่ 4 การตัดสินใจบริโภคขนมไข่มุกยูริกะ ชา

ส่วนที่ 5 เป็นคำถามปลายเปิด (Open-ended response question) เพื่อรับข้อเสนอแนะและปัญหาจากผู้มาใช้บริการของร้านขนมไข่มุก : กรณีศึกษาพฤติกรรมผู้บริโภคที่มีผลต่อการเลือกซื้อขนมไข่มุก ยูริกะ ชา ในเขต สุขาภิบาล 3

3. นำแบบสอบถามที่ได้สร้างขึ้นมาเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อปรับปรุงแก้ไข

4. ทำการปรับปรุงแก้ไขและนำเสนอให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบความถูกต้อง เพื่อให้อาจารย์ที่ปรึกษาอนุมัติก่อนแจกแบบสอบถาม

5. แจกแบบสอบถามไปยังตัวอย่าง

การวิเคราะห์ข้อมูล

การจัดทำ ข้อมูลในงานวิจัยโดยการประมวลผลข้อมูลด้วยคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทำการประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูลตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยใช้สถิติพื้นฐานได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนสถิติในการ ทดสอบสมมติฐาน ใช้ค่าสถิติสมการถดถอยเชิงเส้นพหุคูณ (Multiple Linear Regression) โดยตั้งระดับนัยสำคัญทางสถิติไว้ที่ 0.05

ผลการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุ 21 – 30 ปี รองลงมาเป็นกลุ่มอายุ 31 – 40 ปี กลุ่มตัวอย่างมีระดับการศึกษาปริญญาตรี กลุ่มตัวอย่างมีอาชีพพนักงานบริษัท / องค์กรเอกชน รายได้เฉลี่ยต่อเดือนอยู่ที่จำนวน 25,001 - 30,000 บาท

กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญเกี่ยวกับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ด้านการส่งเสริมการตลาด ในระดับมาก ด้านลักษณะทางกายภาพ ด้านพนักงาน / บุคลากร และกระบวนการด้านให้บริการ ในระดับปานกลาง

การตัดสินใจบริโภคขนมไข่มุกยูริกะ ชาในเขตสุขาภิบาล 3 เมื่อพิจารณาระดับความคิดเห็นแต่ละด้านพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นด้วยกับการตัดสินใจเลือกซื้อขนมไข่มุกยูริกะ ชา เพราะความชื่นชอบ มีคะแนน

เฉลี่ย เป็นอันดับหนึ่ง รองลงมาคือ รสชาติที่ดี มี อันดับที่สาม คือ เมื่อการเห็นว่ามีโปรโมชันที่ อันดับสี่ คือ พนักงานมีอัธยาศัยดี สามารถแนะนำลูกค้าได้อันดับที่ห้า คือ เมื่อการเห็นว่ามีราคาและการบริการที่เหมาะสม อันดับหก คือ เลือกซื้อตามกระแสนิยม อันดับเจ็ด คือ เมื่อการเห็นว่ามีสถานที่ให้บริการมีความสะดวกต่อการเดินทาง และอันดับแปด คือ เมื่อการเห็นว่ามีรายการที่หลากหลายให้การได้เลือกรับประทานในร้าน

พฤติกรรมการใช้บริการร้านชาสมุนไพรชา ในเขตสุขภาพ 3 เพราะดื่มตามความชอบในรสชาติมากที่สุด รองลงมา เป็นการบริโภคชาสมุนไพรเพื่อเพิ่มความสดชื่น การบริโภคชาสมุนไพรเพื่อทดแทนการดื่มกาแฟ การบริโภคชาสมุนไพรตามค่านิยม การบริโภคชาสมุนไพรเพื่อแก้กระหาย และการบริโภคชาสมุนไพรเพื่อช่วยลดอาการง่วงนอน ตามลำดับ

ผู้ตอบแบบสอบถามบริโภคชาสมุนไพรสัปดาห์ เท่ากับ 1 - 2 แก้ว / สัปดาห์ ช่วงเวลาในการบริโภคชาสมุนไพรช่วงเที่ยง ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีความชื่นชอบชาสมุนไพรสำหรับ ประเภทที่อุปโภคบริโภคมากที่สุด คือ ชาสมุนไพร และบุคคลที่มีผลต่อการเลือกซื้อชาสมุนไพร คือตนเอง

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด (7Ps) มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมผู้บริโภคในการเลือกซื้อชาสมุนไพรชา ในเขต สุขภาพ 3 อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05

อภิปรายผลการวิจัย

1. ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดมีผลต่อกับพฤติกรรมผู้บริโภคในการเลือกซื้อชาสมุนไพรชา ในเขตสุขภาพ 3

ผลการวิจัยพบว่า การตัดสินใจบริโภคชาสมุนไพรชา ได้แก่ ความชื่นชอบ รสชาติที่ดี มีโปรโมชันที่ดี พนักงานมีอัธยาศัยดี มีราคาและการบริการที่เหมาะสม สถานที่ให้บริการมีความสะดวกต่อการเดินทาง จึงส่งผลต่อการตัดสินใจบริโภค หรือการตัดสินใจของผู้ซื้อ จุดเริ่มต้นอยู่ที่สิ่งมากระตุ้นทำให้เกิดความต้องการก่อน แล้วทำให้เกิดการตอบสนอง (ศิริวรรณ เสรีรัตน์, 2538) และสอดคล้องกับ จิตชุดา นรเวชวงศ์กุล (2557) ศึกษาถึงปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการบริโภคชาสมุนไพรชาของผู้บริโภควัยทำงานในเขตพัฒนาพบว่าพนักงานผู้ให้บริการ การสร้างและการนำเสนอลักษณะทางกายภาพ กระบวนการ ราคา สถานที่จัดจำหน่าย และผลิตภัณฑ์ อยู่ในระดับมากตามลำดับ และสอดคล้องกับ ศุภณัฐ ลิฟหาวงค์ (2555) ศึกษาพฤติกรรมการบริโภคผลิตภัณฑ์เครื่องดื่มชาและกาแฟของผู้บริโภคในเขตตำบลสะบารัง อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี พบว่า ปัจจัยทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อส่วนใหญ่มีความเห็นว่าปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดมีความสำคัญในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าอยู่เป็นอย่างมาก

2. พฤติกรรมผู้บริโภคในการเลือกซื้อชาสมุนไพรชา ในเขต สุขภาพ 3 มีผลต่อการตัดสินใจในการเลือกซื้อชาสมุนไพรชา ในเขต สุขภาพ 3

ผลการวิจัยพบว่าปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด (7Ps) มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมผู้บริโภคในการเลือกซื้อชาสมุนไพรชา ในเขต สุขภาพ 3 อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ ทั้งนี้อาจมีผลมาจากปัจจัยต่างๆ ที่มีส่วนในการตัดสินใจบริโภค เช่น ความชื่นชอบ รสชาติที่ดี มีโปรโมชันที่ดี พนักงานมีอัธยาศัยดี มีราคาและการบริการที่เหมาะสม สถานที่ให้บริการมีความสะดวกต่อการเดินทาง เป็นต้น พฤติกรรมผู้บริโภคเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับความคิดและความรู้สึกที่ผู้บริโภค เพื่อตอบสนองความต้องการของตนเอง (กัลย์กร วรกุลสถฐานีย์ และพรทิพย์ สัมปัตตะวนิช, 2553) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ เบญจพลอย โพธิ์พินันท์ (2559) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการบริโภคชาสมุนไพรชาพบว่า ปัจจัยด้านเพศ อายุ ระดับการศึกษา อายุงาน แตกต่างกัน มีระดับความคิดเห็น ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านช่องทางจำหน่าย สถานที่ตั้ง ด้านการส่งเสริมการตลาด แตกต่างกัน ยกเว้นเรื่องของอายุงานแตกต่างกัน มีผลทำให้

ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคาด้านช่องทางจำหน่าย และด้านส่งเสริมทางการตลาดไม่แตกต่าง โดยส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ในการบริโภค ตามความชอบ รสชาติ ผลิตภัณฑ์ที่ชื่นชอบบริโภคมากที่สุด ได้แก่ ขานมต้นตำรับ และท็อปปิ้งที่ชื่นชอบที่สุดได้แก่ ไข่ต้ม และสอดคล้องกับอิทธิพลของ จงเกรียงไกร (2557) ศึกษาถึงพฤติกรรมการบริโภคชาผลไม้โอชาของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่าผู้บริโภคส่วนใหญ่มีความพึงพอใจต่อส่วนประสมทางการตลาดบริการต่อชาผลไม้โอชาอย่างมากทุกด้าน ได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านช่องทาง การจัดจำหน่าย ด้านการส่งเสริมการบริการ ด้านบุคลากร ด้านกระบวนการ และด้านลักษณะทางกายภาพ มีวัตถุประสงค์ในการบริโภคชาผลไม้โอชา คือ ช่วยลดอาการง่วงนอน เพิ่มความสดชื่น บริโภคชาผลไม้โอชาในช่วงเที่ยง

อย่างไรก็ตามการบริโภคขานมไข่มุกเป็นประจำอาจเป็นโรคอ้วน โรคเบาหวาน โรคหัวใจและหลอดเลือด ซึ่งการดื่มขานมไข่มุกที่เหมาะสมคือ การดื่มโดยคำนึงถึงพลังงานที่ควรได้รับในแต่ละวัน โดยการทดแทนการดื่มขานมไข่มุกกับการลดการบริโภคอาหารในกลุ่มข้าว แป้ง หรือการลดปริมาณน้ำตาลที่ใส่ในขานมไข่มุก และหลีกเลี่ยงการใส่ครีมเทียมลงไปในการดื่มขานมไข่มุกก็จะสามารถลดอันตรายที่มาจากขานมไข่มุกได้

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

จากผลการศึกษา พฤติกรรมที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อขานมไข่มุกยูริกะ ชา ในเขต สุขาภิบาล 3 ผู้ศึกษาควรมีการเปรียบเทียบจุดเด่น จุดด้อย สินค้าและบริการที่มีลักษณะใกล้เคียงกันเพื่อเปรียบเทียบและสร้างประเด็นคำถามให้ครอบคลุม เพื่อนำไปสู่การสร้างกลยุทธ์ทางการตลาด ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านโปรโมชั่น ซึ่งเป็นที่สนใจมากที่สุด ควรหากลยุทธ์ในการนำเสนอให้ลูกค้าที่สนใจ เพื่อให้ลูกค้าจงรักภักดีต่อสินค้ายูริกะ ชา

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยครั้งนี้ ได้ทำการศึกษากลุ่มประชากรตัวอย่างเฉพาะที่อยู่ในเขตสุขาภิบาล 3 เท่านั้น เพื่อให้ผลการวิจัยที่ครอบคลุมยิ่งขึ้น ควรทำวิจัยกับประชากรในเขตอื่นๆ หรือในพื้นที่ใกล้เคียงด้วย เนื่องจากมีสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกัน รูปแบบการดำเนินชีวิตแตกต่างกัน อาจมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อขานมไข่มุกยูริกะ ชา ซึ่งจะ เป็นประโยชน์ต่อผู้ประกอบการในการใช้วางแผน กำหนดกลยุทธ์ของธุรกิจ เช่น ขยายสาขา หรือจัดสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ให้ตรงกับความต้องการของผู้บริโภคมากที่สุด และเป็นประโยชน์ทางการศึกษาแก่ผู้สนใจต้องการศึกษาและในการทำวิจัยในอนาคตต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กัลปยกร วรกุลสถฐานี, พรทิพย์ สัมปัตตะวนิช. (2553). *การโฆษณาเบื้องต้น*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- จิตชุดา นรเวทวงศ์กุล. (2557). *ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการบริโภคขานมไข่มุกของผู้บริโภควัยทำงานในเขตวัฒนากรุงเทพมหานคร* (สารนิพนธ์บริหารธุรกิจบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- จุไรพร พินิจชอบ. (2560). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการใช้บริการผู้ประกอบการขนส่งของกลุ่มผู้ค้าไอศกรีมในเขตกรุงเทพมหานคร* (วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ณิชาภัทรบัวแก้ว และ กฤษดาเชิรวัฒนสุข. (2562). *การเปรียบเทียบลักษณะผู้ใช้บริการ คุณภาพบริการที่ได้รับ และประสิทธิภาพที่ได้รับที่ส่งผลต่อการใช้บริการซ้ำของบริษัทขนส่งเคอรี่ เอ็กเพรส จำกัด และบริษัทไปรษณีย์ไทย จำกัด*. *วารสารมหาจุฬานาครธรรมศน์*, 6(4), 1782-1796.

- จิตาวรรณ จงเกรียงไกร. (2557). พฤติกรรมการบริโภคชาผลไม้โอชาเยของผู้บริโภคในกรุงเทพมหานคร(สารนิพนธ์บริหารธุรกิจบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ธีรกิตติ นวรัตน์ ณ อยุธยา. (2547). การตลาดสำหรับการบริการ : แนวคิดและกลยุทธ์. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นิติพลภูตะโชติ.(2561).ความพึงพอใจของลูกค้าต่อบริการของบริษัท ไปรษณีย์ไทย จำกัด สาขามหาวิทยาลัยขอนแก่น. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยธนบุรี, 12(27),85-96.
- เบญจพลอย โพธิ์พินันท์. (2559). ปัจจัยที่มีผลต่อการบริโภคชาสมุนไพร กรณีศึกษาร้าน Tea More(วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจบัณฑิต). มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ. (2539). องค์การและการจัดการ. กรุงเทพฯ: ธรรมสาร.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์. (2538). พฤติกรรมผู้บริโภค. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- ศุภณัฐ ลิฬหาวงศ์. (2555) การศึกษาพฤติกรรมการบริโภคผลิตภัณฑ์เครื่องดื่มชาและกาแฟของผู้บริโภคในเขตตำบลสะบารัง อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี(สารนิพนธ์บริหารธุรกิจบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- ศุภร เสรีรัตน์. (2550). พฤติกรรมผู้บริโภค. กรุงเทพฯ: เอ.อาร์ บีซีเนสเพรส.
- สกวารัตน์ หาญกาญจน์สุวัฒน์. (2555). การกลับมานิยมบริโภคชาจีนในฐานะ “วัฒนธรรมชั้นสูง” ในกรุงเทพมหานครร่วมสมัย(วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อิสริย์ สุขพรสินธรรม และ โสมฤทัย สุนธยาธร. (2562). ส่วนประสมทางการตลาด 7Ps ส่งผลต่อการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวภายในประเทศไทยช่วงวันหยุดของพนักงานต้อนรับบนเครื่องบินชาวไทย. วารสารวิทยาศาสตร์การกีฬาและสุขภาพ, 20(1), 112-125.
- Ajzen, I., & Fishbein, M. (1980). *Understanding Attitudes and Predicting Social Behavior*. New Jersey: Prentice-Hall.
- Dansilpa, K. (2002). *The Delights of Tea*. Bangkok: Iknueng Press.
- Holloway, C. (2004). *Marketing for Tourism*. London: Prentice-Hall.
- Kim, M. S., & James, J. (2016). The Theory of Planned Behaviour and Intention of Purchase Sport Team Licensed Merchandise. *Sport, Business and Management. An International Journal*, 6(2), 228-243.
- Kotler, P., & Armstrong, G. (2005). *Marketing: An Introduction*. London: Pearson.
- Lovelock, C., & Wirtz, J. (2007). *Services Marketing*. London: Pearson.
- Phitchomphu, P. (2010). *Tea: Contemporary Health Drink*. Bangkok: Plan B Press.

ปัจจัยที่ส่งผลต่อทัศนคติและพฤติกรรมการเล่นการพนันของนิสิต

ระดับปริญญาตรี: กรณีศึกษามหาวิทยาลัยบูรพา บางแสน

Effecting Factors toward Attitudes and Behaviors regarding Gambling Activities of Undergraduate Students: A case study of Burapha University, Bangsean

¹พงศธร แก้วมณี และ ²ปาริฉัตร ปोंงโล่

Pongsathon Kaewmanee and Parichat Pongloe

คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

Faculty of Political Science and Law, Burapha University, Thailand.

¹E-mail: pongsathonk@buu.ac.th, ²parichatpo@go.buu.ac.th

Received November 16, 2021; Revised November 25, 2021; Accepted November 25, 2021

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้ มีที่มาจากการที่ปัจจุบัน ปัญหาการพนันได้แพร่หลายอยู่ในสังคมโดยเฉพาะอย่างยิ่งในหมู่นิสิตที่กำลังศึกษาอยู่ในสถาบันอุดมศึกษาซึ่งจะส่งผลเสียในอนาคต คณะผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาภายใต้แนวคิดเพื่อให้ทราบปัจจัยสภาพแวดล้อมพื้นฐาน ตลอดจนตัวแปรหรือปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อทัศนคติและพฤติกรรมการเล่นการพนันของนิสิต เพื่อสะท้อนข้อมูลให้ภาครัฐได้นำไปปรับปรุงนโยบายต่อไป โดยอาศัยกลุ่มตัวอย่างจากนิสิตระดับปริญญาตรีที่กำลังศึกษาอยู่ที่มหาวิทยาลัยบูรพา อ้างอิงตัวเลขจำนวนนิสิตระดับปริญญาตรีจากกองทะเบียนและประมวลผลการศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา จำนวน 36,481 คน โดยเป็นกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 400 คน ซึ่งการวิจัยนี้อาศัยระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณเป็นแนวทางในการศึกษา

ผลการวิจัยสามารถสรุปได้ว่า มีนิสิตจำนวนร้อยละ 62 ของกลุ่มตัวอย่างที่เคยมีประสบการณ์การเล่นการพนัน และที่น่าสนใจยิ่งขึ้นคือ ร้อยละ 6.5 ของนิสิตที่เคยมีประสบการณ์การเล่นการพนันมีการเล่นการพนันอยู่เป็นประจำ นอกจากนี้ ยังพบอีกว่านิสิตที่เล่นการพนันส่วนใหญ่กลุ่มเพื่อนก็มีการเล่นการพนันด้วยเช่นกัน โดยสถานที่ที่มีการพบเห็นการเล่นการพนันมากที่สุดคือ หอพักร้อยละ 35.1 และรองลงมาคือบ้านพักร้อยละ 26.3 ฉะนั้นคณะผู้วิจัย จึงได้ให้ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อเป็นการแก้ปัญหาในระยะยาวไว้ว่า ให้มีการปลูกฝังเยาวชนให้รับรู้ถึงพิษภัยของการพนันตั้งแต่สถาบันครอบครัว สถานศึกษาและภาครัฐ และได้ให้ข้อเสนอแนะทางวิชาการและการทำวิจัยไว้ว่า ควรทำการศึกษาโดยอาศัยระเบียบวิธีวิจัยทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ รวมทั้งทำการศึกษาจากผู้มีหน้าที่รับผิดชอบของภาครัฐด้วย

คำสำคัญ: ทัศนคติ; พฤติกรรม; การเล่นการพนัน; นิสิตปริญญาตรี

Abstract

The research is about the current situation. The issue about gambling activity is widespread in society, as well as among students of higher education institutions, that influencing negatively to the future national power. The researchers conducted a study to determine the factors under the underlying environment, as well as variables or factors that

influencing the attitudes and behavior of students gambling. The study could give information to the government for editing policies. The study sample is collected from undergraduate students of Burapha University. According to figures from the Division of register and education evaluation Burapha University, the total students are 36,481, and the sample of this research is 400 individuals. On this study, researchers apply quantitative research methods in the study guide.

The findings conclude that there are 62 percent of students has experienced gambling. It is interesting to know that 6.5 percent of students has often played gambling, and mostly the students who gambling, their friends also play. Among the favorite locus of gambling are dormitory (35.1%) and house (26.3%) Thus, the researchers promote of policy making recommendations for the long-term solution. To cultivate young people to recognize the harm of gambling, it is started from the family, Education institution, and Government. This writing provides idea to the academic and research that should study by based on both quantitative and qualitative research methods. The upcoming study could focus on people who have responsible of the government.

Keywords: Attitudes; Behaviors; Gambling Activity; Bachelor Students

บทนำ

มนุษย์เป็นสัตว์สังคมที่มีพฤติกรรมชื่นชอบกิจกรรมที่มีความเสี่ยง ความท้าทาย ที่อาศัยการต่อสู้ด้วยกำลัง และสติปัญญาเท่าที่มนุษย์พึงมี ซึ่งการเล่นการพนันนี้เกิดขึ้นอยู่ทุกมุมโลกหลากหลายประเภท แต่อาจมีความแตกต่างกันออกไปขึ้นอยู่กับบริบทสภาพแวดล้อม และพฤติกรรมของคนที่อาศัยในแต่ละพื้นที่ ทั้งนี้ การเล่นการพนันในสังคมไทยนั้น พบว่า มีการเล่นมาตั้งแต่สมัยอาณาจักรสุโขทัยในรัชสมัยของพระเจ้าประสาธทอง ซึ่งในยุค นั้นได้เริ่มมีการค้าขายกันระหว่างชาวไทยกับชาวจีน โดยในหมู่คนจีนมักมีการเล่นการพนันชนิดหนึ่งคือ การเล่นถั่ว และโป ที่ได้รับอนุญาตให้เล่นเฉพาะในบ่อนของกลุ่มชาวจีนที่มีฐานะดี ที่จะมีนายบ่อนเป็นผู้บริหารจัดการและมีการเก็บค่าตั้งไว้เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการบริหารจัดการภายในบ่อนอีกด้วย ครั้นเมื่อราชธานีได้เปลี่ยนจากสุโขทัยมาเป็นกรุงศรีอยุธยา ประมาณปี 2230 พระเจ้าหลุยส์ที่ 14 แห่งฝรั่งเศส ได้ส่ง ชิมง เดอ ลา ลูแบร์ เข้ามาเป็นทูต ซึ่งเขาได้มีการจดบันทึกสำคัญขึ้นหนึ่งไว้ว่า “ชาวสยามมีนิสัยชื่นชอบการเล่นการพนัน ถึงขั้นทำให้ผลาญทรัพย์สินเงินทองจนฉิบหาย ยอมเสียแม้อิสรภาพของตนหรือแม้แต่การขายบุตรหลานเพื่อเป็นการใช้หนี้สิน และหากยังไม่เพียงพอ ตนเองก็ต้องยอมกลายเป็นทาสเพื่อใช้หนี้สินนั้นแทน” (เฉลิมพล พลमुख, 2557) กระทั่งมีการยกเลิกบ่อนเบี้ยในสมัยรัชการที่ 6 ด้วยการออกพระราชบัญญัติห้ามเล่นถั่วโปในราชอาณาจักร หลังจากนั้น ในปี 2473 ก็ได้มีการออกกฎหมายการพนันฉบับแรกขึ้น และต่อมาจึงมีการออกกฎหมายพระราชบัญญัติการพนันขึ้นอีกครั้งในปี 2478 ซึ่งมีผลบังคับใช้มาจนถึงปัจจุบัน

อย่างไรก็ดี ได้มีประเด็นที่น่าเป็นห่วงขึ้นในสังคม เนื่องจากในปี 2556 ศูนย์ศึกษาปัญหาการพนัน ได้ทำการสำรวจจำนวนของนิสิตที่เล่นการพนันแล้ว พบว่า นิสิตมีความนิยมเล่นการพนันที่เรียกว่าการเล่นไพ่มากที่สุดถึง 354,360 คน นอกจากนั้นแล้วยังพบการเล่นการพนันอีกหลายประเภท เช่น การเล่นบิงโก การเล่นพนันฟุตบอลทั้งแบบปกติและแบบออนไลน์ ทำให้เกิดปัญหาที่ขยายตัวเพิ่มมากขึ้นในกลุ่มนิสิต ที่สามารถเข้าถึงการเล่นการพนันได้ง่ายผ่านระบบออนไลน์และโทรศัพท์มือถือ ประกอบกับ การศึกษาเกี่ยวกับการเล่นการพนันใน

สถาบันอุดมศึกษาในช่วงปี 2555-2556 ที่ได้ชี้ให้เห็นว่าปัญหาการเล่นการพนันจำเป็นที่จะต้องได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน ผ่านนโยบายต่างๆ เพื่อเป็นการป้องกันดูแลนิสิต เนื่องจากผลของการศึกษาได้พบผลลัพธ์ที่น่ากังวล คือ มีนิสิตมากกว่า 500,000 คนที่เคยมีประสบการณ์การเล่นการพนันในสถาบันอุดมศึกษา ที่ก่อให้เกิดปัญหา 2 ด้านสำคัญ คือ 1) ด้านเศรษฐกิจ ที่ทำให้เกิดปัญหานี้สินนอกระบบ และ 2 ด้านสังคม ที่ก่อให้เกิดปัญหาที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด การค้าบริการทางเพศ รวมทั้งอาชญากรรมต่างๆ (สุรัชย์ ชูผกา, 2557)

เมื่อพิจารณาจากข้อมูลความเป็นมาประกอบกับสถานการณ์ในปัจจุบันจะเห็นได้ว่าปัญหาการพนันเป็นปัญหาที่ชุกช่อนอยู่ในสังคมไทยมาอย่างช้านาน กระทั่งล่าสุดได้ถูกลามเข้าครอบงำกลุ่มนิสิต ผู้เป็นกำลังสำคัญของชาติในอนาคต ทั้งนี้ เพื่อให้นโยบายตลอดจนมาตรการต่าง ๆ สามารถสอดรับกันได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล คณะผู้วิจัยจึงเห็นพ้องที่จะทำการศึกษาค้นคว้าข้อมูลพื้นฐานต่าง ๆ อันเป็นที่มาแห่งปัญหาการพนัน ภายใต้หัวข้อ “ปัจจัยที่ส่งผลต่อทัศนคติและพฤติกรรมการเล่นการพนันของนิสิตระดับปริญญาตรี: กรณีศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา บางแสน” อันจะกลายเป็นฐานข้อมูลสำคัญที่จะสามารถสะท้อนปัญหาแบบล่างขึ้นบน ซึ่งจะเป็ประโยชน์อย่างยิ่งต่อภาครัฐ มหาวิทยาลัย ตลอดจนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้นำไปพิจารณาประกอบการกำหนดนโยบายและมาตรการต่างๆ ได้อย่างสอดคล้องกับสถานการณ์ที่แท้จริงได้เป็นอย่างดี

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาทัศนคติและพฤติกรรมการเล่นการพนันของนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยบูรพา
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างประสบการณ์การเล่นการพนันกับปัจจัยสภาพแวดล้อมและกฎหมายของนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยบูรพา
3. เพื่อศึกษาตัวแปรหรือปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อทัศนคติและพฤติกรรมการเล่นการพนันของนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยบูรพา

สมมติฐานการวิจัย

1. รูปแบบการพักอาศัยของนิสิตที่ต่างกัน มีความสัมพันธ์กับประสบการณ์การเล่นการพนันที่ต่างกัน
2. การเล่นการพนันของผู้ปกครองของนิสิตที่ต่างกัน มีความสัมพันธ์กับประสบการณ์การเล่นการพนันที่ต่างกัน
3. การเล่นการพนันของกลุ่มเพื่อนของนิสิตที่ต่างกัน มีความสัมพันธ์กับประสบการณ์การเล่นการพนันที่ต่างกัน
4. การรับรู้กฎหมายของนิสิตที่ต่างกัน มีความสัมพันธ์กับประสบการณ์การเล่นการพนันที่ต่างกัน
5. นิสิตที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการเล่นการพนันที่ต่างกัน
6. นิสิตที่มีประสบการณ์การเล่นการพนันต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการเล่นการพนันที่ต่างกัน
7. นิสิตที่มีสถานภาพของผู้ปกครองต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการเล่นการพนันที่ต่างกัน
8. นิสิตที่มีรูปแบบการพักอาศัยต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการเล่นการพนันที่ต่างกัน
9. นิสิตที่ผู้ปกครองมีประสบการณ์การเล่นการพนันต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการเล่นการพนันที่ต่างกัน
10. นิสิตที่กลุ่มเพื่อนมีประสบการณ์การเล่นการพนันต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการเล่นการพนันที่ต่างกัน
11. นิสิตที่มีการรับรู้กฎหมายต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการเล่นการพนันที่ต่างกัน
12. นิสิตที่มีการรับรู้บทลงโทษของกฎหมายต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการเล่นการพนันที่ต่างกัน
13. นิสิตที่มีความเห็นต่อระดับความเข้มงวดของเจ้าหน้าที่รัฐที่ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการเล่นการพนันที่ต่างกัน

การทบทวนวรรณกรรม

คณะผู้วิจัยได้รวบรวมแนวคิด ทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องใช้เป็นแนวทางในการศึกษา โดยผู้วิจัยจะแบ่งสาระสำคัญในการนำเสนอ ดังต่อไปนี้

แนวคิดและทฤษฎีนโยบายสาธารณะ ที่มีความหมายอย่างกว้างว่าเป็นสิ่งที่รัฐเลือกที่จะปฏิบัติหรือไม่ ปฏิบัติตามแนวคิดของ Thomas Dye (1978) รวมทั้งมีความหมายครอบคลุมการดำเนินกิจกรรมและแนวทางต่างๆ ของรัฐบาล ที่เกิดขึ้นมาตั้งแต่ในอดีต ที่กำลังเกิดขึ้นอยู่ในปัจจุบัน และที่กำลังจะเกิดขึ้นในอนาคต (ศุภชัย ยาวะประภาษ, 2554) นอกจากนี้ James Anderson (1994) ยังได้อธิบายลักษณะของนโยบายสาธารณะที่เกิดขึ้นเอาไว้เพิ่มเติมอีกว่าเป็นไปได้ทั้งในเชิงบวกและในเชิงลบ ซึ่งระบบนโยบายสาธารณะนั้นจะมีปัจจัยสำคัญอยู่ 3 ประการที่ส่งผลกระทบในฐานะที่เป็นตัวแปรของกันและกัน ได้แก่ ตัวนโยบายสาธารณะ สภาพแวดล้อมของนโยบาย และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกันนโยบาย (Dunn, 1994)

แนวคิดเกี่ยวกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ที่มีประโยชน์ต่อการพัฒนานโยบาย โครงการ และการบริหารจัดการที่ดี ซึ่งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องนี้สามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ 1) ประเภทความเกี่ยวข้องของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เช่น บุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่มีผลประโยชน์เข้ามาเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ บุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่มีสิทธิหรือได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย และบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่มีสิทธิในทรัพย์สินตามกฎหมาย และ 2) ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการองค์กรทั้งภายในและภายนอก เช่น ผู้บริหาร บุคลากร ลูกจ้าง ชุมชนท้องถิ่น และคู่แข่ง ดังนั้น นักบริหารที่ดีจึงควรนำข้อเสนอแนะและความคิดเห็นต่างๆ ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมาเป็นส่วนในการวางแผนและดำเนินกลยุทธ์ (วิชญ์ศุทธิ์ เมาระพงษ์, 2557)

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับทัศนคติ ที่หมายถึง ตัวบ่งชี้การตัดสินใจพฤติกรรม ออกมาจากในความรู้สึกเชิงบวกหรือเชิงลบ ของบุคคลต่อบุคคล หรือบุคคลต่อวัตถุ หรือบุคคลต่อสถานการณ์ (Gibson, 2000: 102) ซึ่งมีองค์ประกอบสำคัญตามแนวคิดของ Sharon and Saul (1996: 370) ได้แก่ 1) ด้านความรู้และความเข้าใจ อันหมายถึงพื้นฐานความรู้จากความเชื่อ จินตนาการ และการจดจำ 2) ด้านอารมณ์และความรู้สึก ที่เกิดขึ้นได้ทั้งเชิงบวกและเชิงลบต่อสิ่งที่เป็นเป้าหมาย และ 3) ด้านพฤติกรรม ที่เป็นแนวโน้มของการแสดงออกต่อเป้าหมายนั้นๆ

แนวคิดเกี่ยวกับอิทธิพลของครอบครัว ซึ่งจากการศึกษาสภาพทางครอบครัวของเยาวชนที่เคยกระทำความผิดของ ผจงจิตต์ อธิคมนันท์ (2536) นั้น พบว่ามีความสัมพันธ์กัน คือ 1) เยาวชนอาจมีพฤติกรรมลอกเลียนแบบจากการสังเกตพฤติกรรมของบิดา มารดา หรือสมาชิกในครอบครัว 2) สภาพทางภูมิศาสตร์ของชุมชนมีผลต่อพฤติกรรมของเยาวชน 3) การเป็นที่ยอมรับต่อครอบครัวที่ส่งผลต่อการยอมรับหรือปฏิเสธพฤติกรรมบางอย่าง 4) การไม่ได้รับความอบอุ่นจากครอบครัว และ 5) ความล้มเหลวของครอบครัวในการอบรมเลี้ยงดู

แนวคิดเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจและสังคม ที่ถือว่าเป็นปัจจัยที่มีผลสำคัญต่อนโยบายสาธารณะ ซึ่งสภาพแวดล้อมและแนวโน้มทางเศรษฐกิจ จะมีความสำคัญต่อการกำหนดความต้องการของประชาชน โดยจากดูได้จากตัวกำหนดรายได้ประชาชาติ (ทศพร ศิริสัมพันธ์, 2539) ได้แก่ ระดับการบริโภคภายในประเทศของประชาชน ระดับการลงทุนของภาคเอกชน ระดับการใช้จ่ายงบประมาณของรัฐบาล และระดับของการค้าระหว่างประเทศ ส่วนปัจจัยสภาพแวดล้อมและแนวโน้มทางด้านสังคม จะมีความสำคัญมากน้อยแตกต่างกันออกไป ซึ่งเสนอห์ จุ้ยโต (2540) ได้นำเสนอปัจจัยที่สำคัญไว้คือ วัฒนธรรมหรือค่านิยมที่ที่ปฏิบัติต่อเนื่องกันมาอย่างยาวนานในสังคมนั้นๆ และสภาพความเป็นชุมชนตัวเมืองที่อาจเป็นแหล่งก่อให้เกิดปัญหาจากความเสื่อมโทรมหรือชุมชนที่แออัด

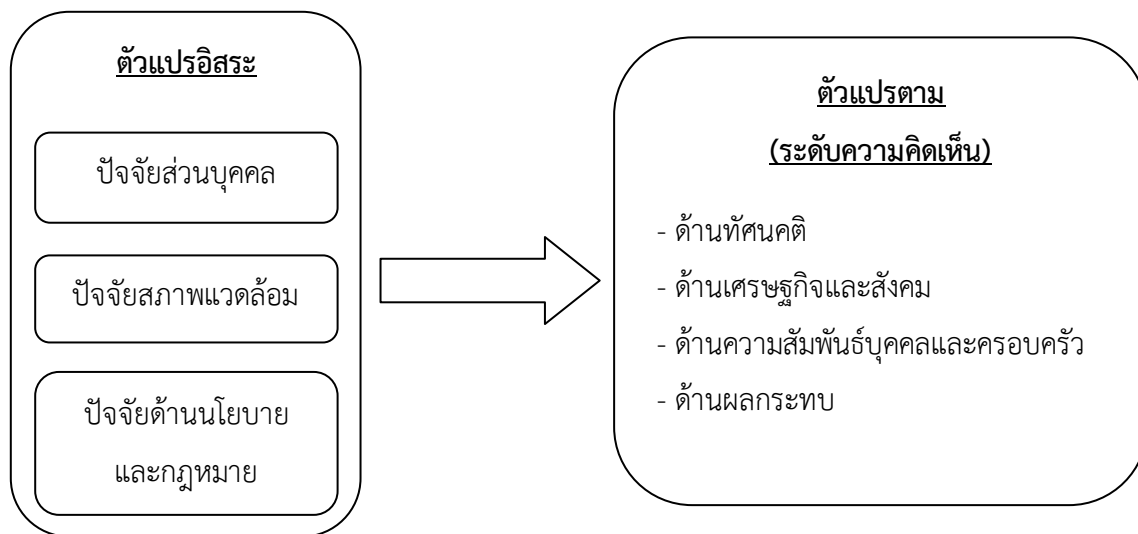
ดังนั้น ในการดำเนินงานวิจัยครั้งนี้ จึงได้ทำการออกแบบการศึกษาโดยอาศัยแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ แนวคิดและทฤษฎีนโยบายสาธารณะ (บทบาทภาครัฐ) แนวคิดเกี่ยวกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (ปัจจัยสภาพแวดล้อม) แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับทัศนคติ (ปัจจัยส่วนบุคคล) แนวคิดเกี่ยวกับอิทธิพลของครอบครัว

(ปัจจัยด้านครอบครัวและการเลี้ยงดู) และแนวคิดเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจและสังคม (ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคม) ซึ่งจะมีความครอบคลุมการศึกษาด้านการเล่นการพนันได้อย่างครอบคลุม เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษา การออกแบบเครื่องมือ การวิเคราะห์ข้อมูล และการสรุปผลการศึกษา

นอกจากนี้ จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเล่นการพนันในสังคมไทย ซึ่งได้มีผู้ทำการศึกษาไว้เป็นจำนวนมากนั้น สามารถสรุปในภาพกว้างอันเป็นผลจากผลงานชิ้นต่าง ๆ ได้ดังนี้ 1) นิสิตหรือผู้ที่เล่นการพนันส่วนหนึ่งไม่ได้เริ่มเล่นเมื่อเข้าศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา นั้นหมายความว่าได้มีการเริ่มเล่นหรือมีประสบการณ์ในการเล่นการพนันมาตั้งแต่ประถมศึกษาหรือมัธยมศึกษาแล้ว (สุริยะ พ่วงสมบัติ, 2550) 2) จากผลการศึกษาหลายชิ้นพบว่า ผู้ที่เล่นการพนันและบุคคลทั่วไปส่วนใหญ่ทราบดีอยู่แล้วว่าการพนันนำมาซึ่งผลกระทบในด้านลบหลายประการ 3) ผู้ที่เคยทำการศึกษาในอดีตบางท่านได้มีการนำหลักธรรมหรือหลักศีลธรรมเข้ามาประยุกต์ใช้ในการศึกษา ซึ่งถือว่าสามารถนำมาใช้ได้อย่างเหมาะสมกับสังคมชาวพุทธอย่างประเทศไทย (ประจักษ์ กูลพานิช, 2550) 4) ผู้ที่เล่นการพนันนั้นมีจำนวนไม่น้อยที่พบว่าครอบครัวและกลุ่มเพื่อนเป็นปัจจัยสำคัญในฐานะผู้ที่อยู่แวดล้อมและส่งผลให้นิสิตและนักศึกษาเล่นการพนัน (สุวัฒนา ไพরণ, 2551) 5) ผู้ที่เล่นการพนันบางคนโดยเฉพาะผู้ที่มิใช่นักเรียน อาจใช้การเล่นการพนันเป็นการแสวงหารายได้ทางหนึ่งเพื่อจุนเจือครอบครัวหรืออาจจะใช้เป็นการเสี่ยงโชคตามความสนใจ (สุวัฒนา ไพরণ, 2551) 6) สาเหตุหนึ่งที่ทำให้การพนันยังคงระบอบอยู่ในสังคมนั้น เนื่องจากยังมีอุปสรรคอยู่หลายประการในการบังคับใช้กฎหมาย (พิทักษ์พงษ์ พันธประยูร, 2557) 7) จากการศึกษาที่ผ่านมา พบว่าระดับของความเสี่ยงที่เกิดขึ้นจากการพนันนั้นขึ้นอยู่กับอายุ รายได้ และการศึกษา (สมชาย หาญหิรัญ และจิตรลดา ไหมศาสตร์, 2551) 8) การพนันบางประเภทควรที่จะให้มีการดำเนินการอย่างถูกกฎหมาย เช่น กรณีของหวยบนดิน ถึงแม้จะไม่มีกฎหมายรองรับแต่ปรากฏว่ามีการเล่นกันอยู่อย่างแพร่หลาย (ทรงศรี ด้านพัฒนาภูมิ, 2550) 9) หากจะให้มีการแก้ไขปัญหาการพนันให้เข้มข้นขึ้นอาจกระทำได้โดยการเพิ่มมาตรการทางกฎหมายออกมา (สรเสรี ปันทอง, 2553) 10) ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการเล่นการพนันที่มักพบ คือ เกิดความเกียจคร้านในการประกอบอาชีพการงานอื่น ๆ ที่ชอบด้วยกฎหมาย ซ้ำยังกลายเป็นตัวถ่วงของสังคมให้เกิดการพัฒนาอย่างล่าช้า ทำให้เกิดความสูญเสียต่อทรัพย์สินส่วนตัวเป็นจำนวนมาก และก่อให้เกิดอาชญากรรมทางสังคมได้อย่างกว้างขวาง (สุรเชษฐ์ รุ่งเรือง, 2555) และ 11) พบว่าปัจจุบันมีการแอบแฝงส่งเสริมการเล่นการพนันอย่างแพร่หลายมากขึ้น โดยเฉพาะทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์ อาทิ การโฆษณาล่อใจให้ประชาชนร่วมทำการโหวตต่าง ๆ (กรรทอง สุขปณพันธ์, 2556) ซึ่งภาครัฐควรมีการติดตามให้รู้เท่าทันต่อเหตุการณ์และแสวงหามาตรการในการควบคุมป้องกันมากยิ่งขึ้น

กรอบแนวคิดการวิจัย

งานวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ซึ่งคณะผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยไว้ ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจเพื่ออธิบายปัจจัยที่ส่งผลต่อการเล่นการพนันของนิสิตรวมทั้งทัศนคติเกี่ยวกับการพนันอันเกิดจากปัจจัยส่วนบุคคล สภาพแวดล้อม และนโยบาย ซึ่งคณะผู้วิจัยได้ทำการศึกษาและสร้างกรอบขึ้นตามหลักการแห่งทฤษฎี โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นิสิตระดับปริญญาตรีที่กำลังศึกษาอยู่ที่มหาวิทยาลัยบูรพา เฉพาะที่มี การบริหารงานและจัดการเรียนการสอนอยู่ในมหาวิทยาลัยบูรพาบางแสนเท่านั้น โดยอาศัยตัวเลขของจำนวน นิสิตระดับปริญญาตรีจากกองทะเบียนและประมวลผลการศึกษา ณ วันที่ 11 สิงหาคม 2558

1.2 กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

การสุ่มตัวอย่าง ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multistage Random Sampling) จาก 3 กลุ่ม สาขาวิชา จำนวนทั้งสิ้น 19 คณะ/วิทยาลัย

การกำหนดกลุ่มตัวอย่าง โดยวิธีการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างของทาโร่ ยามาเน่ (Yamane, T., 1967)

$$\text{สูตร} \quad n = N / (1 + [N(e)]^2)$$

เมื่อ n คือ จำนวนตัวอย่าง หรือขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

N คือ จำนวนหน่วยทั้งหมด/ขนาดของประชากรซึ่งเท่ากับ 36,481 คน

e คือ ความคลาดเคลื่อนในการสุ่มตัวอย่าง (sampling error) ในการวิจัยครั้งนี้จะ กำหนดเท่ากับ ± 0.05 ภายใต้ความเชื่อมั่นที่ร้อยละ 95 ซึ่งจะได้กลุ่มตัวอย่างตามตาราง โดย อาศัยข้อมูลสถิติจากกองทะเบียนและประมวลผลการศึกษา ในปีการศึกษา 2558 ดังนี้

ตารางที่ 1 ตารางแสดงกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มสาขาวิชา/รายชื่อคณะ/วิทยาลัย	จำนวน นิสิต	จำนวนกลุ่ม ตัวอย่าง
กลุ่มสาขาวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ได้แก่ คณะการจัดการและการท่องเที่ยว คณะดนตรีและการแสดง คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ คณะศึกษาศาสตร์ และ วิทยาลัยนานาชาติ	21,093	232
กลุ่มสาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ ได้แก่ คณะการแพทย์แผนไทยอภัยภูเบศร คณะพยาบาลศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ คณะเภสัชศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์การกีฬา คณะสหเวชศาสตร์ และคณะสาธารณสุขศาสตร์	4,816	52
กลุ่มสาขาวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ได้แก่ คณะภูมิสารสนเทศศาสตร์ คณะโลจิสติกส์ คณะวิทยาการสารสนเทศ คณะวิทยาศาสตร์ และคณะวิศวกรรมศาสตร์	10,574	116
รวมทุกกลุ่มสาขาวิชา	36,483	400

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

2.1 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้สำหรับการวิจัยในครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม (Questionnaires) ที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นจากการศึกษาแนวคิดและหลักการตามทฤษฎีต่าง ๆ ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งได้ศึกษาโดยการนำเครื่องมือวัดที่นักวิจัยและวิชาการได้สร้างขึ้นไว้แล้วมาทำการปรับปรุงและพัฒนาเพิ่มเติม โดยแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปที่เกี่ยวข้องกับนิสิต ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่

1) ข้อมูลด้านปัจจัยส่วนบุคคล ประกอบด้วย เพศ ชั้นปี ประเภทการศึกษา ประเภทกลุ่มสาขาวิชา การเคยเล่นการพนัน ความถี่ในการเล่นการพนัน ประเภทของการเล่นการพนัน สถานที่ในการเล่นการพนัน และรายได้ นิสิตต่อเดือน

2) ข้อมูลด้านปัจจัยสภาพแวดล้อม ประกอบด้วย รายได้ครอบครัวต่อเดือน สถานภาพผู้ปกครอง รูปแบบการพักอาศัย การเล่นการพนันของผู้ปกครองหรือสมาชิกในครอบครัว การเล่นการพนันของเพื่อนสนิทหรือกลุ่มเพื่อน และช่องทางที่สะดวกที่สุดสำหรับเล่นการพนัน

3) ข้อมูลด้านปัจจัยนโยบายและกฎหมาย ประกอบด้วย การรับรู้ว่าการพนันเป็นกิจกรรมที่ผิดกฎหมาย การทราบบทลงโทษของการเล่นการพนัน ความเข้มงวดของเจ้าหน้าที่รัฐ ความรู้สึกเมื่อเห็นผู้คนถูกจับกุมข้อหาเล่นการพนัน การแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการพนันให้เป็นสิ่งที่ถูกกฎหมาย และการมีกฎหมายบังคับใช้สำหรับการเล่นการพนันของนิสิตเป็นการเฉพาะ

ส่วนที่ 2 ความคิดเห็นของนิสิตต่อประเด็นการพนัน แบ่งระดับความคิดเห็นออกเป็น 5 ระดับ โดยมีประเด็นทั้งสิ้น 4 ด้าน ได้แก่ ด้านทัศนคติ จำนวน 6 ข้อ ด้านเศรษฐกิจและสังคม จำนวน 7 ข้อ ด้านความสัมพันธ์บุคคลและครอบครัว จำนวน 6 ข้อ และด้านผลกระทบ จำนวน 7 ข้อ

ส่วนที่ 3 ข้อเสนอแนะ จากความคิดเห็นของนิสิตอันจะนำไปสู่การพัฒนาและแก้ไขปัญหการพนัน โดยเฉพาะในกลุ่มนิสิตระดับปริญญาตรี จำนวน 1 ข้อ

2.2 การหาคุณภาพของเครื่องมือ

1) ทำการตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา โดยนำเครื่องมือวัดไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านรัฐประศาสนศาสตร์ รัฐศาสตร์ และผู้ทรงคุณวุฒิที่มีประสบการณ์เกี่ยวข้องกับการดูแลเรื่องการเล่นการพนัน ตามลำดับ ได้แก่ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สัมฤทธิ์ ยศสมศักดิ์ ร้อยตำรวจเอก ดร.วิเชียร ตันศิริคงคล และพันตำรวจเอก ดร.นภดล วงษ์น้อม ทำการตรวจสอบคุณภาพของแบบสำรวจ โดยพิจารณาด้านองค์ประกอบ เนื้อหา ความหมาย และการใช้ภาษาเพื่อให้เกิดความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ที่สามารถนำไปใช้ได้จริงอย่างถูกต้องและเหมาะสม

2) ทำการหาความเชื่อมั่น (Reliability) โดยทำการหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับและรายข้อ ด้วยวิธีการของครอนบาคโดยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α -Coefficient) ได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาที่ .876 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ที่เป็นไปตามมาตรฐานสามารถนำไปใช้ได้

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

1) ดำเนินการเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามไปสัมภาษณ์นิสิตระดับปริญญาตรีที่กำลังศึกษาอยู่ที่มหาวิทยาลัยบูรพาบางแสน จาก 3 กลุ่มสาขาวิชา

2) ตรวจสอบความสมบูรณ์ครบถ้วนและความถูกต้องของข้อมูลในแบบสอบถาม

3) นำแบบสอบถามมาแปลข้อมูลที่ได้เป็นรหัสพร้อมบันทึกด้วยคอมพิวเตอร์ผ่านโปรแกรมสำเร็จรูป

4) การเก็บรวบรวมข้อมูลได้กระทำตั้งแต่วันที่ 27 ตุลาคม 2558 ถึงวันที่ 16 พฤศจิกายน 2558

3.1 การวิเคราะห์ข้อมูล

1) การประมวลผลข้อมูลใช้โปรแกรมทางสถิติสำเร็จรูปในการวิเคราะห์ข้อมูลโดยมีขั้นตอนดังนี้

1.1) ตรวจสอบความสมบูรณ์และความถูกต้องของแบบสอบถามทั้งหมด หลังจากดำเนินการเก็บข้อมูลเพื่อให้ได้แบบสอบถามที่ได้รับคำตอบที่สมบูรณ์ครบถ้วนทั้งรายละเอียดและจำนวนที่ระบุเอาไว้

1.2) บันทึกข้อมูลที่เป็นรหัสลงในแบบบันทึกข้อมูลและทำการบันทึกลงโปรแกรมสำเร็จรูปในคอมพิวเตอร์

1.3) ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลที่บันทึกลงคอมพิวเตอร์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป

1.4) ประมวลผลข้อมูลและอธิบายความสำคัญให้สอดคล้องตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย

2) ในการวิเคราะห์ข้อมูล คณะผู้วิจัยจะทำการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย ดังนี้

2.1) วิเคราะห์ลักษณะกลุ่มตัวอย่างที่ทำการสำรวจ โดยใช้สถิติมาบรรยายเชิงพรรณนาในการวิเคราะห์โดยจำแนกกลุ่มตัวอย่าง ตามสภาพทั่วไปด้วยสถิติ ความถี่ และค่าร้อยละ

2.2) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณหลังจากเก็บข้อมูลเสร็จสิ้นสมบูรณ์แล้ว จะนำข้อมูลที่ได้มาจัดระเบียบหรือลงกลุ่มข้อมูลและสร้างคู่มือลงรหัส จากนั้นจะนำแบบสัมภาษณ์มาให้คะแนน ซึ่งจะยึดเนื้อหาความของข้อความที่ได้เป็นหลัก

3.2 สถิติที่ใช้ในการวิจัย

คณะผู้วิจัยจะดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยโดยใช้คอมพิวเตอร์สำเร็จรูปวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1) ในการอธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) โดยใช้ความถี่และค่าร้อยละ (Percentage)

2) การหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อหาระดับความคิดเห็นของนิสิตระดับปริญญาตรีต่อประเด็นการเล่นการพนัน

3) การทดสอบสมมติฐานโดยใช้สถิติ t – Test และ One - way ANOVA

4) การทดสอบสมมติฐานโดยใช้ Chi-square

ผลการวิจัย

ข้อค้นพบข้อที่ 1 ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 สามารถสรุปได้ว่า ทักษะคิดและพฤติกรรมการเล่นการพนันของนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยบูรพา โดยมีความคิดเห็นต่อการเล่นการพนันอยู่ในระดับมาก 3 ด้าน และในระดับปานกลาง 3 ด้าน

และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านทัศนคติกับการเล่นการพนัน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.69) ด้านเศรษฐกิจและสังคมกับการเล่นการพนัน อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 3.22) ด้านความสัมพันธ์ในครอบครัวกับการเล่นการพนัน อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 3.17) และด้านผลกระทบกับการเล่นการพนัน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.63) ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ตารางแสดงผลการศึกษาในระดับทัศนคติเป็นรายด้าน

ประเด็นทัศนคติ/ด้าน	$\bar{X}$	SD.	ความหมาย (ระดับ)
ทัศนคติกับการเล่นการพนัน	3.69	.881	มาก
เศรษฐกิจและสังคมกับการเล่นการพนัน	3.22	.983	ปานกลาง
ความสัมพันธ์ในครอบครัวกับการเล่นการพนัน	3.17	.998	ปานกลาง
ผลกระทบกับการเล่นการพนัน	3.63	.964	มาก

ข้อค้นพบข้อที่ 2 ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 สามารถสรุปได้ว่า รูปแบบการพักอาศัย ประสบการณ์การเล่นการพนันของผู้ปกครอง ประสบการณ์การเล่นการพนันของกลุ่มเพื่อน และการรับรู้กฎหมาย มีความสัมพันธ์กับประสบการณ์การเล่นการพนันของนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยบูรพา ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ตารางแสดงปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับประสบการณ์การเล่นพนันของนิสิต

ปัจจัย	รูปแบบ/ประเภท	ประสบการณ์การเล่นการพนันของนิสิต	
		เคยเล่น	ไม่เคยเล่น
การพักอาศัย	พักกับผู้ปกครอง	63	31
	พักอยู่หอพักมหาวิทยาลัย	49	51
	พักอยู่ภายนอกมหาวิทยาลัย	136	70
การเล่นพนันของผู้ปกครอง	เล่น	83	13
	ไม่เล่น	127	104
การเล่นพนันของกลุ่มเพื่อน	เล่น	184	34
	ไม่เล่น	37	69
การรับรู้กฎหมาย	ทราบ	228	112
	ไม่ทราบ	20	40

ข้อค้นพบข้อที่ 3 ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 สามารถสรุปได้ว่า ตัวแปรหรือปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อทัศนคติและพฤติกรรมการเล่นการพนันของนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยบูรพา มีอยู่ 5 ตัวแปร ได้แก่ 1)

ประสบการณ์การเล่นการพนัน 2) สถานภาพของผู้ปกครอง 3) ประสบการณ์การเล่นของผู้ปกครอง 4) ประสบการณ์การเล่นของกลุ่มเพื่อน และ 5) ระดับความเข้มงวดของเจ้าหน้าที่รัฐ

นอกจากนี้ จากข้อเสนอแนะของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า มีการเสนอแนะแบ่งออกเป็น 5 ประเด็นสำคัญ ได้แก่ การเพิ่มความเข้มข้นของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการพนัน การพัฒนานโยบายการกำกับติดตามของภาครัฐ การแก้ไขให้การพนันเป็นสิ่งที่ถูกกฎหมาย การส่งเสริมการควบคุมพฤติกรรมการเล่นการพนันด้วยตนเอง และการมองการพนันเป็นเรื่องปกติของสังคมหรือเป็นเพียงกิจกรรมสำหรับผ่อนคลาย

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่ส่งผลต่อทัศนคติและพฤติกรรมการเล่นการพนันของนิสิตระดับปริญญาตรี: กรณีศึกษามหาวิทยาลัยบูรพา บางแสน” โดยหลังจากที่ได้มีการบันทึกและอธิบายผลจากการศึกษาแล้วนั้น พบว่า มีหลายประเด็นที่น่าสนใจอันจะก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งต่อแวดวงวิชาการและการปฏิบัติการ ซึ่งสามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

จากการศึกษาด้านข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า มีนิสิตจำนวนร้อยละ 62 ของกลุ่มตัวอย่างที่มีประสบการณ์การเล่นการพนัน และที่น่าสนใจมากกว่านั้น คือ ร้อยละ 6.5 ของนิสิตที่มีประสบการณ์การเล่นการพนันมีการเล่นการพนันอยู่เป็นประจำ โดยประเภทการพนันที่นิยมมากที่สุด ได้แก่ ไพ่ (ร้อยละ 48.3) หว่ยใต้ดิน (ร้อยละ 15.7) และพนันฟุตบอล (ร้อยละ 13.5) ทั้งนี้ สถานที่ที่มีการพบเห็นการเล่นการพนันมากที่สุดตามลำดับ คือ หอพัก (ร้อยละ 35.1) บ้านพัก (ร้อยละ 26.3) และ สถานศึกษา (11.1) จะเห็นได้ว่า 3 กลุ่มสถานที่ดังกล่าวล้วนแต่เป็นสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตประจำวันของนิสิตทั้งสิ้น

ส่วนปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม พบว่า ประสบการณ์การเล่นการพนันของผู้ปกครองนั้นเกิดขึ้นเพียงร้อยละ 24 แต่ประสบการณ์การเล่นการพนันของกลุ่มเพื่อนกลับสูงถึงร้อยละ 54.5 ซึ่งนับได้ว่าการเล่นการพนันของกลุ่มเพื่อนเป็นข้อมูลด้านสภาพแวดล้อมที่น่าเป็นห่วงอย่างยิ่ง และเมื่อพิจารณาจากตัวเลขทางสถิติของช่องทางสำหรับการเล่นการพนัน พบว่า การนัดเพื่อนเพื่อเล่นการพนัน สูงสุดอยู่ที่ร้อยละ 51.9 ขณะที่การเล่นการพนันออนไลน์อยู่ที่ร้อยละ 36.8 ส่วนการเล่นการพนันทางบ่อนหรือคาสิโน มีเพียงร้อยละ 8.1 เท่านั้น หมายความว่า กลุ่มเพื่อนเป็นช่องทางที่สะดวกที่สุดสำหรับนิตหมายเพื่อเล่นการพนัน ส่วนการพนันออนไลน์ก็มีความสำคัญเช่นกันแต่ยังไม่มากเท่ากับกลุ่มเพื่อน เท่ากับว่าหากภาครัฐมุ่งหมายที่จะแก้ไขความเสี่ยงต่อการพนันของนิสิต ก็ควรแสวงหามาตรการให้การแก้ไขในสองประเด็นดังกล่าวไปควบคู่กัน จากการศึกษาครั้งนี้พบว่าการพนันออนไลน์ที่มีค่าเฉลี่ยค่อนข้างสูงนั้น สอดคล้องกับการวิจัยก่อนหน้านี้ของ พิทักษ์พงษ์ พันธบุรุษ (2557) เรื่อง “ปัญหาการบังคับใช้พระราชบัญญัติการพนัน พ.ศ.2478 กับการพนันบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต” พบว่าการบังคับใช้ไม่ได้ผล เนื่องจากปัญหาในเรื่องการนิยามการพนันบนอินเทอร์เน็ต และอัตราโทษต่ำ โดยได้เสนอให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายดังกล่าวอีกด้วย

สำหรับปัจจัยด้านนโยบายและกฎหมาย พบว่า จำนวนกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 85 รับรู้ว่าการพนันเป็นสิ่งที่ผิดกฎหมาย แต่ปรากฏว่ามีเพียงร้อยละ 69 เท่านั้น ที่รับรู้ถึงบทลงโทษของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการพนัน หรืออธิบายอีกนัยหนึ่งได้ว่า นิสิตบางคนทราบว่าการเล่นการพนันเป็นสิ่งผิดกฎหมายแต่ไม่ทราบถึงบทลงโทษที่จะตามมาหากถูกจับกุมข้อหาเล่นการพนัน และเมื่อสอบถามถึงระดับความเข้มงวดของเจ้าหน้าที่รัฐ พบว่า ร้อยละ 59 ปฏิบัติโดยขึ้นอยู่กับสถานการณ์ และมีเพียงร้อยละ 19.5 เท่านั้นที่เห็นว่าเจ้าหน้าที่ปฏิบัติหน้าที่อย่างเข้มงวด โดยกลุ่มตัวอย่างถึงร้อยละ 54 รู้สึกเป็นปกติเมื่อพบเห็นผู้ถูกจับกุมข้อหาการเล่นการพนัน ซึ่งในความเป็นจริงแล้วเมื่อเป็นกิจกรรมที่ผิดกฎหมายการถูกจับกุมควรถูกมองว่าเป็นการสมควรแก่เหตุมากกว่า นอกจากนี้ นิสิตยังมีความคิดเห็นถึงร้อยละ 69.5 เห็นว่าควรมีกฎหมายการพนันสำหรับนิสิต ซึ่งอาจจะสะท้อนความรู้สึกของนิสิตได้ว่าพวกเขารู้สึกว่า

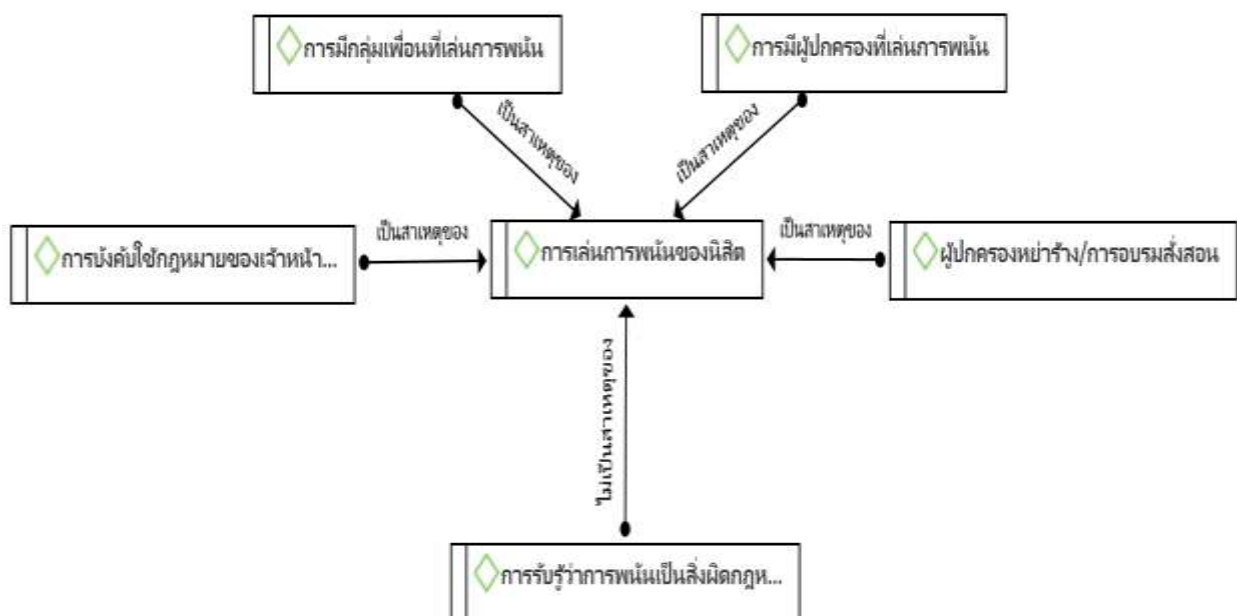
การเล่นการพนันหรือการแก้ไขปัญหาการเล่นการพนันของนิสิตควรได้รับการดูแลเป็นพิเศษมิใช่เพียงแค่กฎหมายปกติที่มีบังคับใช้อยู่เท่านั้น จากการศึกษาครั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุรเชษฐ์ รุ่งเรือง (2555) เรื่อง “การใช้บังคับกฎหมายการพนันห่วยเถื่อน” ซึ่งพบว่า การบังคับใช้กฎหมายไม่ได้ผลส่วนหนึ่งเนื่องจากการมีส่วนร่วมได้เสียของเจ้าหน้าที่รัฐ

อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาจากข้อมูลที่ได้จากการทดสอบสมมติฐาน พบว่า นิสิตที่พักอาศัยอยู่กับผู้ปกครองและพักอาศัยอยู่นอกมหาวิทยาลัยเคยมีประสบการณ์การเล่นการพนันสูงกว่าผู้ไม่เคยมีประสบการณ์ประมาณ 2 เท่า ขณะที่ผู้ที่พักอาศัยอยู่หอพักมหาวิทยาลัย มีสัดส่วนระหว่างเคยและไม่เคยเล่นการพนันใกล้เคียงกัน หมายความว่าการเล่นส่วนใหญ่ที่เกิดขึ้นอยู่นอกรั้วมหาวิทยาลัย

เมื่อพิจารณาต่อ พบว่า การที่ผู้ปกครองและเพื่อนเล่นการพนันส่งผลให้นิสิตเคยเล่นการพนันสูงกว่าไม่เคยเล่นอยู่ประมาณ 6 เท่า หรือ 83:13 กรณีผู้ปกครอง และ 184:34 กรณีเพื่อน ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าผู้ปกครองและเพื่อนเป็นปัจจัยสภาพแวดล้อมที่สำคัญที่ส่งผลต่อประสบการณ์การเล่นการพนันของนิสิต จากการศึกษาครั้งนี้สอดคล้องกับการศึกษาของ สุวัฒน์ ไพรแก่น (2551) เรื่อง “ปัจจัยที่เป็นสาเหตุการติดการพนัน : กรณีบ่อนไฟศึกษาอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์” ซึ่งพบว่าปัจจัยที่สำคัญที่สุดคือ ปัจจัยด้านครอบครัว โดยได้เสนอแนะให้รัฐบาลณรงค์ให้สถาบันครอบครัวเป็นแบบอย่างที่ดี ไม่แสดงพฤติกรรมการเล่นการพนันให้เห็น และให้อบรมสั่งสอนเรื่องการเล่นการพนันอย่างถูกต้องอีกด้วย

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

นอกจากการอธิบายผลประเด็นต่างๆ ในข้างต้นแล้ว พบว่ามีประเด็นใหม่ๆ ที่ยังไม่เคยปรากฏตามวรรณกรรมที่ได้ทำการศึกษา ซึ่งควรมีการอธิบายเพิ่มเติม เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่การศึกษา ดังนี้

ภาพที่ 2 ความสัมพันธ์ขององค์ความรู้ใหม่

1) ผู้ที่ทราบว่าการพนันเป็นสิ่งผิดกฎหมายและเคยเล่นการพนันมีจำนวนสูงกว่าผู้ที่ไม่เคยเล่นถึง 2 เท่า หรือ 228:112 ส่วนผู้ที่ไม่ทราบว่าการพนันเป็นสิ่งผิดกฎหมายและเคยเล่นการพนันมีจำนวนต่ำกว่าผู้ที่ไม่เคยเล่น

ถึง 2 เท่า หรือ 20:40 ตามลำดับ ซึ่งสามารถสะท้อนได้เป็นอย่างดีว่านิสิตที่เล่นการพนันส่วนใหญ่ทราบที่อยู่แล้วว่าเป็นสิ่งที่ผิดกฎหมาย

2) สถานภาพของผู้ปกครองที่สมรสเป็นผลให้ค่าเฉลี่ยความคิดเห็นของนิสิตอยู่ที่ 3.46 โดยสูงกว่าค่าเฉลี่ยความคิดเห็นของนิสิตที่ผู้ปกครองหย่าร้างที่ 3.32 ซึ่งอาจพออธิบายได้ว่า ผู้ปกครองที่ยังคงสมรสกันอยู่เป็นปกตินั้นมีโอกาสที่จะส่งสอนบุตรหลายให้รับรู้และเข้าใจเกี่ยวกับการพนันได้ดีมากกว่า

3) กลุ่มตัวอย่างที่ผู้ปกครองมีประสบการณ์การเล่นการพนันจะมีระดับความคิดเห็นต่อการพนันสูงที่สุดคือ 3.55 ซึ่งสูงกว่าผู้ที่ผู้ปกครองไม่มีประสบการณ์การเล่นการพนันที่ 3.41 และ ไม่ทราบที่ 3.19 ซึ่งสาเหตุอาจมาจากการที่ผู้ปกครองเล่นการพนันทำให้นิสิตได้สัมผัสถึงผลกระทบต่างๆ ได้โดยตรง

4) กลุ่มตัวอย่างที่กลุ่มมีประสบการณ์การเล่นการพนันจะมีระดับความคิดเห็นต่อการพนันสูงที่สุดคือ 3.51 ซึ่งสูงกว่าผู้ที่กลุ่มเพื่อนไม่มีประสบการณ์การเล่นการพนันที่ 3.25 และ ไม่ทราบที่ 3.32 ซึ่งสาเหตุอาจคล้ายคลึงกับกรณีของผู้ปกครองเล่นการพนัน ที่ทำให้นิสิตสามารถสัมผัสถึงผลกระทบต่างๆ ได้โดยตรงเช่นกัน

5) กลุ่มตัวอย่างที่มองว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐดำเนินการอย่างเข้มงวดมีระดับความคิดเห็นต่อการพนันต่ำที่สุดที่ 3.29 ขณะที่ผู้ที่มองว่าเจ้าหน้าที่รัฐดำเนินการตามสถานการณ์และปล่อยปะละเลยมีระดับความคิดเห็นอยู่ที่ 3.40 และ 3.52 ตามลำดับ

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย คณะผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

- 1) รัฐบาลต้องกำหนดนโยบายในระดับมหภาคให้มีความชัดเจน โดยควรเร่งกำหนดมาตรการปราบปรามอย่างจริงจัง
- 2) ควรมีการปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการพนันให้มีความทันสมัยและเท่าทันต่อสถานการณ์ หรืออาจมีการกำหนดกฎหมายที่จะบังคับใช้สำหรับเยาวชนเป็นการเฉพาะ
- 3) ควรกำหนดมาตรการและบทลงโทษให้มีความครอบคลุมทั้งผู้เล่นและผู้ปฏิบัติหน้าที่
- 4) ควรใช้กลไกผ่านสื่อต่างๆ ของรัฐให้ช่วยกันส่งเสริมประชาชนให้รับรู้ถึงกฎหมาย อัตราโทษ และผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการเล่นการพนัน
- 5) ในระยะสั้นควรจัดกิจกรรมและรณรงค์เรื่องภัยคุกคามจากการพนันตามสถานศึกษาต่างๆ

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ควรทำการศึกษาโดยอาศัยการผสมผสานระหว่างระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณและระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อให้ได้ผลการศึกษาที่ลึกและสามารถตอบโจทย์ปัญหาการพนันได้ดียิ่งขึ้น
- 2) ควรทำการศึกษาเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มนิสิตกับกลุ่มประชากรอื่นๆ
- 3) ควรทำการศึกษาจากผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบของภาครัฐในประเด็นการเล่นการพนันของนิสิต เพื่อจะได้ทราบข้อมูลอย่างรอบด้านในการกำหนดมาตรการแก้ไข
- 4) ควรศึกษาผลที่ตามมาหากเจ้าหน้าที่รัฐดำเนินการอย่างเข้มงวดต่อนิสิตและประชาชนในกรณีการเล่นการพนัน

เอกสารอ้างอิง

- กรทอง สุขปทุมพันธ์. (2556). *มาตรการทางกฎหมายตามพระราชบัญญัติการพนัน พ.ศ.2478 ศึกษากรณีการส่งข้อความสั้น (SMS) เสี่ยงโชคทางอิเล็กทรอนิกส์(วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต)*. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- เฉลิมพล พลมุข. (2557). *การพนันกับสังคมไทย*. มติชนรายวัน. วันที่ 20 มิถุนายน พ.ศ. 2557.
- ทรงศรี ด่านพัฒนาภูมิ. (2550). *ทัศนคติและพฤติกรรมการพนันเล่นหวยของประชาชนคนกรุงเทพมหานคร (วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต)*. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ทศพร ศิริสัมพันธ์. (2539). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับนโยบายสาธารณะ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประจักษ์ กุฬพานิช. (2550). *คำสอนในพุทธศาสนาที่มีต่อการพนัน(วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต)*. มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ผจงจิตต์ อธิคมนันท์. (2536). *สังคมวิทยา ว่าด้วยอาชญากรรมและการลงโทษ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- พิทักษ์พงษ์ พันธะประยูร. (2557). *ปัญหาการบังคับใช้พระราชบัญญัติการพนัน พ.ศ.2478 กับการพนันบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต(วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต)*. มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง.
- วิชญ์ศุทธิ์ เมาระพงษ์. (2557). สร้างกลไกการยอมรับด้วย Stakeholder Analysis. *TPA News*, 18(205), 8-9.
- ศุภชัย ยาวะประภาส. (2554). *นโยบายสาธารณะ*. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมชาย หาญหิรัญ และจิตรลดา ไหมศาสตร์. (2551). การวิเคราะห์พฤติกรรมความเสี่ยงของการพนันฟุตบอล. *วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยขอนแก่น ฉบับสาขามนุษยศาสตร์และ สังคมศาสตร์*, 5(1), 10-24
- สรเสรี ปิ่นทอง. (2553). *ทัศนะของเจ้าหน้าที่ตำรวจสังกัดกองบังคับการตำรวจนครบาล 6 ต่อปัญหาการปราบปรามการพนันทายผลฟุตบอลในเขตพื้นที่รับผิดชอบ(วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต)*. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุรเชษฐ์ รุ่งเรือง. (2555). *การใช้บังคับกฎหมายการพนันหวยเถื่อน(วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต)*. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สุระชัย ชูผกา. (2557). *รายงานการสังเคราะห์ความรู้เรื่องการพนันในสถาบันการศึกษาในระดับอุดมศึกษาระหว่างปี 2555-2556*. นนทบุรี: มูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ.
- สุริยะ พวงสมบัติ. (2550). *การพนันฟุตบอลของนักศึกษามหาวิทยาลัยของรัฐ(วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต)*. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สุวัฒนา ไพรแก่น. (2551) *ปัจจัยที่เป็นสาเหตุการติดการพนัน: กรณีบ่อนไฟ่ ศึกษาอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต)*. มหาวิทยาลัยมหิดล
- เสน่ห์ จัยโต. (2540). *ปัจจัยสภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการกำหนดนโยบายสาธารณะ*. ใน *มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. เอกสารการสอน ชุดวิชา 33303 นโยบายสาธารณะและการวางแผนหน่วยที่ 1-7*. (พิมพ์ครั้งที่ 13). กรุงเทพฯ: อรุณการพิมพ์.
- Anderson, J. (1994). *Public Policy Making*. New York: Houghton Mifflin.
- Dunn, W. N. (1994). *Public Policy Analysis: An introduction*. (2nd ed.) New Jersey: Prentice-Hall.
- Dye, T. (1978). *Understanding Public Policy*. (3rd ed.). New Jersey: Prentice-Hall

Gibson, J. L., Ivancevich, J. M., & Donnelly, J. H. (2000). *Organization Behavior Structure Process*. (10th ed.). New York: McGraw –Hill.

Sharon, S. B., & Saul, M. K. (1996). *Social Psychology*. (3rd ed.). Boston: Houghton Mifflin.

Yamane, T. (1967). *Statistics: An introduction Analysis*. (3rd ed.) New York: Harper & Row.